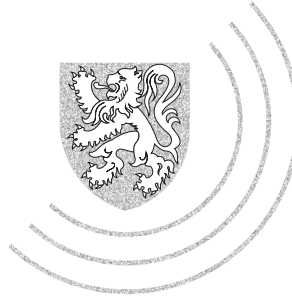

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2004-2005

25 oktober 2004

BELEIDSNOTA

Sociale Economie

2004-2009

ingediend door mevrouw Kathleen Van Brempt,
Vlaams minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen

Met deze beleidsnota wordt voor de periode 2004-2009 een meer concrete uitwerking gegeven aan de basisopties in het regeerakkoord. Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Omgevingsanalyse.....	6
1. Economisch perspectief	6
Tussentijds besluit	12
2. Arbeidsmarktperspectief.....	13
Risicoprofiel	13
Doelgroepbereik van de sociale economie.....	17
Tussentijds besluit	22
Maatschappelijk perspectief.....	23
Status sociale economie.....	24
1. Historisch kader.....	24
2. Instrumentarium	26
2.1. Subsidie instrumenten	27
2.2. Begeleidingsinstrumenten	37
2.3. Buurt- en nabijheidsdiensten.....	41
2.4. Bijdrage van de sociale economie aan de werkgelegenheid.....	43
2.5. Reflecties	44
3. Besluit omgevingsanalyse	45
Hoofdstuk 2: Conceptueel kader	46
1. Bestaansrecht van de sociale economie.....	46
2. Inkomensvorming via het aanboren van “verdoken” arbeidspotentieel	47
3. Niet naast maar in de markt	48
4. Inspelen op noden van buurten en mensen	48
5. Streven naar E+, economie met maatschappelijk surplus	49
6. Sociale economie is de poort naar Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	51
7. Gedeelde verantwoordelijkheid	52
Hoofdstuk 3: Uitdagingen voor de toekomst.....	53
1. Speerpunten Strategisch Meerjarenplan.....	54
1.1. Een efficiënt werkveld	54
1.2. E+: economie met maatschappelijk surplus	63
1.3. Stakeholder relaties	67
2. Instrumentarium	75
2.1. Subsidie-instrumenten.....	75
2.2. Begeleidingsinstrumenten	86
Slotwoord	89
Bibliografie	91
Afkortingen	96

Inleiding

Iedereen heeft recht op een job, ook mensen die steeds weer door mazen van het net vallen. De sociale economie moet voor hen een trampoline zijn. Ze moet mensen een veerkrachtige job geven die hen de kans geeft om zich volledig te ontplooiën.

Sociale economie is in de eerste plaats economie. Door deze trampoline goed te onderbouwen reik ik de hand naar het reguliere circuit om samen naast de economische doelstellingen ook een surplus op maatschappelijke en ecologische vlak te realiseren. Want ik wil een socialere economie voor iedereen.

Door bij te dragen aan de sociaal-economische ontwikkeling van Vlaanderen wil ik bouwen aan een regio waar iedereen kansen heeft op volwaardige arbeidsmarktparticipatie, een regio waar mensen zich goed voelen en kunnen vertoeven in buurten die creativiteit en sociale cohesie uitstralen.

Daarom lanceer ik in deze beleidsnota een strategisch meerjarenplan voor de sociale economie. Verankering, verbreding en verdieping zullen de rode draad zijn in mijn beleid voor de komende vijf jaren. Jaar in jaar uit zullen we deze draad uitspinnen in beleidsbrieven die ons de kans geven om nieuwe uitdagingen en impulsen vanuit het werkveld te concretiseren.

Kathleen Van Brempt
Vlaams minister van Sociale Economie

Hoofdstuk 1: Omgevingsanalyse

Omdat sociale economie alles te maken heeft met economie, de arbeidsmarkt en algemene maatschappelijke tendensen worden deze drie domeinen mee opgenomen in dit hoofdstuk. In het economisch deel wordt onderzocht welke markten zich ontwikkelen en waar potentiële economische groeipolen liggen voor de sociale economie. De arbeidsmarktanalyse vertelt ons meer over de potentiële doelgroep die de sociale economie kan bereiken. De algemene maatschappelijke context vertelt ons iets over percepties, meer bepaald het beeld dat de mensen hebben van onze samenleving, hun noden en verzuchtingen.

1. Economisch perspectief

Vlaanderen heeft de laatste vijftig jaren ingrijpende economische evoluties gekend ten gevolge van sterke productiviteitsstijgingen als resultaat van technologische evoluties en de globalisering.

De complexe omgeving waarin bedrijven de dag van vandaag moeten werken, stelt steeds meer eisen naar flexibiliteit toe. De klemtoon verschuift van massaproductie naar meer flexibele, dynamische en op technologie gebaseerde productie en van de zware industrie naar lichte industrie en dienstensectoren. De opkomst van de kenniseconomie als een economie waarin de toepassing van kennis meer waarde toevoegt dan de traditionele factoren zoals kapitaal, grondstoffen en arbeid, is kenmerkend¹.

De versterking van de kenniseconomie als troef voor Vlaanderen, verstevigt het belang van innovatie zowel in de diensten als in de industriële sectoren. De impact van de globalisering en de sterke productiviteitswinsten die zijn geboekt in de industrie, hebben de omzetgroei niet belet, doch de werkgelegenheidsgroei aangetast. De systematische daling in de industrie ging samen met een geleidelijke stijging van de werkgelegenheid in de dienstensector². De gerealiseerde productiviteitswinsten in de industrie zijn immers mede het gevolg van de uitbesteding van niet-kernactiviteiten met een lagere toegevoegde waarde aan de dienstensector.

De vraag stelt zich waar de sociale economie een rol van betekenis kan spelen. We zoeken in op het type van arbeid dat wordt verricht in de industriële en de diensten economie. Kenmerkend voor de instroom binnen de sociale economie is het initieel lage kwalificatieniveau van deze groep van mensen. Daarom bekijken we eerst de evolutie van laag gekwalificeerde arbeid in de verschillende sectoren.

¹ PASO, Laaggeschoolde arbeid, bestaat het nog?, 2003

² VBO, Strategie 2010, voor een nieuw elan en de toekomst voor onze kinderen.

Inzet van laaggekwalificeerde en geoefende arbeid in sectoren

De omschakeling van industrie naar dienstverlening is gepaard gegaan met een grote uitstoot van laagproductieve arbeid³. Binnen deze evolutie stelt zich de vraag welke impact deze verschuivingen hebben op het type van arbeid dat verricht wordt. Er wordt aangenomen dat technologische ontwikkelingen vooral de taken van laaggeschoolden overnemen. Minder duidelijk is of deze laaggeschoolden hun arbeid verloren zien gaan, omgeschoold worden met het oog op complexe taken, of dat er nieuwe, laaggekwalificeerde jobs gecreëerd worden in de nieuwe economie.

Werknemers kunnen door (interne) opleidingen, werkervaring en bedrijfsspecifieke kwalificering doorstromen naar iets complexere (geoefende, geschoolde) taken, zelfs al zijn ze formeel 'laaggeschoold'. Een job waarbij een minimum aan 'inwerktijd' nodig is, wordt opgevat als geoefende arbeid. De volgende tabel schetst de evolutie in complexiteitsniveau, los van het opleidingsniveau. Met onze doelgroep richten we ons initieel op laaggekwalificeerde en geoefende arbeid als springplank naar meer complexe taken. Sectorale analyse leert ons dat het hoogste aandeel niet-geschoolde arbeid terug te vinden is bij de industriële sectoren, de bouwsector en bij de sectoren handel, horeca en distributie.

Tabel 1 Type arbeid van de werknemers naar hoofdactiviteit vestiging (Vlaams Gewest, 2001, in %)

	<i>Laag gekwalificeerd</i>	<i>Geoefend</i>	<i>Geschoold</i>	<i>Complex</i>
Chemie, Voeding, Energie	20,6	35,0	28,4	16,0
Metaal en Elektronica	15,2	19,6	46,5	18,7
Bouw	12,0	37,9	37,5	12,6
Handel, Distributie, Horeca	31,9	33,1	22,7	12,3
Financiële en Zakelijke Dienstverlening	10,6	16,1	31,8	41,5
Openbaar Bestuur en Gemeenschapsvoorzieningen	16,3	25,5	37,9	20,3
Gezondheidszorg	10,3	21,6	42,4	25,6
Onderwijs	7,4	5,1	42,5	44,9

* Organisaties met 10 werknemers of meer, gewogen naar grootte en sector (N=573)

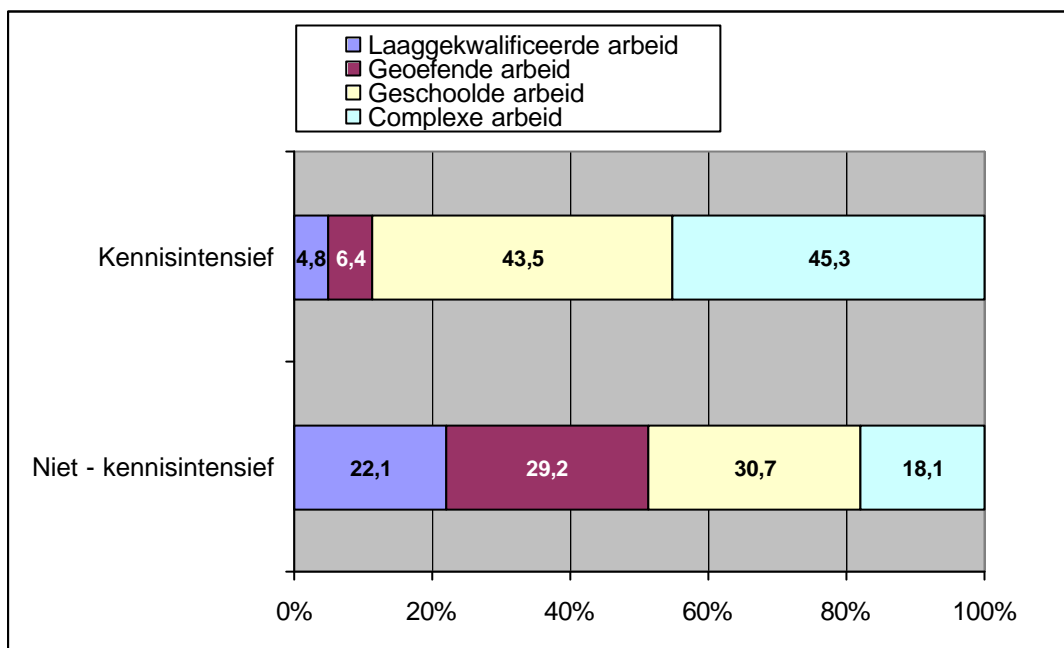
Bron: Gegevens berekend op basis van PASO 2002

³ A. Hemelrijck, de rol van de Europese Unie op weg naar een 'andere' verzorgingsstaat, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Nederland

Kennisintensiteit van de sector en type van arbeid

De volgende figuur leert ons dat we voor de inzet van niet-geschoolde werknemers vooral moeten kijken naar de niet-kennisintensieve sector (51 %) die beduidend meer laaggekwalificeerde en geofende arbeid inzet dan de kennisintensieve sector (11%).

Tabel 2: Type arbeid van de werknemers naar kennisintensiteit vestiging (Vlaams Gewest 2001, in %)

Bron: Gegevens berekend op basis van PASO 2002

De opmars van de dienstensector

De dienstensector is de laatste jaren voor wat betreft de evolutie van de omzet sneller gegroeid dan de industriële sectoren. De omzet in België steeg voor de volledige tertiaire sector⁴ met 12 à 13% ten opzichte van 2000. Voor de industriële sector bedroeg de stijging amper 4% in 2003.

Tabel 3: Evolutie van de omzet volgens BTW aangiften (Index 2000=100)

	Secundaire sector	Tertiaire sector
2004*	101,4	113,0
2003	104,2	112,3
2002	105,6	108,1
2001	104,9	107,6

* gemiddelde tot en met juli 2004

Bron: Federale Overheidsdienst Economie KMO Middenstand en Energie, Nationaal Instituut voor de Statistiek, bewerking AW

⁴ Primaire sector: landbouw en visserij, secundaire sector: industrie, tertiaire sector: handel en diensten, quataire sector: non-profit.

Binnen de dienstverlening bestaan er grote groeiverschillen tussen de subsectoren. De grootste omzetstijgingen stellen we vast bij de onroerende goederen en diensten aan bedrijven (+72%) en Post en telecommunicatie (+31%). Ook de vervoersectoren en de groot- en kleinhandel presteren met ongeveer 20% stijging meer dan gemiddeld. De ondersteunende diensten aan bedrijven zijn duidelijke groeisectoren, ook binnen de sociale economie stellen we een gelijkaardige tendens vast.⁵ Deelactiviteiten die niet tot de kernactiviteit behoren van het bedrijf (en daardoor minder toegevoegde waarde creëren) worden ondermeer als opdrachten uitbesteed aan sociale werkplaatsen of invoegbedrijven. Deze trend is eveneens merkbaar in de aard van de activiteiten van de sociale werkplaatsen en invoegbedrijven (zie verder).

Tabel 4: Belangrijkste groeisectoren in de tertiaire sector

Periode	Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven	Post en telecommunicatie	Financiële instellingen	Vervoer	Groothandel en handelsbemiddeling,	Kleinhandel
1/2004	172,0	131,1	125,8	120,0	118,5	118,2
2/2003	145,5	124,9	102,8	125,0	120,6	119,0
1/2003	134,8	121,2	144,0	108,0	117,2	110,5

Bron: NIS, bewerking AW

Het groeiende belang van de dienstensector is het meest duidelijk in de werkgelegenheid die ze creëert. Bijna drie op vier loontrekkenden heeft een job in de dienstverlenende sector, en dit cijfer neemt jaar na jaar toe. In de industrie en de landbouw merken we een tegenovergestelde evolutie.

Tabel 5: Groeiend belang van de dienstensector

	Primaire sector		Secundaire sector		tertiaire sector		Totaal	
2002	34.639	1,7%	517.347	25,4%	1.482.931	72,9%	2.034.916	100%
2001	33.153	1,6%	527.593	26,0%	1.467.059	72,3%	2.027.805	100%
2000	48.649	2,4%	538.458	26,3%	1.471.337	71,9%	2.046.282	100%
1999	39.732	2,0%	533.713	26,6%	1.430.067	71,4%	2.003.511	100%

Bron: NIS, bewerking AW

⁵ De ondersteunende diensten aan bedrijven omvatten de sectoren: informatica, speur- en ontwikkelingswerk en zakelijke dienstverlening (waaronder bijv. interimkantoren, reclamewezen, verpakkingsbedrijven en industriële reiniging)

Evolutie aan de vraagzijde

Het aantal vacatures voor laaggeschoolden neemt de afgelopen jaren stelselmatig toe terwijl hun aandeel in het totaal van de vacatures lichtjes achteruit gaat: van 49% in 2001 naar 47% in 2003. Deze trend is sedert eind jaren '80 bezig, in 1988 registreerde de VDAB nog 70% van de vacatures als laaggeschoold.

Tabel 6: evolutie van het aantal vacatures

Maximum studieniveau	Ontvangen vacatures					
	2001		2002		2003	
LSO	98.455	49	106.750	49	114.804	47
HSO	50.407	25	54.460	25	72.910	29
HO	56.834	26	57.489	26	57.219	24
Totaal	205.624	100	218.699	100	244.933	100

De toename van vacatures is dus grotendeels te verklaren door een groter aanbod vacatures voor hoofdzakelijk hooggeschoolden. Uit cijfers van het Steunpunt WAV blijkt dat in de jaren '90 het groeiritme van de vacatures voor middengeschoolden (+55% sinds 1988) maar vooral voor hooggeschoolden (+291% sinds 1988) veel sterker was dan gemiddeld en dit ten koste van het aandeel van de vacatures voor laaggeschoolden (+5% sinds 1988).

Als mogelijke verklaring haalt men in de literatuur vooral de technologische innovatie aan als verklaring voor de toegenomen vraag naar gekwalificeerde werknemers. De technologische veranderingen in het bedrijfsleven resulteren in de geleidelijke uitstoot van minder geschoolde arbeid. Deze tendens zou zelfs versterkt worden door de voortschrijdende globalisering die de internationale concurrentie opdrijft waardoor ondernemingen gedwongen worden tot een hogere productiviteit.⁶

Van alle vacatures die de VDAB in 2003 ontving, is ongeveer de helft toegankelijk voor laaggeschoolden. Ongeacht het kwantitatieve belang van de sectoren kan men vast stellen dat in de primaire (95%) en secundaire sector (62%) veel meer laaggeschoolden worden gevraagd dan gemiddeld. In de quartaire sector is een diploma hoger dan LSO in bijna 70% van de vacatures van belang.

Belangrijke toenames van werkaanbiedingen zijn in 2003 vooral de interimsector (+21%) en de diensten aan bedrijven (+18%).

De vraag naar ondersteunende diensten aan gezinnen

Daarnaast zijn er een aantal "nieuwe" diensten waar vraag naar is, maar die nog niet veralgemeend aangeboden worden. De reden kan zijn dat ze te arbeidsintensief zijn en daardoor te weinig marktproductief om aan werkelijke kostprijs aan te bieden. Evengoed kan het een niche zijn die nog niet ontdekt is door het reguliere circuit.

Gevraagde dienstverlening

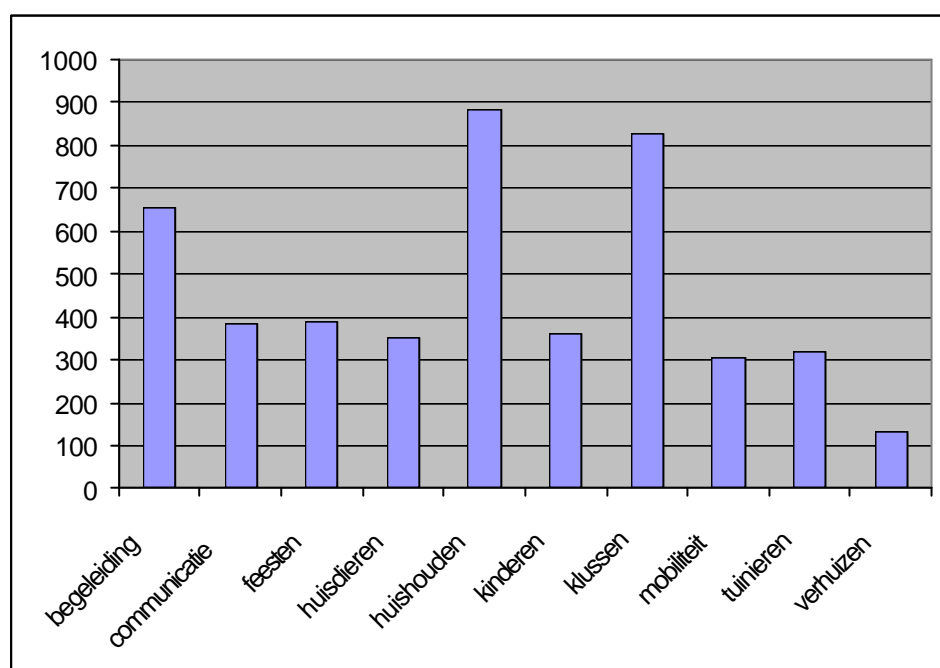
Kenmerkend is de toenemende vraag naar ondersteunende diensten aan gezinnen, vooral huishoudelijke diensten. We analyseren kort de gegevens die beschikbaar zijn via het dienstenwijzer project dat op volle toeren loopt in Antwerpen en Gent.

⁶ Abrahams F. ea. (1998), Schept het innovatiebeleid werkgelegenheid? Faculteit ETEW, K.U.Leuven.

Momenteel zijn er vier steden en gemeenten aangesloten op de dienstenwijzer: Antwerpen, Gent, Zoersel en Kortrijk. Van Zoersel en Kortrijk zijn er nog geen representatieve statistieken beschikbaar vermits zij nog maar enkele maanden aangesloten zijn op de dienstenwijzer.

Onderstaande grafiek is een samenvoeging van gegevens van Antwerpen en Gent voor de periode van september 2003 tem september 2004. In beide steden is de aard van de gevraagde dienstverlening gelijklopend: 'Huishouden', 'klussen' en 'begeleiding' zijn de populairste categorieën. Binnen de categorie 'huishouden' wordt er het meest gezocht naar de diensten 'wassen en strijken' en 'poetsen'. Veel minder populair zijn 'ophaaldienst' en 'naai- en verstelwerk'. Bij 'klussen' wordt er het meest gevraagd naar 'kleine herstellingen' en 'schilderwerken en behangen'. De meest gevraagde dienstverlening bij de 'begeleiding' zijn 'persoonlijke assistentie' en 'gezelschap senioren'.

Tabel 7: Gevraagde dienstverlening

Dienstencheques

Het instrument van de dienstencheques en vooral hun groeiend succes is hiervan een mooie illustratie. In het Vlaams gewest waren er in augustus 2004 reeds 442 ondernemingen erkend. Het aantal verkochte cheques blijft bovendien in stijgende lijn gaan.

Tabel 8: Aantal verkochte dienstencheques in 2004

	Vlaams gewest
januari	226.475
februari	250.038
maart	296.449
april	387.786
mei	362.215
Juni	440.020
juli	465.213
augustus	408.574
Totaal	2.836.770

TUSSENTIJDs BESLUIT

Aangezien het arbeidspotentieel voor de sociale economie initieel laaggekwalificeerd is, is afstemming met de sectoren waar laaggekwalificeerde en geofende arbeid nog van belang is essentieel. Naarmate de werk- en leerervaring toeneemt, zal ook de complexiteit van de taken kunnen groeien. Zowel de industriële als de dienstensector bieden mogelijkheden aan de ontwikkeling van de sociale economie. Taaksplitsing kan aan reguliere bedrijven de kans bieden om via jobcreatie bepaalde activiteiten te ontwikkelen in de schoot van de sociale economie. Analyse van de vraagzijde toont aan dat er een grote vraag naar laaggeschoolden blijft bestaan. Ongeacht het kwantitatieve belang van de sectoren kan men vast stellen dat in de primaire en secundaire sector veel meer laaggeschoolden worden gevraagd dan gemiddeld. Daarnaast zal de sociale economie sterk moeten inspelen op de groeiende vraag naar diensten, zowel aan bedrijven als aan particulieren. Beide sectoren vertonen immers een sterke groei.

2. Arbeidsmarktperspectief

De dynamiek van onze economie is logischerwijs zichtbaar in de evolutie van onze arbeidsmarkt. De grondslag van de economische vooruitgang voor de komende jaren vormt volgens het VBO⁷ de productiviteitswinst mogelijk gemaakt via technologische vooruitgang. Het gevolg is dan dat een bepaald goed of dienst met minder arbeidskrachten kan worden gefabriceerd dan voorheen. De vrijgekomen arbeidstijd wordt dan normaliter ingezet om andere goederen of diensten die de samenleving nodig heeft te produceren.

Vaststelling is nu net dat deze theoretische stelling niet automatisch opgaat. De vrijgekomen arbeidstijd wordt immers niet automatisch vertaald in reguliere tewerkstelling. Een grote groep mensen komt niet (meer) aan de bak. We schetsen kort de elementen die bijdragen tot dit risicoprofiel voor de arbeidsmarkt.

RISICOPROFIEL

Het risico op werkloosheid is niet gelijk verdeeld. Sommige groepen op de arbeidsmarkt kampen met achterstellingsfactoren die blijkbaar minder gevoelig zijn voor de economische conjunctuur. Het gaat dan vooral om laaggeschoolden, ouderen, allochtonen, en personen met een handicap of langdurig gezondheidsproblemen. Naast de maatschappelijke opdracht om de arbeidsmarktpositie van risicogroepen te verstevigen en een evenredige participatie na te streven, is het inzetbaar maken van deze groepen ook vanuit Europees perspectief noodzakelijk. Vlaanderen heeft zich geëngageerd om tegen 2010 een werkzaamheidsgraad van 70% te realiseren.

De precare positie van laaggeschoolden

De kloof in arbeidsdeelname tussen laag- en hooggeschoolden blijft erg groot. In 2003 was 44% van de laaggeschoolden aan het werk tegenover 84% bij de hooggeschoolden. De kloof bedraagt dus ongeveer 40 procentpunten en de laatste jaren is er hier weinig of geen evolutie in te merken.

Tabel 9: Werkzaamheids- en werkloosheidsgraden volgens opleidingsniveau (in %), bevolking 15-64 jaar, Vlaanderen, 2003

	Laaggeschoold*	Middengespoold**	Hooggeschoold***
Werkzaamheidsgraad	44,4	68,3	83,8
Werkloosheidsgraad	8,7	5,7	3,1

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

* maximaal lager secundair onderwijs

** hoger secundair onderwijs

*** hoger onderwijs (binnen of buiten de universiteit)

⁷ VBO, strategie 2010.

Ook het risico op werkloosheid ligt hoger bij laaggeschoolden dan bij hooggeschoolden: zo was in 2003 bijna 9% van de beroepsactieve laaggeschoolden werkloos tegenover 3% bij de hooggeschoolden. Het aandeel van de laaggeschoolden in de totale werkloosheid is zeer hoog (52%). Dit betekent niet dat de hooggeschoolden geen gevolgen ondervonden van de zwakke economische groei: de instroom van de hoger opgeleiden in de werkloosheid was zelfs veel groter dan gemiddeld. Zo nam in de periode 2001-2004 het aantal laaggeschoolde werkzoekenden toe met 12.200 (+13%) terwijl het aantal hoogopgeleiden meer dan verdubbelde (van 14.200 in 2001 naar 29.100 in 2004).

De werkloosheidsgraad ligt bij laaggeschoolde vrouwen hoger dan bij laaggeschoolde mannen. Vooral bij de jongste vrouwen zonder diploma of enkel een diploma lager secundair onderwijs heerst er grote werkloosheid: respectievelijk 12 en 10% van de beroepsbevolking is werkzoekend.

Tabel 10: Werkloosheidsgraad naar geslacht, leeftijd en opleiding. Vlaanderen 2001.

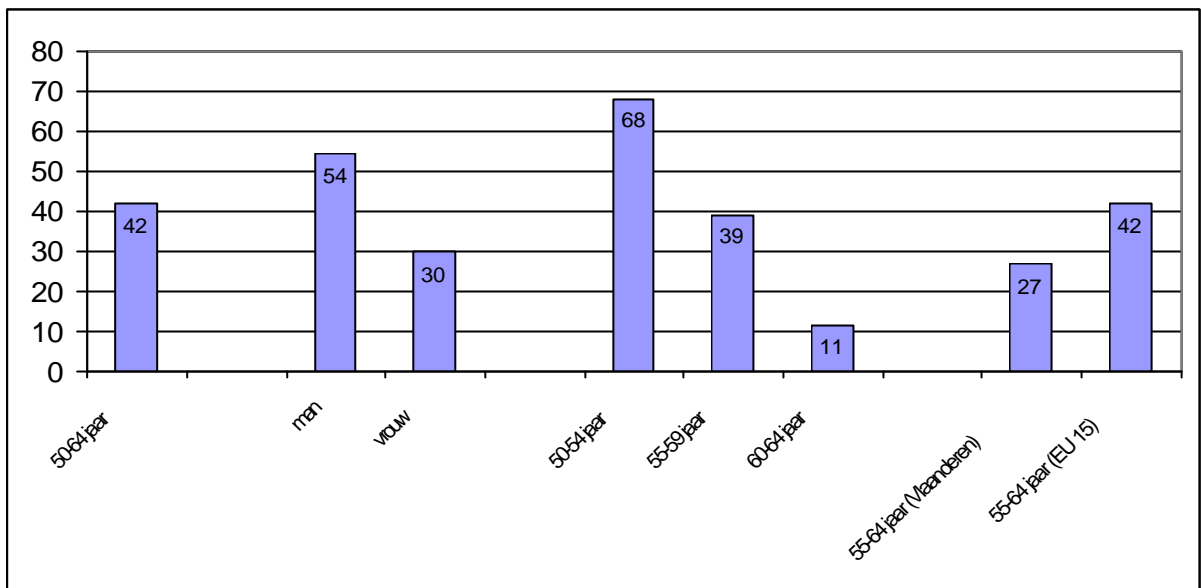
	Mannen				Vrouwen				Totaal			
	15 – 24 jaar	25 – 49 jaar	50 jaar en +	Totaal	15 – 24 jaar	25 – 49 jaar	50 jaar en +	Totaal	15 – 24 jaar	25 – 49 jaar	50 jaar en +	Totaal
LO (of geen diploma)	10,0	4,0	2,9	3,9	12,0	6,4	2,3	5,4	10,7	4,9	2,7	4,5
LSO	8,2	2,2	1,0	2,5	9,9	3,7	2,1	3,9	8,8	2,7	1,4	3,0
Hoger secundair	5,7	1,8	1,7	2,3	6,3	2,9	1,2	3,1	6,0	2,3	1,6	2,7
Hoger niet-universitair korte type	4,7	0,8	1,0	1,1	6,4	0,9	0,4	1,4	5,9	0,8	0,7	1,2
Hoger niet-universitair lange type	11,6	1,8	0,8	2,1	6,9	2,5	0,0	2,6	9,1	2,0	0,5	2,3
Universitair	8,5	1,0	0,8	1,1	7,5	1,4	1,2	1,7	7,9	1,2	0,9	1,4
Totaal	6,7	1,8	1,6	2,2	7,1	2,6	1,4	2,8	6,9	2,2	1,5	2,5

Bron : NIS, Enquête naar de arbeidskrachten. Bewerking Steunpunt GKB

Ouderen

De lage werkzaamheidsgraad van de ouderen vormt één van de belangrijkste pijnpunten van de Vlaamse arbeidsmarkt. Hoewel de arbeidsdeelname van de vijftigplussers de laatste jaren is gestegen (van 35% in 1996 tot 42% in 2003) blijft deze zeer laag in Europees perspectief (52%). De Vlaamse werkzaamheidsgraad van 42% verbergt aanzienlijke verschillen tussen mannen en vrouwen en tussen de verschillende leeftijdsgroepen: de arbeidsdeelname ligt veel hoger bij mannen dan bij vrouwen en ze neemt sterk af vanaf 55 jaar. Het zijn bovendien vooral de laaggeschoolde ouderen die het grootste werkloosheidsrisico hebben.

Tabel 11: Werkzaamheidsgraad (in%) bij 50-plussers volgens geslacht en leeftijd, Vlaanderen en EU, 2003

Bron: Eurostat LFS, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

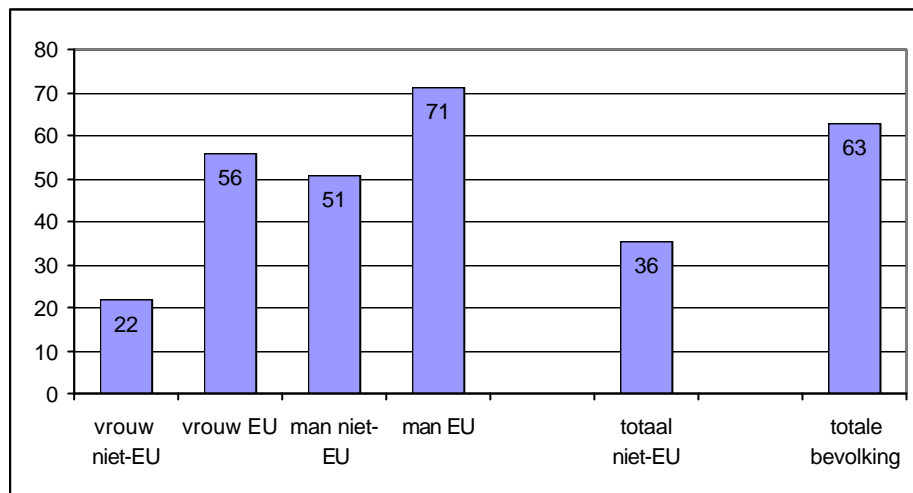
De allochtonen

De arbeidsmarktpositie van allochtonen is zeer precair in Vlaanderen. De werkzaamheidsgraad van personen met een niet-EU nationaliteit bedroeg in 2003 slechts 36%, dat is 28%-punten lager dan personen met een Belgische nationaliteit. De keerzijde van deze vaststelling komt tot uiting in de hoge werkloosheidsgraden voor allochtonen. In 2003 was 27% van de beroepsactieve bevolking van niet EU nationaliteit werkloos terwijl dit voor de Belgen 5% bedroeg.

De nationaliteitskloof wordt nog groter indien een onderscheid gemaakt wordt tussen mannen en vrouwen. Bij de mannen met een niet-EU nationaliteit is iets meer dan de helft aan het werk, bij de vrouwen is dat nog geen kwart. Bijna 70% van de vrouwen tussen 15 en 64 jaar met een niet-EU nationaliteit is dan ook inactief, tegenover iets meer dan 40% bij de vrouwen met een Belgische nationaliteit.

De belangrijke achterstelling van allochtonen op de arbeidsmarkt kan voor een groot deel verklaard worden door de achterstand inzake opleiding. Uit de analyse van de meest recente werkzoekendenbestanden blijkt dat 46% van de autochtone NWWZ laaggeschoold is. Voor de personen met niet-EU nationaliteit loopt dit aandeel op tot 57%. Toch spelen ook andere discriminerende factoren mee in de achterstelling van allochtonen. Immers in de categorie van de hoger opgeleide NWWZ vinden we ook telkens meer allochtonen terug.

Tabel 12: Werkzaamheidsgraad volgens geslacht en nationaliteit (in %), bevolking 15-64 jaar, Vlaanderen, 2003

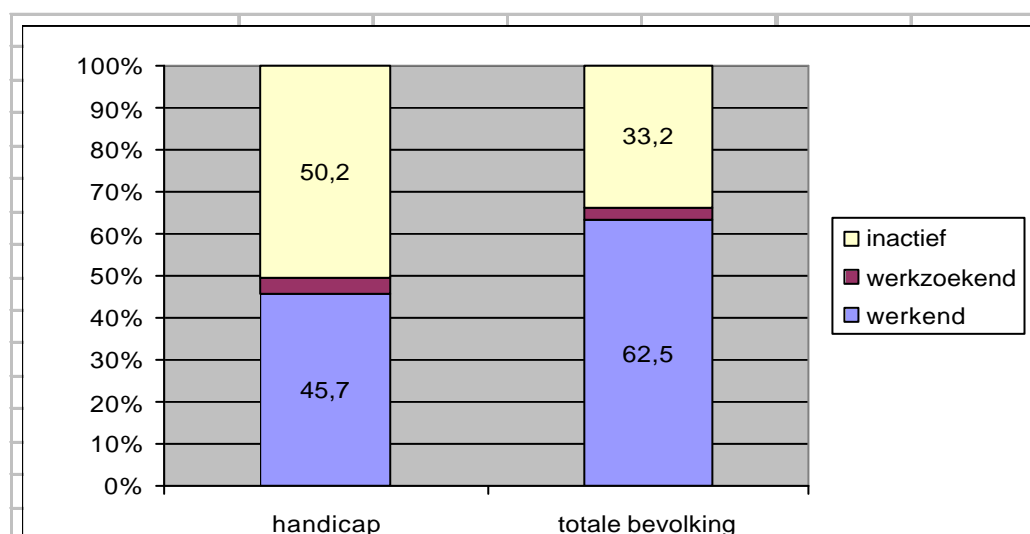
Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Personen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen

Het gaat hier om lichamelijke gezondheidsproblemen of handicaps zoals ademhalingsmoeilijkheden of moeilijkheden bij het lopen, terwijl anderen psychologische of emotionele problemen hebben of problemen met zien en horen.

Slechts 46% van deze groep tussen 15 en 64 jaar is aan het werk, de kloof met de gemiddelde arbeidsdeelname bedraagt dus 17 procentpunten. Om deze kloof tegen 2010 substantieel te verminderen is een jaarlijkse toename van 4.500 tot 9.000 jobs voor deze groep noodzakelijk.

Tabel 13: De arbeidsmarktpositie van personen met een handicap of langdurig gezondheidsprobleem, Vlaams Gewest 2002

Bron: NIS EAK (Bewerking VFSIPH en administratie Werkgelegenheid)

DOELGROEPBEREIK VAN DE SOCIALE ECONOMIE

De sociale economie richt zich op mensen die een risicoprofiel hebben (opgebouwd) voor de arbeidsmarkt. Deze kenmerken vertalen zich in de voorwaarden die moeten vervuld worden om een toelage te krijgen voor de inschakeling van een werknemer uit deze doelgroep. Op basis van de huidige criteria die gelden als basis voor een tussenkomst in de loonkosten voor werknemers in de sociale economie, trachten we in volgend deel zicht te krijgen op de grootte van de potentiële doelgroep voor inschakeling in de sociale economie. We vertrekken vanuit de criteria die gelden voor de sociale werkplaatsen, de invoegafdelingen en de invoegbedrijven.

De sociale werkplaatsen

In de sociale werkplaatsen worden de werkzoekenden, met meer dan vijf jaar werkloosheid, tewerkgesteld die geen job in het reguliere arbeidscircuit kunnen verwerven of behouden maar die wel onder begeleiding tot het verrichten van arbeid op maat in staat zijn.

Doelgroepcriteria

De doelgroep van de sociale werkplaatsen bestaat uit personen die omwille van een cumulatie van persoons- en omgevingsgebonden factoren geen arbeidsplaats in het reguliere circuit kunnen verwerven of behouden. Om te behoren tot de doelgroep moeten personen tegelijkertijd aan volgende criteria voldoen:

1. een fysieke of psychische of sociale beperking hebben;
2. op de dag vóór de indiensttreding ingeschreven zijn bij de VDAB als niet werkend werkzoekende;
3. een begeleidingstraject volgen van de VDAB of een erkende derde of een Vlaamse openbare instelling waarmee de VDAB een samenwerkingsovereenkomst gesloten heeft;
4. op de dag vóór de indiensttreding ononderbroken gedurende een periode van minstens 5 jaar inactief zijn;
5. geen hoger diploma behaald hebben dan lager secundair onderwijs.

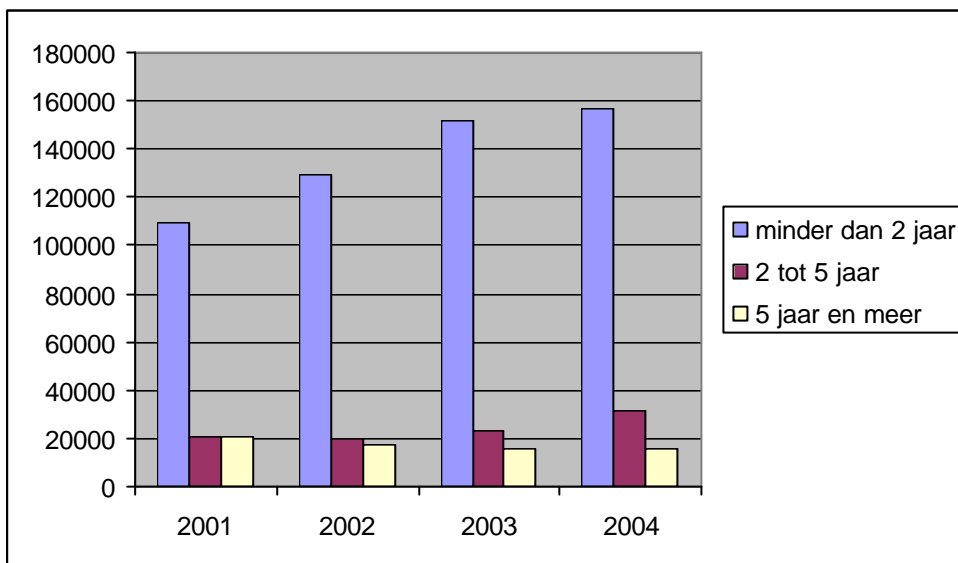
De kandidaat-werknemers voor een sociale werkplaats worden door de VDAB toegeleid. Zij waken over het juiste profiel van de kandidaten voor een sociale werkplaats. Hierbij maken zij gebruik van een sociaal verslag waaruit de specifieke situatie van de toe te leiden persoon moet blijken.

De doelgroepcriteria zijn gedeeltelijk bewust subjectief omschreven omdat de persoonlijke condities van de kandidaten onderling sterk kunnen verschillen. Het inschatten van de potentiële doelgroep gebeurt noodgedwongen aan de hand van de "objectieve" criteria meer bepaald de inactiviteitsduur en de scholingsgraad. We bespreken het potentieel bereik aan de hand van deze criteria.

Langdurig werkzoekend en laaggeschoold

Als gevolg van de economische groeivertraging is ook de langdurige werkloosheid (langer dan één jaar werkzoekend) fors toegenomen in Vlaanderen. In 2004 zijn er 25.000 langdurig werkzoekenden meer dan in 2001 (+40%). Het aantal kortdurig werkzoekenden (minder dan één jaar werkzoekend) is ook toegenomen in de periode 2001-2003, vanaf 2004 daalt de kortdurende werkloosheid opnieuw (-3%).

Tabel 14: Evolutie van het aantal werkzoekenden volgens duur van de werkloosheid, Vlaams Gewest, 2001-2004

Bron: VDAB

Een opmerkelijke vaststelling hierbij is de aanhoudende daling van de zeer langdurige werkloosheid (meer dan 5 jaar werkzoekend). In de periode 2001-2004 daalt hun aantal met 5.000 (-24%). Deze daling is mede het gevolg van het gevoerde activeringsbeleid via diverse tewerkstellingsprogramma's, onder andere in de sociale economie.

Op 31 augustus 2004 waren er nog iets meer dan 16.200 Vlaamse werkzoekenden langer dan 5 jaar werkzoekend. Een ruime meerderheid hiervan (67%) is bovendien laaggeschoold.

Er is momenteel vooral een toename van het aantal werkzoekenden dat langer dan 1, 2 of 3 jaar werkzoekend is. Dit wijst erop dat de grote cohortes werkzoekenden die zijn ingestroomd sinds de kentering op de Vlaamse arbeidsmarkt enkele jaren geleden (vanaf het najaar van 2001) nog steeds moeilijkheden ondervinden om aan werk te geraken. Als deze trend niet gekeerd wordt zal de komende jaren dus ook de zeer langdurige werkloosheid (langer dan 5 jaar werkzoekend) opnieuw toenemen. Werkloosheid vormt immers vaak een valkuil waar het steeds moeilijker wordt om uit te geraken. Ook hier primeert de groep laaggeschoolden.

In het verleden werd de curatieve doelgroep van de zeer langdurig werkzoekenden stelselmatig ondervetegenwoordigd in de trajectwerking. Voor 2003 was het bereik van de +5 jaar NWWZ nauwelijks 1 op 5. Gezien de verwachte toename van de groep zeer langdurig werkzoekenden en de acties in het kader van de sluitende aanpak (waarbij in een eerste fase zal gefocust worden op de zeer langdurig werkzoekenden) dringen aangepaste begeleidingsinstrumenten zich op. De sociale economieprojecten kunnen hierin naast

andere modulaire acties (aangepaste screening, opleiding, werkervaring, ...) een rol van betekenis spelen. De druk op de sociale werkplaatsen als absorptiemaatregel zal hoe dan ook toenemen met een stijging van het aantal zeer langdurig werkzoekenden.

Gender

Tabel 15: Kenmerken van de potentiële doelgroep naar gender

Jaar	Man		Vrouw		Totaal	
2003	6.347	39%	9.921	61%	16.268	100%
2004	6.399	38%	10.288	62%	16.687	100%

Als we inzoomen op het gender aspect bij de groep langer dan 5 jaar NWWZ, dan zien we dat de doelgroep voor de sociale werkplaatsen voor het merendeel uit vrouwen bestaat. In vergelijking met de tewerkgestelde doelgroep (60% mannen)⁸ betekent dit een ondervertegenwoordiging van de vrouwen in de sociale werkplaatsen. De overwegend meer typisch mannelijke activiteiten van de sociale werkplaatsen liggen aan de basis hiervan

Leeftijd

Tabel 16: Kenmerken van de potentiële doelgroep naar leeftijd

Jaar	Leeftijd												totaal	
	< 20 jaar		20-25 jaar		25-30 jaar		30-40 jaar		40-50 jaar		> 50 jaar			
2003	0	0%	191	1%	812	5%	3806	23%	8635	53%	2824	17	16268	100%
2004	1	0%	248	1%	1015	6%	4337	26%	9158	55%	1928	12	16687	100%

Bijna 70% van de zeer langdurig werkzoekenden is ouder dan 40 jaar, slechts een minderheid is jonger dan 30 jaar. Uit een vergelijking met 2003 stellen we vast dat het aandeel zeer langdurig werkzoekenden ouder dan 50 jaar flink afgenomen is in 2004 (-33%). Wellicht zijn de dienstencheques gedeeltelijk een verklaring hiervoor.

Scholing

Volgens de meest recente cijfers bestaat de groep niet werkende werkzoekenden die minstens 5 jaar inactief zijn en met bovendien een maximum diploma van Lager Secundair Onderwijs uit 11.067⁹ personen. Uiteraard is dit een cijfer voor de geregistreerde werkzoekenden.

Daarnaast bestaat er ook nog een groot aantal personen die niet werkend en niet werkzoekend zijn. Ook in deze categorie zullen er ongetwijfeld personen zijn die aan de gestelde doelgroepcriteria voor de sociale werkplaatsen voldoen. Deze groep bestaat in grote lijnen uit tijdelijk niet werkzoekenden (personen in loopbaanonderbreking of werkloosheidsonderbreking, werkzoekenden in opleiding, tijdelijk arbeidsongeschikten), de niet meer werkzoekenden (oudere werkzoekenden) en de niet geregistreerde personen.

⁸ Zie Status sociale economie.

⁹ Dit cijfer geldt voor gans Vlaanderen en is uitgebracht in augustus 2004.

Correctie van de doelgroep met leefloongerechtigden

Een ander cijfer dat wel ruimte laat voor schattingen is het cijfer voor de geregistreerde groep mensen die een leefloon ontvangt. Deze groep is gedeeltelijk omsloten door de categorie niet-werkende werkzoekenden (voor zover ze geregistreerd zijn als werkzoekenden) en ligt gedeeltelijk vervat in de categorie niet geregistreerde personen (voor degenen die niet werkend niet werkzoekend zijn en bijgevolg niet geregistreerd zijn bij de VDAB). Uit de evaluatie van de sociale werkplaatsen blijkt dat 11% van de tewerkgestelde doelgroepwerknemers vóór de aanwerving leefloon gerechtigd was. Verondersteld kan worden dat een deel van het OCMW cliënteel (eventueel in combinatie met andere gelijkgestelde periodes) méér dan 5 jaar bijstandsafhankelijk was. Het meest recente cijfer is dat voor januari 2003. Op dat ogenblik bestond de leefloonpopulatie uit 22.846 gerechtigden.

Een deel van deze personen komt in aanmerking voor een tewerkstelling in een sociale werkplaats. Een minimumschatting kan gemaakt worden op basis van een CBGS¹⁰-werkdocument waarin onder andere de duur van de bijstandsafhankelijkheid werd geanalyseerd. In 1998 bedroeg het aandeel personen dat ten minste 5 jaar bijstandsafhankelijk was 22,8%. Getransponeerd naar 2003 zou dat ongeveer 5200 personen opleveren die langer dan 5 jaar leefloon gerechtigd zijn.

Samenvatting: de omvang van de potentiële doelgroep vanuit de criteria van toepassing op de sociale werkplaatsen

De grootte van de doelgroep sociale werkplaatsen voor Vlaanderen bedraagt volgens de beschikbare cijfers dus ongeveer 20.000¹¹ personen in 2003. Dit cijfer is gezien de toegepaste beperkingen eerder een onderschatting van de totale doelgroep en bijgevolg te beschouwen als een benedengrens voor het minimum aantal beschikbare kandidaten.

Tabel 17: Evolutie van de grootte van de potentiële doelgroep sociale werkplaatsen

	minstens 5 jaar NWWZ en max. diploma LSO*	Minstens 5 jaar bijstandsafhankelijk**	Totaal
2001	13.504	5.361	18.865
2002	13.327	4.867	18.194
2003	14.048	5.209	19.257
2004	11.067	-	

* cijfers augustus

** cijfers januari

De evolutie van de potentiële doelgroep laat een forse daling in het aantal beschikbare kandidaten zien voor de eerste helft van 2004. Zoals hierboven reeds aangehaald is deze daling eerder conjunctureel dan structureel. Men kan verwachten dat de groep zeer langdurig werkzoekenden in de periode 2005-2009 zal stijgen gezien de huidige grote instroom in de doelgroep 1 tot 4 jaar NWWZ.

¹⁰ Centrum voor bevolking en gezins-studies

¹¹ Het gaat in ieder geval slechts om een indicatie van de grootte van de potentiële doelgroep. Een aantal categorieën inactieven zijn immers in geen enkele statistiek terug te vinden. Het gaat hier bijvoorbeeld om thuislozen, ex-gedetineerden of ex-psychiatrisch patiënten.

De invoegbedrijven en invoegafdelingen

Doelgroepcriteria

De regelgeving omschrijft de doelgroep van de invoegwerknemers als personen die op de dag vóór de indienstneming ingeschreven zijn als werkzoekenden bij de VDAB en waarvan de basisdienstverlening uitwijst dat ze omwille van onvoldoende vaardigheden of kwalificaties niet onmiddellijk kunnen worden doorverwezen naar de reguliere economie. Deze personen zijn minstens 1 jaar inactief indien ze een diploma, getuigschrift of brevet behaalden van het HSO. Invoegwerknemers zijn minstens 1 dag inactief indien ze maximaal beschikken over een diploma BUSO, een getuigschrift of brevet LSO of de tweede graad secundair onderwijs. Onder inactiviteit wordt verstaan: noch in loondienst, noch op zelfstandige basis hebben gewerkt, noch als cursist een individuele beroepsopleiding hebben gevolgd.¹²

Tabel 18: Potentiële doelgroep invoegwerknemers

	<i>Doelgroep invoegwerknemers</i>
2003	132.774
2004	142.683

De invoegbedrijven en de invoegafdelingen kunnen putten uit een vrij ruime doelgroep van ongeveer 150.000 potentiële werknemers.

Scholing

Deze doelgroep is relatief laag geschoold, 82% bezit maximum een diploma Lager Secundair Onderwijs. De overige 18% heeft een diploma Hoger Secundair Onderwijs. In tegenstelling tot de doelgroep van de sociale werkplaatsen is de potentiële groep invoegwerknemers toegenomen onder invloed van de toenemende groepen met werkloosheidsduur vanaf 1 jaar.

Gender en leeftijd

Een kleine meerderheid (52%) van de doelgroep voor de invoegbedrijven en de invoegafdelingen zijn vrouwen. Opvallend is dat de vrouwelijke doelgroepwerknemers oververtegenwoordigd zijn in de categorieën met het grootste risicoprofiel. Vrouwen komen met andere woorden meer voor in de categorieën van de laagst geschoolden en bij de ouderen. Bijna 60% van de ongeschoolden uit de potentiële doelgroep bestaat uit vrouwen ouder dan 50 jaar.

¹² Een aantal 'actieve' periodes wordt in dit verband gelijkgesteld met 'inactiviteit'. Voor een opsomming van deze periodes zie Art.2 van het Ministerieel Besluit van 3 februari 2002 houdende bepaling van de invoegwerknemers (BS 26/03/02).

TUSSENTIJD'S BESLUIT

De analyse van de arbeidsmarkt toont de hardnekkigheid aan van een cumulatie van laaggeschooldheid met langdurige inactiviteit. Aan de hand van de doelgroepcriteria die gelden voor de sociale werkplaatsen is er een minimaal potentieel bereik van 20 000 doelgroepwerknemers. Voor de invoeginstrumenten heeft de sociale economie een minimaal potentieel bereik van om en bij de 150 000 doelgroepwerknemers.

Ondanks de delokalisatie, blijft er nog een sterke vraag naar laaggeschoolde arbeid, 114 804 vacatures voor Lager Secundair Onderwijs in 2003. Van de potentiële doelgroep bij invoeg, is 82% laaggeschoold (LSO). Dat gaat dus om een 120 000 tal mensen. Toeleiding en begeleiding op maat zal dus des te belangrijker worden om de matching tussen deze vacatures en onze doelgroep te realiseren.

Alertheid is geboden voor de aankomende en groeiende cohorte van werkzoekenden tussen de 2 en 5 jaar, die de groep langdurig werkzoekenden fors kan doen toenemen binnen enkele jaren.

Hierbij wordt nog geen rekening gehouden met de potentiële toename door toetreding van de doelgroep van de beschutte werkplaatsen, waar nu reeds een 15 000 tal mensen actief zijn. Sociale economie initiatieven genereren daarnaast ook bijkomende niet-gesubsidieerde tewerkstelling. Op dit moment gaat het om een 900-tal mensen¹³.

¹³ Zie status van de sociale economie.

3. Maatschappelijk perspectief

Dat niet elke werkzoekende een optimistisch beeld heeft over zijn toekomst als werknemer blijkt uit gegevens van een APS-survey. Uit deze steekproef van 2003¹⁴ blijkt dat 45% van de werkzoekenden vreest soms of vaak niet meer aan het werk te geraken. Ruim een derde van de studenten vreest soms geen werk te vinden. En zelfs een vijfde van de werkenden vreest soms of vaak vreest het werk te verliezen.

Het creëren van bijkomende jobs blijft dan ook een grote uitdaging, arbeid is en blijft een noodzakelijk voorwaarde voor de maatschappelijk integratie en het welbevinden van mensen in deze samenleving. Arbeid is echter niet de enige voorwaarde, ook de kwaliteit ervan is van groot belang.

Uit de gezondheidsenquête 2001¹⁵ blijkt dat bijna een persoon op vier (22%) op het moment van de gezondheidsenquête 2001 een psychologisch ongemak had 5% van de ondervraagden zei een depressieve periode doorgemaakt te hebben in het jaar voorafgaand aan de bevraging. Vrouwen lijken globaal genomen meer vatbaar te zijn dan mannen voor mentale problemen.

Wat stress op het werk¹⁶ betreft blijkt dat hoewel de meeste Vlamingen (9 op 10) zeggen zeer tot eerder tevreden te zijn over hun werk in zijn geheel, ruim 1/5de van de werkende Vlamingen ontevreden is met de kansen op promotie, de werkdruk en de mogelijkheden tot bijleren.

Uit bijgaande tabel blijkt dat ondanks de recente inspanningen naar meer kwaliteitsvolle jobs de werkdruk door heel wat Vlamingen voortdurend als negatief wordt ervaren.

Een van de belangrijkste uitdagingen blijft dan ook de betere afstemming tussen arbeid, gezin en vrije tijd. Steeds meer Vlamingen onderbreken of verminderen tijdelijk hun loopbaan. Ondanks de gestage toename van het aandeel mannen, blijkt dit toch voornamelijk een vrouwelijke aangelegenheid: anno 2002 is 8 op de 10 loopbaan-onderbrekers een vrouw. Ruim 80% van deze vrouwen geeft aan zorgkrediet op te nemen om voor de kinderen te zorgen.¹⁷

¹⁴ APS Survey 2003 : jaarlijkse representatieve steekproef (april -juli) bij 1500 Vlamingen tussen 18 en 85 jaar

¹⁵ Gezondheidsenquête door middel van interview 2001 afdeling epidemiologie, wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

¹⁶ VRIND 2003

¹⁷ VRIND 2003

Status sociale economie

1. Historisch kader

Sociale economie is niet meer wat het was. De betekenis evolueerde doorheen de jaren parallel met de veranderende samenleving. Sociale economie kadert niet langer alleen in een Vlaamse of Belgische context. Benamingen en inhouden verschillen natuurlijk van land tot land, maar wereldwijd probeert men de huidige economie op een andere manier in te kleuren.

Het recht op arbeid, de behoefte aan sociale bescherming en onvrede over de werking van de markt in de moderne industriële samenleving, staan aan de wieg van de sociale economie. Het principe van “zelfhulp” en de afwijzing van elke vorm van staatsinterventionisme lagen aan de basis van coöperatieve initiatieven die in de 19^e eeuw werden ontwikkeld in de schoot van werknemers en boerenorganisaties, zoals kleine werkplaatsen, handelszaken en spaarkassen.

De “laissez faire, laissez passer”¹⁸ economie die zich enkel liet sturen door de “onzichtbare hand” leidde tot een sociaal deficit. Daaruit ontsproten activiteiten van grote sociale bewegingen om een economische en sociale tegenmacht te ontwikkelen.

De beschutte werkplaatsen ontstonden vanuit een andere bekommernis. Zij genoten de eerste wettelijke maatregelen na de tweede wereldoorlog. Toen werkte België, mede onder druk van internationale conventies, een ‘revalidatie- en tewerkstellingsbeleid’ uit, bestemd voor alle burgers met een handicap. In deze periode werd ook een wetsvoorstel ingediend tot de oprichting van beschutte werkplaatsen.

Het duurde echter tot 2/4/1958 vooraleer een nationaal programma voor de tewerkstelling van personen met een handicap werd goedgekeurd.

Op 16/4/1963 werd het Rijksfonds voor Sociale Reclassering van de Mindervaliden opgericht. Het KB van 5/7/1963 voorzag in de oprichting van beschutte werkplaatsen als tewerkstellingsmogelijkheid voor personen met een handicap. In dit besluit werden de erkenningsvoorwaarden en de subsidieregeling vastgelegd.

In de jaren 70 bleken de publieke sector en de vrije markt er niet in te slagen een antwoord te vinden op een aantal zware maatschappelijke problemen. Daardoor kreeg ook de sociale economie weer een nieuw gelaat.

Dit resulteerde, veelal vanuit de welzijnssector of het culturele veld, in verschillende vormen van zogenaamde leerwerkplaatsen en werklozeninitiatieven die later zouden resulteren in wat nu de sociale werkplaats noemt.

Eind 1994 startte het experiment sociale werkplaatsen. Met dit experiment wilde men werkzoekenden in een beschermde werkomgeving laten werken. Het decreet van 14 juli 1998 gaf de sociale werkplaatsen een structurele onderbouw.

In de beginjaren stelde men zich nog vragen over het al dan niet concurrentievervalsend karakter van deze gesubsidieerde werkplaatsen. Deze discussie staat nu minder op de

¹⁸ Frans M., Seynaeve K. & Vranken J. (red), “Balanceren op een slappe koord. Spanningsvelden in de sociale economie”, Garant, 2002.

voorgond. Men aanvaardt nu dat de doelgroep die in de sociale werkplaatsen werkt niet te vergelijken is met de doorsnee laaggeschoolde werknemer. Bovendien werd het sociale werkplaatsen expliciet verboden middelen te hanteren die de marktprijs in het gedrang kunnen brengen. Ook tussen de sociale werkplaatsen onderling werd “de juiste marktprijs” een hot item. De sector zelf probeert stapsgewijs via onderlinge samenwerking belangrijke stappen te zetten

Dit geldt ook voor de sector van de beschutte werkplaatsen. Ook deze sector wordt op regelmatige tijdstippen geconfronteerd met het nodige wantrouwen aangaande concurrentiepositie.

Het meerwaardenbesluit (2000) gaf een sterke impuls aan de eerste professionaliseringsgolf van de sociale economie. Het charter van de meerwaardeneconomie bepaalt een aantal beginselen waar organisaties moeten naar streven om overheidsfinanciering te kunnen genieten. Tal van nieuwe instrumenten werden in het leven geroepen om reguliere bedrijven aan te zetten tot de creatie van maatschappelijke meerwaarden. Denk bijvoorbeeld aan de invoegbedrijven en invoegafdelingen, de adviesbureaus en regionale incubatiecentra en, voorlopig op experimentele basis, de activiteitencoöperatieven. Via het meerwaardedecreet werd een structurele brug gelegd naar de reguliere economie.

Dit meerwaardenbeleid werd mee ondersteund door het federale niveau via het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de gewesten en de Duitstalige gemeenschap van 4 juli 2000. Via dit akkoord werden een aantal basisafspraken vastgelegd met betrekking tot de gezamenlijke inzet van middelen inzake sociale economie.

In uitvoering van dit samenwerkingsakkoord werden experimenten opgezet in het kader van buurt- en nabijheidsdiensten. In het verleden stelden zowel de Hoge Raad voor Werkgelegenheid als de Europese Commissie vast dat er binnen de diensteneconomie nog een groot werkgelegenheidspotentieel aanwezig was. De dienstensector zit in de lift. Belangrijke stimuli voor deze groei zijn de verhoging van de levensstandaard en een ouder wordende bevolking. Daarenboven zorgt het groeiend aantal tweeverdieners, maar ook éénuoudergezinnen, er voor dat de vraag naar persoonlijke diensten zoals kinderopvang, poetsen, tuinwerk,...toeneemt. Ook op het vlak van milieu en mobiliteit formuleert de samenleving een aantal behoeften.

Een aanzet om de buurt- en nabijheidsdiensten structureel te verankeren werd reeds gegeven. Het ontwerpdecreet raakte in de vorige legislatuur echter niet meer gestemd.

2. Instrumentarium

Binnen de sociale economie zoeken ondernemingen naar een evenwicht tussen de belangen van de verschillende stakeholders. Tegelijkertijd streven zij op een inclusieve wijze naar economisch succes, sociale verrijking en ecologisch evenwicht. Hierbij zijn werkgelegenheid voor kansengroepen, sociale cohesie, ecologisch bewustzijn, kwaliteit van het leven en duurzame ontwikkeling kernbegrippen die moeten geïntegreerd worden in de economische realiteit. Ook nieuwe soorten van dienstverlening die een zorgaspect inhouden naar personen toe of naar de samenleving dienen integraal deel uit te maken van de economie zodat hun meerwaarde gevaloriseerd wordt.

Vooraf moet vermeld worden dat de invulling van bovenstaande principes ook ter harte wordt genomen door organisaties die niet onder een of andere subsidiëringmaatregel vallen. Denken we aan de vele coöperaties die als het ware “avant la lettre” het gedachtegoed in hun wijze van ondernemen integreerden. We noemen ze de ‘nieuwe coöperaties’, die reeds ontstonden in de jaren '70 en '80. Telkens gaat het om kleinschalige initiatieven die bijzondere aandacht besteden aan kwaliteit van de arbeid, milieu, klanten en de samenleving. Haast geruisloos kregen deze recent navolging in een aantal nieuwe sectoren: groene stroom, bio-landbouw, duurzame financiering, reclame en direct marketing,....

De voorbije jaren werden heel wat inspanningen geleverd om arbeidsplaatsen te creëren voor de tewerkstelling van kansengroepen. In Vlaanderen wordt het project van de sociale economie voornamelijk gedragen door drie instrumenten: de invoegbedrijven en -afdelingen, de sociale werkplaatsen en de buurt- en nabijheidsdiensten. In totaal worden er binnen de sociale economie 3.779 voltijds equivalenten (VTE) arbeidsplaatsen gesubsidieerd binnen 308 projecten. Daarnaast werken nog een 900-tal mensen met andere statuten¹⁹ in de sociale economie. Als Beter Bestuurlijk Beleid doorgaat zullen de beschutte werkplaatsen ook deel uitmaken van het beleidsdomein sociale economie.

¹⁹ Sociale maribel, SINE, art 60 , vrijwilligers, reguliere contracten, ...

2.1. SUBSIDIE INSTRUMENTEN

SOCIALE WERKPLAATSEN EN ARBEIDSZORG

Het decreet van 14 juli 1998 inzake sociale werkplaatsen erkent voorzieningen die via het opzetten van een bedrijfsactiviteit aan zeer moeilijk bemiddelbare werkzoekenden werkgelegenheid verschaffen in een beschermde werkomgeving. Sociale werkplaatsen richten zich dus tot werkzoekenden die door een cumulatie van persoons- en omgevingsgebonden factoren geen arbeidsplaats in het reguliere arbeidscircuit kunnen verwerven of behouden.

Op dit ogenblik worden 109 vzw's erkend als sociale werkplaats. Het aantal toegekende arbeidsplaatsen bedraagt nu 2.202 VTE doelgroepwerknemers en 442 VTE omkaderingspersoneelsleden. De bezettingsgraad van deze gesubsidieerde arbeidsplaatsen bedraagt 96%.

Een aantal sociale werkplaatsen maken ook aanspraak op subsidies voor de omkadering van arbeidszorgmedewerkers. Dit zijn personen die omwille van persoonsgebonden redenen niet of niet meer kunnen werken onder een arbeidscontract in het reguliere of beschermde arbeidscircuit. Binnen de sociale werkplaats voeren zij taken uit die hun sociale interactie en maatschappelijke participatie verhogen.

In totaal werden 44 VTE gesubsidieerde omkaderingspersoneelsleden toegekend in een 50-tal sociale werkplaatsen voor een 469-tal arbeidszorgmedewerkers.

In totaal worden ongeveer 2.700 VTE arbeidsplaatsen gesubsidieerd binnen sociale werkplaatsen.

Het aandeel van niet-gesubsidieerde personeelsleden ten opzichte van het totale aantal personeelsleden bedraagt 8,3% (situatie 2000). Op basis van een extrapolatie betekent dit een bijkomend aantal van 224 VTE. Daarnaast is er nog een aanzienlijke groep van mensen actief in de sociale werkplaatsen met specifieke statuten zoals art. 60, §7²⁰ en vrijwilligers.

De sectoren die het meest vertegenwoordigd zijn binnen de sociale werkplaatsen, zijn de kringloopcentra (ongeveer 1/3 van de erkenningen en arbeidsplaatsen) en werkplaatsen die natuur- en groenonderhoud doen (ongeveer 30% van de erkenningen en 20% van de arbeidsplaatsen).

²⁰ Onder art. 60§7 van de OCMW-wet kunnen personen tewerkgesteld worden met een arbeidsovereenkomst met als doel voldoende arbeidsdagen te presteren om aanspraak te kunnen maken op werkloosheidsuitkeringen.

Het profiel van de erkende doelgroepwerknemers

Gender

De mannelijke doelgroepwerknemers zijn met 58% in de meerderheid. Tot januari 2002 was het aandeel mannelijke doelgroepwerknemers stabiel op 54%. In vergelijking met het profiel van het publiek dat in aanmerking komt voor werk in een sociale werkplaats (zie de potentiële doelgroep in de omgevingsanalyse), bestaat het aangeworven personeel uit één derde minder vrouwen dan verwacht. Met de uitbreiding van januari 2002 loopt het aandeel mannelijke doelgroepwerknemers systematisch uit op het aandeel vrouwen. Dit is niet verwonderlijk gezien de beleidsprioriteit destijds voornamelijk projecten in leefmilieu en groenonderhoud betroffen (typische mannelijke sectoren).

Leeftijd

Opvallend is de relatief hoge leeftijd van de werknemers in de sociale werkplaatsen. Eén op drie doelgroepwerknemers (33%) is ouder dan 45 jaar. De groep tussen 25 en 45 jaar blijft met 64% evenwel de grootste. De groep jongeren is te verwaarlozen, minder dan 2% is jonger dan 25 jaar.

In vergelijking met de doelgroep van de meer dan 5 jaar werkzoekenden verbaast deze leeftijdsverdeling niet, meer nog: het aandeel oudere doelgroepwerknemers is op basis van de referentieverdeling eerder aan de lage kant. Op basis hiervan konden we zelfs 44% ouderen verwachten tegenover 55% tussen 25 en 45 jaar.

Scholing

Het scholingsniveau van de doelgroepwerknemers is erg laag. De meeste doelgroepwerknemers hebben slechts een diploma lager onderwijs of lager beroeps-secundair onderwijs.

Inactiviteit

De meerderheid van de doelgroepwerknemers (80%) is dus tussen 5 en 10 jaar inactief vóór de aanwerving. Van deze groep is het grootste deel eerder 5 jaar dan 10 jaar inactief. Een minderheid van 20% is langer dan 10 jaar inactief vóór aanwerving.

Nationaliteit

In 2000 was meer dan 1 op 10 doelgroepwerknemers van vreemde nationaliteit. De meeste komen van buiten de Europese Unie.

Andere kenmerken

De analyse van het psychosociaal profiel van de doelgroepwerknemers wees uit dat doelgroepwerknemers vooral met kampen met financiële problemen (45%), sociale problemen (38%) en verslavingsproblemen (21%). Het aandeel doelgroepwerknemers met een handicap is relatief laag en bedraagt slechts 8%.

BESCHUTTE WERKPLAATSEN

Beschutte en sociale werkplaatsen hebben als gemeenschappelijk doel het creëren van gepaste tewerkstelling voor kansengroepen. In de vorige legislatuur werd de herorganisatie van de Vlaamse administratie beter bekend als Beter Bestuurlijk Beleid opgestart. Toen was de optie om beschutte werkplaatsen over te hevelen naar het homogene bevoegdheidspakket Economie, Werkgelegenheid en Toerisme. Ook het Regeerakkoord vertrekt van dit standpunt. De overheveling van deze sector van het Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap (VFSIPH) naar het nieuwe bevoegdheidsdomein creëert een aantal mogelijkheden wat betreft afstemming en stroomlijning van beide beleidsinstrumenten binnen de sociale economie.

Vandaag is de arbeidsdeelname van personen met een handicap nog steeds niet wat het zou moeten zijn. Nochtans spenderen de overheid en de sociale partners hier de laatste jaren meer aandacht aan. Diverse instrumenten (gespecialiseerde voorlichting, trajectbegeleiding, loonsubsidies, aanpassing arbeidspost en beschutte tewerkstelling) worden ingezet ten behoeve van personen die ingeschreven zijn in het VFSIPH.

Het aantal personen met een handicap op werkzame leeftijd is echter niet zo eenvoudig in kaart te brengen. Er bestaan immers verschillende registers met gegevens over gehandicapte personen. Om toch een beeld te krijgen, werden door de studiecél van het VFSIPH²¹ de gegevens van een zestal enquêtes verwerkt²². Op basis hiervan stelde de onderzoeker dat de werkzaamheidsgraad van mensen met beperkingen (handicap – langdurige ziekten) 20% lager is dan deze van de globale bevolking op werkzame leeftijd. Uit een multivariate analyse van gegevens uit de Panel Studie Belgische Huishoudens (PSBH) – steekproef bleek dat ook bij personen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen de factoren opleiding, leeftijd en gender meespelen bij de kansen op werk. Zo heeft een hooggeschoolde man, jonger dan 50, met ernstige problemen 55% kans op werk, terwijl een laaggeschoolde man met dezelfde kenmerken slechts 34% kans heeft op werk. Voor vrouwen daalt dit zelfs tot 28% voor hooggeschoolden en 14% voor laaggeschoolden.

Uit een analyse naar de werkgelegenheid van gehandicapten met loonsubsidie (CAO 26 of VIP) besluit de onderzoeker dat gehandicapten meer in kleinere bedrijven werken. Toch werkt 1 op 10 van de gehandicapte werknemers in een bedrijf met meer dan 500 werknemers.

Sinds de jaren 60 zijn er arbeidsplaatsen die specifiek bedoeld zijn voor mensen met een handicap, de zogenaamde beschutte werkplaatsen.

In totaal zijn er in Vlaanderen 68 erkende beschutte werkplaatsen, die in totaal 17.306 werknemers²³ tewerkstellen. 14.131 van hen zijn personen met een handicap, volgens de VFSIPH-definitie. Daarnaast worden nog 495 mensen tewerkgesteld zonder VFSIPH-nummer, maar met specifieke statuten (SINE, Plan Activa, artikel 60). Hieruit blijkt duidelijk het nut van de sector voor de ruimere doelgroep van mensen met beperkte kansen op de arbeidsmarkt.

²¹ Samoy, E., Handicap en Arbeid, overzicht van de ontwikkelingen (1991 – 2004), update augustus 2004

²² Panel Studie Belgische Huishoudens (PSBH), twee gezondheidsenquêtes, de APS-survey, de enquête naar Arbeidskrachten (EAK) van de NIS, de European Social Survey

²³ situatie op 31/12/2003

De Vlaamse Federatie van Beschutte Werkplaatsen (VLAB) is de huidige koepel voor de beschutte werkplaatsen. Deze koepel is op dit moment geen lid van VOSEC²⁴.

Het profiel van de erkende doelgroepwerknemers

Gender en leeftijd

Van de 13.123 personen met een handicap die in het eerste kwartaal werkten waren 60% mannen en 40% vrouwen. Net iets meer dan de helft van deze werknemers (51%) is jonger dan 40 jaar. De groep oudere werknemers (> 55 jaar) is 6%. De leeftijdsverdeling loopt gelijk voor mannen en vrouwen.

Type handicap

Binnen de beschutte werkplaatsen vormen de personen met een mentale handicap de grootste groep (65,2%). Samen met de zwakbegaafden maken zij $\frac{3}{4}$ van het aantal werknemers uit²⁵.

Onderstaande tabel geeft de groei binnen de sector van de beschutte werkplaatsen weer sinds 1998. De grootste groei m.b.t. nieuwe aanwervingen realiseerde zich in de periode 1999-2000.

Tabel 19: Ontwikkelingen van de tewerkstelling in de beschutte werkplaatsen (1998-2003)

<i>Aantal werknemers 1° kwartaal</i>	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Totaal	13 013	13 183	13 631	13 866	13 903	14 468
met arbeidsprestaties	11 396	11 570	11 935	12 278	12 212	13 123
Nieuwe indiensttredingen	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Aantal	931	1027	1006	820	899	768

bron : Handicap en Arbeid, Overzicht van de ontwikkelingen (1991-2004), Erik Samoy, Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap – Studiecel

²⁴ Vlaams overlegplatform sociale economie en meerwaardeneconomie

²⁵ Dit cijfer is gebaseerd op een analyse voor 39% van de werknemers.

INVOEGBEDRIJVEN EN INVOEGAFDELINGEN

Het Besluit van de Vlaamse Regering van 8 september 2000 was de start van het impuls- en ondersteuningsprogramma van de meerwaardeneconomie.

Het besluit verruimde het concept van de invoegbedrijven (die tot dan enkel als experiment bestonden) en creëerde ook een aantal ondersteuningsstructuren die ervoor moesten zorgen dat de sociale economie tot volle bloei kon komen. Zij moesten een wederzijdse bevruchting tussen de sociale en klassieke economie bevorderen en één grote ketting vormen om aan de verschillende actoren in de economie één globaal overzicht van het invoeggebeuren te kunnen geven.

In het besluit werd een dubbele doelstelling gegeven aan de invoegbedrijven en -afdelingen. Het creëren van werkgelegenheid voor kansengroepen en het succesvol uitbouwen van een duurzaam economisch project in het kader van de meerwaardeneconomie. De invoegbedrijven en afdelingen kunnen worden opgesplitst in de invoegbedrijven en -afdelingen binnen de reguliere economie en de invoegbedrijven en -afdelingen die collectieve diensten aanbieden. De invoegafdelingen en invoegbedrijven stellen daarnaast nog een 450-tal werknemers te werk.

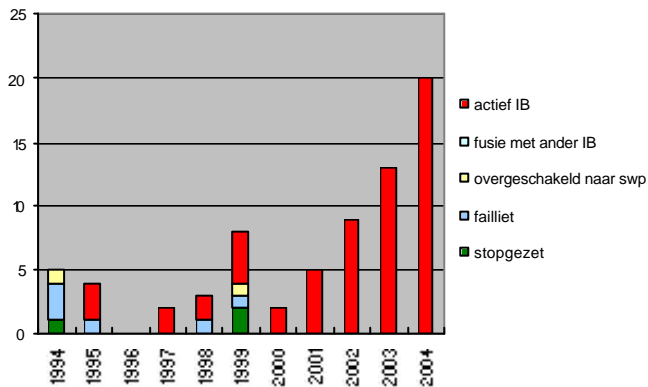
Invoegbedrijven en invoegafdelingen binnen de reguliere economie

Deze bedrijven krijgen een degressieve (80%, 60%, 40%) en in de tijd beperkte loonsubsidie op basis van het aantal door de minister toegekende voltijds equivalente invoegwerknemers.

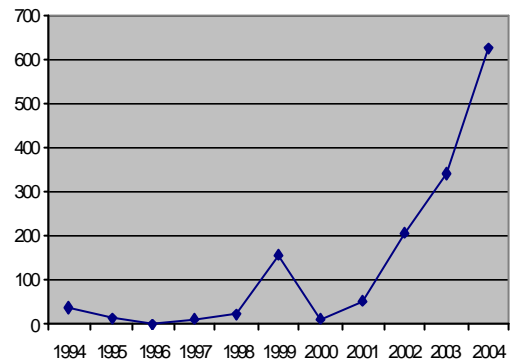
Eind september 2004 waren er in totaal 60 invoegbedrijven en 15 invoegafdelingen in de profit-sector waaraan in totaal 1.585 VTE invoegwerknemers werden toegekend.

In het eerste semester 2004 hadden deze bedrijven en afdelingen ongeveer 350 VTE gesubsidieerde invoegwerknemers in dienst. De volledige werkgelegenheid in de invoegbedrijven is echter hoger. Er zijn invoegwerknemers voor wie de periode van subsidie voorbij is. En er zijn ook nog andere personeelsleden, die onder ander instaan voor de begeleiding. Hierover zijn er op dit ogenblik echter geen recente cijfers beschikbaar.

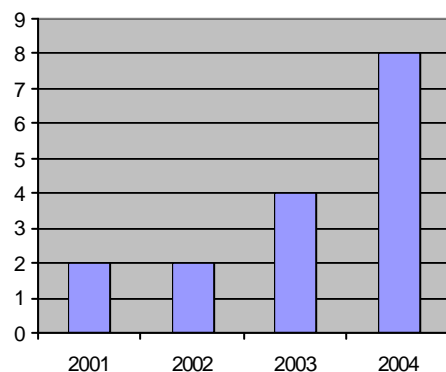
Opmerkelijk is de stijging in het aantal erkende bedrijven door de jaren heen die gevisualiseerd is in onderstaande grafieken. Zowel bij invoegbedrijven als bij invoegafdelingen is dezelfde evolutie te merken.

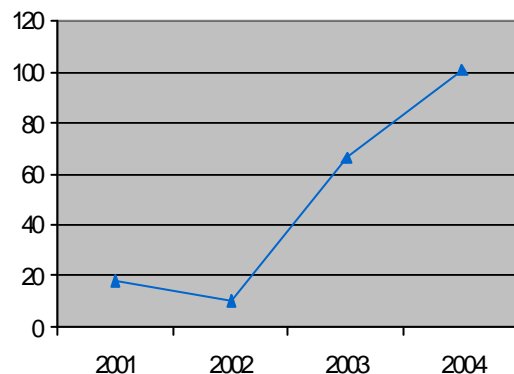
Figuur 1: aantal erkende invoegbedrijven per jaar

Figuur 2: aantal toegekende VTE aan invoegbedrijven per jaar

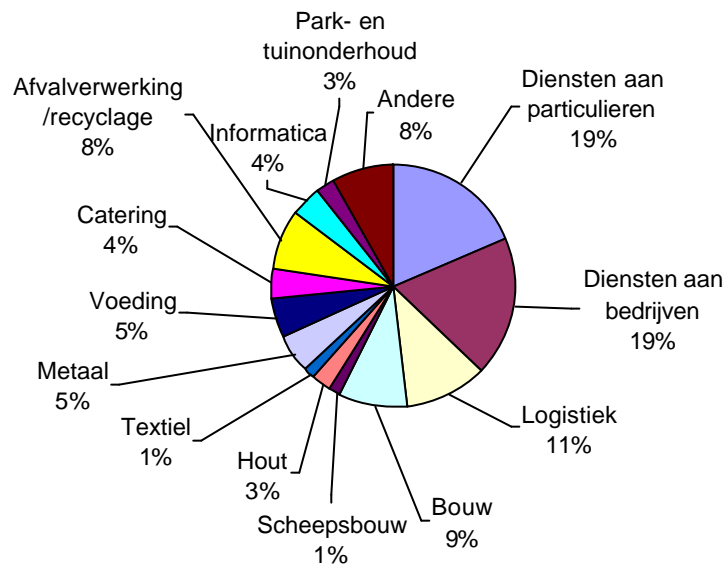
Figuur 3: aantal erkende invoegafdelingen per jaar

Figuur 4: aantal toegekende VTE aan invoegafdelingen per jaar

In 2004 werden er tot nu toe 20 nieuwe invoegbedrijven en 8 nieuwe invoegafdelingen erkend in de profit-sector. Hieraan gekoppeld werden er 729 VTE potentiële arbeidsplaatsen toegekend die in de loop van de volgende vier jaar kunnen gecreëerd worden. Dit zijn is een aanzienlijke stijging in vergelijking met de voorbije jaren.

De activiteiten van deze bedrijven en afdelingen situeren zich in verschillende sectoren. De sectoren die qua aantal bedrijven het best vertegenwoordigd zijn, zijn de dienstensector (38%), de logistiek (11%) en de bouw (9%).

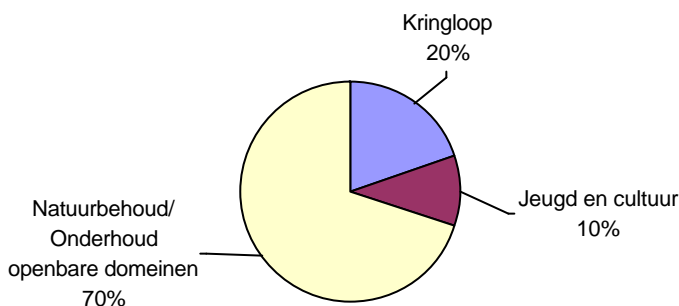
Figuur 5: Verdeling invoegbedrijven en –afdelingen volgens activiteiten

Invoegbedrijven en invoegafdelingen collectieve diensten

In 2001 werd het stelsel van de invoegbedrijven en invoegafdelingen in de reguliere economie uitgebreid tot ondernemingen of organisaties die collectieve diensten leveren. Deze bedrijven krijgen een degressieve loonsubsidie voorzien van 80%-60%-40% in de eerste drie jaar en een onbeperkte bodemfinanciering van 35% vanaf het vierde jaar.

In totaal zijn er op dit ogenblik binnen de 20 erkende invoegbedrijven en invoegafdelingen collectieve diensten 228,5 VTE arbeidsplaatsen toegekend en 197 VTE op dit ogenblik ook effectief ingevuld.

De activiteiten van deze collectieve invoegbedrijven en -afdelingen situeren zich op het vlak van kringloop, natuurbehoud en onderhoud van openbare domeinen, landschapszorg en het bevorderen van de evenredige arbeidsdeelname en diversiteit in de jeugdsector en de culturele sector. Het grootste aantal bedrijven (70%) voert activiteiten uit in het kader van natuurbehoud en onderhoud van openbare domeinen.

Figuur 6: Verdeling invoegbedrijven en –afdelingen volgens activiteiten

Samengevat:

In totaal hebben er op dit ogenblik 95 ondernemingen een erkenning als invoegbedrijf of invoegafdeling verkregen met in totaal een potentiële gecreëerde werkgelegenheid van 1.781,5 VTE en een effectieve tewerkstelling van 547 VTE.

De groei van het aantal erkende ondernemingen en het daarbij horende equivalent, is voornamelijk toe te schrijven aan de dienstensector.

Ongeveer de helft (50,5%) van het aantal invoegbedrijven en invoegafdelingen is actief in de dienstensector (diensten aan particulieren (14) en bedrijven (14)+ collectieve diensten (20). Dit ligt duidelijk in de lijn van de 'groei van de dienstensector' die in de omgevingsanalyse werd vastgesteld.

Het profiel van de invoegwerknemers

Gender

Een grote meerderheid van deze invoegwerknemers zijn mannen. In 2003 waren er gemiddeld 31% vrouwen tewerkgesteld in de invoegbedrijven. Naarmate de invoegbedrijven uitbreiden (meer personeel aanwerven) lijkt het aandeel van de vrouwen zelfs licht af te nemen. We kunnen voorzichtig concluderen dat een verhoging van de vraag in deze sector niet leidt tot een meer gelijke verhouding man- vrouw.

Uit cijfers voor 2003 blijkt dat in de invoegafdelingen de vrouwen nog minder vertegenwoordigd zijn. In de invoegafdelingen is slechts 7% vrouw.

Leeftijd

De invoegwerknemers in invoegbedrijven zijn gemiddeld 35,2 jaar oud. Voor de vrouwen bedroeg de gemiddelde leeftijd in 2003 ongeveer 37 jaar, voor de mannen was dit bijna 34 jaar. Uit de verdeling van de invoegwerknemers in leeftijdsgroepen blijkt de categorie 25 tot 45 jaar met 63% veruit de grootste. Het aandeel ouderen blijft doorheen de jaren schommelen rond de 17%. Het aandeel van de jongeren daarentegen stijgt de laatste jaren langzaam van 15% in 1999 tot 21% in 2003.

In vergelijking met de leeftijdsverdeling van de potentieel aan te werven doelgroep (zie omgevingsanalyse) zijn voornamelijk de ouderen ondervertegenwoordigd in de invoegbedrijven.²⁶ Bij de invoegwerknemers in de invoegafdelingen is het net omgekeerd. Bijna één derde van de invoegwerknemers is ouder dan 45 jaar. Dat is 6 procentpunten meer dan de potentiële doelgroep.

Scholing

De cijfers m.b.t. de diploma's van de invoegwerknemers tonen aan dat de grootste groep invoegwerknemers (43%) een diploma Lager Secundair Onderwijs (LSO) op zak heeft. In vergelijking met de potentiële doelgroep betekent dit dat 10% meer personen met een diploma LSO worden aangeworven dan kon worden verwacht. In de doelgroep waaruit invoegbedrijven rekruteren heeft de grootste groep enkel een diploma lager onderwijs

We kunnen niet stellen dat de invoegbedrijven stelselmatig rekruteren uit de groep met de hogere diploma's. Slechts één vierde van de werkende invoegwerknemers heeft een diploma Hoger Secundair Onderwijs (HSO) terwijl de doelgroep waaruit kan worden gerekruteerd, bestaat uit 30% HSO-geschoolden. Wel zijn er indicaties die erop wijzen dat personen met enkel een diploma lager onderwijs iets minder worden aangeworven dan kan worden verwacht.

²⁶ In de totale populatie werklozen meer dan 1 jaar werkloosheid bedraagt het aandeel van de groep +45-jarigen 27%, de groep 25-45 jarigen bedraagt 57% en de jongeren zijn goed voor 16%

Inactiviteit

De gemiddelde inactiviteitsduur vóór aanwerving van de invoegwerknemers bedraagt 2,9 jaar (mannen gemiddeld 3,2 jaar, vrouwen 2,5 jaar).

De invoegbedrijven werven opvallend meer personen aan uit de categorie tot 3 jaar inactief: 65% aangeworven invoegwerknemers t.o.v. 49% in de potentiële doelgroep. Daartegenover staat dat personen die méér dan 5 jaar inactief zijn proportioneel minder worden aangeworven.

*Nationaliteit*²⁷

In de invoegbedrijven hebben een kleine groep invoegwerknemers (13%) een andere dan de Belgische nationaliteit. Het gaat dan vooral om allochtonen afkomstig van buiten de EU (11%). De helft van deze personen heeft de Turkse nationaliteit. Voor de rest gaat het om een zeer heterogene groep van Kongolezen, Irakezen, Polen, Russen en Indiërs.

Andere kenmerken

De invoegwerknemers hebben het meest te kampen met financiële problemen. Een derde van de invoegwerknemers verkeert in dit geval. Daarnaast schort het de invoegwerknemers vooral aan voldoende vaardigheden inzake sociale zelfredzaamheid. Velen onder hen ondervinden problemen bij het verrichten van financiële en administratieve handelingen, rekenen en het gebruik van de Nederlandse taal. Er zijn enkele opmerkelijk gelijkenissen en verschillen met de doelgroep van de sociale werkplaatsen. Het valt op dat de financiële situatie ook voor de doelgroep van de sociale werkplaatsen het belangrijkste probleem is. Bijna de helft van de doelgroepwerknemers in de sociale werkplaatsen geeft aan financiële problemen te hebben. In tegenstelling tot de invoegwerknemers hangen deze financiële problemen wel samen met zogenaamde generatiearmoede.

Een belangrijk verschilpunt is de verslavingsproblematiek. Bij de mensen uit de sociale werkplaatsen bevinden zich opvallend meer mensen met een drankprobleem dan onder de invoegwerknemers.

²⁷ De profielkenmerken mbt nationaliteit, studieniveau, inactiviteitsduur vóór aanwerving en psychosociale kenmerken zijn afkomstig van een evaluatie van de invoegbedrijven in 2002. Aangezien er in 2002 nauwelijks sprake was van aanwervingen invoegafdelingen konden ze niet in de evaluatie betrokken worden. De cijfers ivm gender en leeftijd zijn afkomstig van de monitoringcijfers tot en met december 2003.

2.2. BEGELEIDINGSINSTRUMENTEN

REGIONALE INCUBATIECENTRA VOOR DE SOCIALE ECONOMIE

De regionale incubatiecentra voor de sociale economie hebben een aantal opdrachten. Ze moeten zorgen voor bedrijfsontwikkeling, het uitbouwen van een bedrijventrum voor ondernemingen en het aanbieden van een intensieve managementondersteuning aan ondernemingen in de sociale economie. Als tussenkomst in de loon- en werkingskosten voorziet de Vlaamse overheid in een jaarlijkse subsidie van 124.000 euro per regionaal incubatiecentrum.

Er zijn op dit ogenblik 10 regionale incubatiecentra erkend. Twee daarvan bevinden zich nog in de startfase. Er werd tevens een aanvraagdossier ingediend voor de oprichting van een regionaal incubatiecentrum in Mechelen.

Tabel 20: Aantal erkende regionale incubatiecentra

<i>Naam</i>	<i>Regio</i>	<i>Datum van erkenning</i>
CVBA Kanaal 127	Kortrijk	8 februari 2001
CVBA DKB	Antwerpen-Boom	1 juni 2001
CVBA De Wolkammerij	Antwerpen-Boom	1 juni 2001
CVBA De Punt	Gent-Eeklo	15 juni 2001
CVBA De Werkhoek	Oostende-Ieper	20 september 2001
CVBA De Kaap	Brugge	24 juli 2002
NV regionaal incubatiecentrum voor de sociale economie- arrondissement Leuven	Leuven-Tienen	15 juni 2003
NV regionaal incubatiecentrum Kempen	Turnhout	15 september 2003
CVBA De Ent	Aalst-Oudenaarde	15 juni 2004
CVBA Vaart!	Roeselare	15 juli 2004

De incubatiecentra zorgen voor een regionale dynamiek. Dat is duidelijk te merken aan het stijgende aantal aanvragen voor een erkenning als invoegbedrijf of invoegafdeling. Bijna alle aanvragen worden begeleid door een regionaal incubatiecentrum. Het valt ook op dat er significant meer aanvragen afkomstig zijn uit regio's waar al een incubatiecentrum gevestigd is.

ADVIESBUREAUS IN DE SOCIALE ECONOMIE

Het meerwaardenbesluit zorgde voor de oprichting van een netwerk van adviesbureaus. Die hebben expertise op het vlak van sociaal-economische bedrijfsvoering. Bedrijven die actief zijn in de sociale economie en die een beroep willen doen op deze adviesbureaus kunnen hiervoor een financiële tegemoetkoming krijgen van de overheid. Bovendien bieden de adviesbureaus aan invoegbedrijven en sociale werkplaatsen in hun startjaren een gratis basisopvolgingspakket aan.

In augustus 2002 werden er drie adviesbureaus in de sociale economie met werkingsgebied over heel Vlaanderen erkend: Febecoop Adviesbureau vzw, Hefboom vzw en Sec Adviesbureau van Vitamine W vzw. In 2004 kreeg ook vzw Web een erkenning.

In 2003 vroegen 4 startende ondernemingen in de sociale economie een adviespremie aan voor een haalbaarheidsonderzoek. Er waren ook 4 sociale werkplaatsen en 3 nabijheidsdiensten die een adviespremie aanvroegen voor een advies op één van de domeinen zoals omschreven in art. 64 van het meerwaardenbesluit. Daarnaast schreven de adviesbureaus 16 basisopvolgingsrapporten voor sociale werkplaatsen en invoegbedrijven.

VLAAMS PARTICIPATIEFONDS VOOR DE SOCIALE ECONOMIE: TRIVIDEND

Omwille van het lagere financiële rendement (op korte termijn), het soms grotere risicogehalte, het gevolg van de vaak nieuwe en nog onbekende niches waarin ondernomen wordt door organisaties uit de sociale economie, het ontbreken van borgen en de specificiteit en kleinschaligheid van de dossiers, is de klassieke markt van kredietverlening en risicokapitaal voor bedrijven in de sociale economie niet altijd even toegankelijk. Deze leemte werd sinds de jaren tachtig ingevuld door enkele alternatieve financiers, die de organisaties en ondernemingen uit de sociale economie toegang verleenden tot kredieten en risicokapitaal. De alternatieve financiers werkten op basis van eigen aandelenkapitaal en werkingsmiddelen die hoofdzakelijk gemobiliseerd worden bij de particuliere belegger. Dit betekende tevens de eerste stap tot de uitbouw van de huidige markt van het ethisch beleggen en sparen.

Het waren de alternatieve financiers en enkele andere actoren uit de sociale economie die het initiatief namen voor de oprichting van een Vlaams Participatiefonds voor de sociale economie. De motivering was tweeledig: de vraag naar kredieten en risicokapitaal was groter dan het aanbod, de alternatieve financiers wilden hun inbreng in het participatiefonds gebruiken als een hefboom om zo ook middelen uit de private sector en van de overheid vrij te maken. Zo werd op 18 december 2001 Trividend opgericht als 'Vlaams participatiefonds voor de sociale economie'.

Het fonds is een uniek voorbeeld van het concept van publiek-private partnerships en de bottom-up benadering. De sociale economie, de private sector en de overheid brengen middelen samen om het fonds te spijzen en te beheren. De Vlaamse overheid participeert voor maximum 670.000 euro en voor maximaal een derde van het kapitaal. Er wordt daarnaast ook een jaarlijkse subsidie toegekend van 74.400 euro voor de loon- en werkingskosten. Het fonds verstrekt via participaties en achtergestelde leningen risicokapitaal aan ondernemingen in de sociale economie en ondernemingen die initiatieven in de sociale economie wensen op te starten.

Eind september 2004 had Trividend vierentwintig dossiers in portefeuille voor een totaal bedrag van 829.500 euro.

Het zijn allemaal projecten binnen het ruime veld van de sociale economie. Het overgrote deel betreft invoegbedrijven (12), maar ook invoegafdelingen (1), sociale werkplaatsen (5), startcentra (3) en zelfs reguliere bedrijven (3). Twaalf van de vierentwintig aanvragen betreft startende ondernemingen.

De werking van Trividend betekent op die manier een belangrijke aanvulling op de inbreng van de alternatieve financiers die, al dan niet in samenhang met de reguliere banken, investeringskredieten, bedrijfskapitaal en overbruggingskredieten ter beschikking stellen van de sociale economie.

Sinds begin 2004 kunnen de financiers van de sociale economie rekenen op samenwerking met het Kringloopfonds (KLF). Dit fonds, bestaande uit federale middelen, werd opgericht in het belang van de sector van de sociale economie. Het Kringloopfonds mobiliseerde 75 miljoen euro bij de particuliere belegger, waarvan 70% dient geïnvesteerd te worden in de sociale economie.

Het voorziet ondermeer in een enveloppe financiering waarbij binnen duidelijke grenzen bij iedere aanvraag beroep kan worden gedaan op dit fonds. Concreet betekent dit dat bij iedere financieringsaanvraag, die wordt goedgekeurd, het Kringloopfonds bereid is 75% van de benodigde middelen te investeren. De helft daarvan op eigen risico van Kringloopfonds. Op dit ogenblik werden reeds een tiental dossiers goedgekeurd.

Het Kringloopfonds nam tevens een participatie binnen Trividend van 350.000 euro.

VLAAMS OVERLEGPLATFORM VOOR DE MEERWAARDENECONOMIE (VOMECE)

Op 1 oktober 2000 werd het Vlaams Overlegplatform voor de Sociale Economie (VOSEC) erkend als het Vlaams Overlegplatform voor de Meerwaardeneconomie (VOMECE), de overlegstructuur voor de meerwaardeneconomie. Dit platform moet de meerwaardeneconomie erkennen en optimaliseren. Het platform wil:

- het inzicht in en de impact van de meerwaardeneconomie vergroten
- de band versterken tussen de sociale economie en het zogenaamde reguliere circuit
- de samenwerking en ervaringsuitwisseling bevorderen
- de professionalisering en de kwaliteitsverhoging stimuleren.

VOSEC verenigt momenteel een 100-tal ondernemingen, organisaties en deskundigen. Ze organiseert en structureert het overleg met het terrein van de sociale economie en de meerwaardeneconomie. VOSEC is dus een intermediaire partner, tussen de verschillende sociale economie initiatieven op het terrein, en de overheid (regionaal, Vlaams, federaal, Europees). Het wil tevens een gesprekspartner zijn voor het 'reguliere' economische circuit en andere overlegorganen.

In 2003 werd met de sector overlegd tot uitbreiding van de erkenning. Gelijklopend met de groei en de verdere structurering van de sector namen ook het takenpakket en de activiteiten van de organisatie toe. Een uitbreiding van de erkenning werd toegestaan vanaf april 2003. In totaal ontvangt VOSEC een subsidie van 199.400 euro per jaar.

ACTIVITEITENCOÖPERATIEVEN

In 2001 waren er nieuwe initiatieven nodig om het opvallende gebrek aan ondernemers zowel in de sociale als in de reguliere economie op te vangen. Binnen de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg werd een technische oplossing gezocht om werkzoekenden de mogelijkheid te geven om hun activiteit op te starten met zo min mogelijk risico's.

In 2002 werd door de voormalige ministers van arbeid en tewerkstelling en van sociale economie hiervoor, analoog met de Franse 'Coopératives d'activités', een voorlopig kader ontwikkeld met de oprichting van activiteitencoöperaties in België tot gevolg.

In het Vlaamse gewest werden tot op heden twee cvba's erkend als activiteitencoöperatie, namelijk cvba Startpunt te Gent (4/12/2002) en cvba Take Off te Oudenburg (16/10/2002). In 2004 werd vastgelegd dat zij in het opstartjaar een subsidie kunnen krijgen vanuit de federale overheid. Nadien voorziet de Vlaamse overheid een jaarlijkse subsidie van 100.000 euro.

Voor de uitbouw van het geheel van de beschreven maatregelen organiseerde het werkveld zich gedeeltelijk in een aantal koepels. Zo bestaat er het 'Samenwerkingsverband Sociale Tewerkstelling' als koepel voor de sociale werkplaatsen en de 'koepel voor de Buurt- en Nabijheidsdiensten'. Beide zijn lid van het overkoepelend Vlaams Overlegplatform voor de Sociale en Meerwaardeneconomie (VOSEC) dat in Vlaanderen werd erkend door het Meerwaardenbesluit. De niet gefedereerde activiteiten en organisaties zoals de startcentra, adviesbureaus en invoegbedrijven nemen rechtstreeks een lidmaatschap bij VOSEC.

WERKHOLDING

Werkholding werd opgericht op 1 oktober 2002 in het kader van het decreet van 28 juni 2002 betreffende de oprichting van de vennootschappen T-Groep en Werkholding. Dit decreet zette een concrete stap in de hervorming van de VDAB. Het machtigt de Vlaamse Regering om samen met de VDAB een NV op te richten (T-Groep), die marktactiviteiten inzake personeelsbeleid en personeelsbeheer kan organiseren, ontwikkelen en aanbieden. De winsten van de T-groep zullen door de holding worden gebruikt om projecten te ondersteunen binnen de sociale economie.

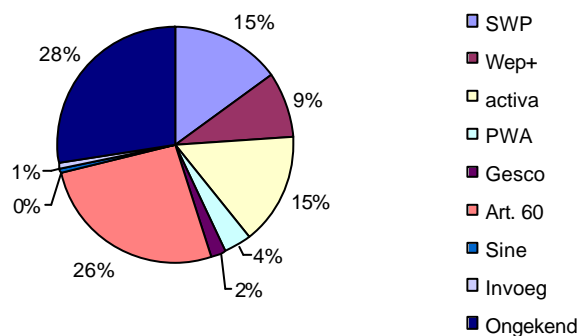
2.3. BUURT- EN NABIJHEIDSDIENSTEN

De nabijheidsdiensten of nieuwe diensteneconomie zijn diensten die beantwoorden aan individuele of collectieve behoeften en die in de fysische (ruimtelijk afgebakend gebied) en/of figuurlijke (relationele dimensie) nabijheid van de gebruiker worden geleverd.

Buurtontwikkelingsdiensten zijn een onderdeel van het brede domein van de nieuwe diensteneconomie. Zij hanteren een specifieke vorm van participatieve aanpak. Deze aanpak wil de leefbaarheid en leefkwaliteit van een buurt of wijk verhogen. Dit wordt meestal gekoppeld aan werkcreatie voor mensen uit diezelfde buurt. In samenspraak met de buurtbewoners worden de behoeften in kaart gebracht en van daaruit worden diensten ontwikkeld of kunnen zwart werk en vrijwilligerswerk worden opgenomen in het economische circuit. Vooral in achtergestelde buurten kan deze aanpak doeltreffend zijn om een harde kern van werkzoekenden te activeren en sociale cohesie te verstevigen.

De lokale werkwinkels kregen van de lokale overheden een regierol toegewezen op het vlak van de lokale diensteneconomie. Langdurige werkloosheid en de uitstoot van bepaalde vormen van werkgelegenheid zijn het grootst in centrumsteden. Deze steden hebben meestal een ruimer financieel draagvlak en hebben vaak een lokaal werkgelegenheidsbeleid ontwikkeld. Daarom was er in de voorbereidende fase voor de centrumsteden een trekkersrol weggelegd om de nieuwe diensteneconomie vorm te geven. De Vlaamse overheid stelde éénmalig een totaalbedrag van maximaal 3,446 miljoen euro ter beschikking in 2001 aan de 12 participerende centrumsteden. Dit wordt ter beschikking gesteld aan de steden als een trekkingsrecht waarop beroep kan gedaan worden. De lokale overheid moet gespreid over maximum 4 jaar hier wel hetzelfde bedrag tegenover stellen.

Binnen deze actieplannen werden in 2003 49 projecten gesubsidieerd voor een werkgelegenheid van 205 VTE-doelgroepwerknemers (combinatie van verschillende statuten, zie grafiek). Er werden ook 58 VTE-omkaderingspersoneelsleden gesubsidieerd. Jaarlijks worden eveneens middelen voorzien voor een halftime tot 3 personeelsleden per centrumstad voor de verdere uitbouw van de lokale diensteneconomie (2002-2003-2004). Voor 2003 betrof het een bedrag van 525.000 euro.

Figuur 7: tewerkstelling binnen actieplannen centrumsteden naar statuut.

Vanaf 2001 werden projecten erkend die de ontwikkeling van nabijheidsdiensten (persoonlijke en collectieve) tot doelstelling hadden. Deze projecten hadden een voorbeeldfunctie door hun innovatieve waarde en hun bijdrage aan het beleid bij de uitbouw van een structurele oplossing. Voor de periode 2003 -2004 werden in totaal 55 projecten erkend voor een bedrag van ongeveer 2,4 miljoen euro. In deze projecten werken momenteel 379 VTE.

Van alle projecten binnen de buurt- en nabijheidsdiensten biedt 58% particuliere dienstverlening aan. 52% richt zich op collectieve dienstverlening.

Er werd nadrukkelijk gekozen voor een lokale regisseur. Bij het ontwikkelen van buurt- en nabijheidsdiensten is een reëel draagvlak immers noodzakelijk. We willen geen initiatieven uitwerken die los staan van de werkelijkheid. De lokale werkwinkels zullen een belangrijke draaischijffunctie krijgen. De nabijheidsdiensten vormen de belangrijke tweede pijler van de lokale werkwinkels.

Een nieuw initiatief in het kader van deze tweede pijler van de lokale werkwinkels is de dienstenwijzer. Vzw Gent, stad in werking, en het Werkgelegenheidsfonds Stad Antwerpen vzw hebben in samenwerking met de Vlaamse Gemeenschap een online databank voor buurt- en nabijheidsdiensten ontwikkeld: de dienstenwijzer. Personen, verenigingen of bedrijven die op zoek zijn naar een dienstverlener op het gebied van huis- en comfortdiensten kunnen via deze weg zoeken en online reserveren. Men vindt er ook de vacatures in de sector terug.

De organisaties die op de dienstenwijzer hun aanbod bekend maken zijn over het algemeen niet-commerciële (sociale tewerkstellings-) initiatieven. Het is de bedoeling dat andere Vlaamse steden en gemeenten eveneens een inventaris van hun dienstverlenende organisaties opstellen en die via de dienstenwijzer bekendmaken aan hun inwoners.

2.4. BIJDRAGE VAN DE SOCIALE ECONOMIE AAN DE WERKGELEGENHEID

De drie voornaamste pijlers van de sociale economie (invoegbedrijven en invoegafdelingen, sociale werkplaatsen en buurt- en nabijheidsdiensten) hebben tot op de dag van vandaag 3.779 VTE doelgroepwerknemers aan het werk gezet binnen 308 projecten.

Tabel 21: Bijdrage van de sociale economie aan de werkgelegenheid

Tewerkstellingsprogramma	Aantal projecten	Aantal ingevulde VTE 2de semester 2004	
Invoegbedrijven en –afdelingen	95	Doelgroep	547
Sociale werkplaatsen	109	Doelgroep	2.113
		Omkadering	441
		Omkadering arbeidszorg	36
Projectenfonds BND	55	Doelgroep+omkadering	379
Actieplannen centrumsteden	49	Doelgroep	205
		Omkadering	58
		TOTAAL:	3.779

Zoals eerder werd aangegeven, is er binnen de invoegbedrijven nog een groot aantal arbeidsplaatsen (1.234,5 VTE) gecreëerd dat tot op heden nog niet werd ingevuld. De invoegbedrijven krijgen immers een contingent toegewezen van het aantal werknemers dat zij de eerste vier jaar na erkenning voorzien. Daarbovenop wordt nog eens 50% meer VTE toegekend om spontane groei vlot mogelijk te maken.

Bij de sociale werkplaatsen is 96% van de toegekende plaatsen voor doelgroepwerknemers effectief ingevuld. Ook wat betreft de omkaderingsmedewerkers kan er gesproken worden over een quasi volledige invulling.

Indien de beschutte werkplaatsen erbij komen, telt de sociale economie 376 initiatieven met een totaal van 16.481 VTE.

2.5. REFLECTIES

Opvallend is het toenemend belang van initiatieven binnen de sociale economie inzake tewerkstellingspotentieel voor zowel doelgroepwerknemers als ander personeel (vooral sociale werkplaatsen) en aantal nieuw opgestarte initiatieven (vooral invoegbedrijven en invoegafdelingen).

Deze groei is gedeeltelijk organisch en gedeeltelijk gecontroleerd. De sociale werkplaatsen hebben sinds de opstart in experimentele fase altijd veel initiatief en creativiteit aan de dag gelegd, hetgeen resulteerde in veel aanvragen voor grote projecten. Omwille van budgettaire beperkingen werd hun groei echter noodgedwongen getemperd. De invoegafdelingen en de invoegbedrijven daarentegen kenden een minder turbulente start. Onder invloed van de ondersteunende actoren (startcentra, adviesbureaus) kenden zij vooral de afgelopen jaren een spectaculaire (ongehinderde) groei.

Uit de evaluatie van de sociale werkplaatsen (2000) en de invoegbedrijven (2003) blijkt dat deze initiatieven op economisch vlak lang geen slechte resultaten voorleggen. Op enkele uitzonderingen na kan men voor alle initiatieven een positieve evolutie vaststellen van de financiële situatie. Dit betekent niet dat de sociale werkplaatsen in staat zijn winsten te maken zonder tussenkomst in de loonkost. Ook de invoegbedrijven hebben het moeilijk na het wegvallen van de loonsubsidies, hetgeen niet wegneemt dat de onderzochte invoegbedrijven in 2002 een groter balanstotaal optekenden dan de jaren daarvoor. Tenslotte kan ook het aantal faillissementen een vergelijking doorstaan met falingen in de KMO-sector.

Naar tewerkstelling van personen met een risicoprofiel kunnen de sociale werkplaatsen als sluitstuk van de sociale economie worden beschouwd. Niet enkel de objectieve doelgroepcriteria (maximum diploma LSO en 5 jaar inactief) maar vooral de psychosociale problematiek en de verregerende aliënatie van alles wat met arbeid te maken heeft, maakt deze doelgroep bijzonder. Doorheen de jaren zijn de sociale werkplaatsen er evenwel in geslaagd een passend concept uit te werken om deze personen terug te betrekken bij de arbeidsmarkt.

De doelgroep van de invoegbedrijven en de invoegafdelingen hebben een minder uitgesproken risicoprofiel, vooral voor wat betreft psychosociale kenmerken.

Een aandachtspunt naar de toekomst is de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de sociale economieprojecten. Zowel in de sociale werkplaatsen als in de invoegbedrijven en vooral de invoegafdelingen zijn vrouwen stelselmatig ondervertegenwoordigd. Dit heeft gedeeltelijk te maken met de aard van de functies en dienstverlening die de initiatieven ontwikkelen (groenonderhoudswerken, kringloop en toeleveranciers in onderaanneming van grote bedrijven).

De gender dimensie wordt in de komende legislatuur een extra aandachtspunt.

Het experimenteel kader waarin de BND als plaatselijke pijler van de sociale economie zich aandient werd door de actoren ten velde met enthousiasme onthaald. De initiatieven die individuele en collectieve buurtgerichte dienstverlenende activiteiten ontwikkelden bleken niet alleen inhoudelijk zeer waardevol maar droegen ook een aanzienlijk tewerkstellingspotentieel in zich. Ten einde het experimenteel kader te overstijgen en de BND als een volwaardige lokale pijler te integreren in de sociale economie dringt een meer structurele verankering zich op in de vorm van een decreet.

3. Besluit omgevingsanalyse

Het landschap van de sociale economie kent een veelzijdig reliëf. De harde economische wetten van schaarste, vraag en aanbod krijgen een sociale invulling in een rijke en brede waaier aan initiatieven. Het succes en de toenemende maatschappelijke noden waaraan ze gevolg geven zijn onmiskenbare tekenen van hun steeds dieper wordende verankering in de samenleving.

De verschuiving van een industriële naar een kennis- en diensteneconomie heeft geleid tot een uitstoot van laaggeschoolde arbeid. Dit doet geen afbreuk aan het belang van de industriële sector in het globale economisch kader.

De sociale economie staat niet los van de vrije markt maar maakt er deel van uit. Het ontwikkelt zich bovendien niet in een vacuüm of onder laboratorium condities, maar moet rekening houden met precies dezelfde macro economische tendensen. De groei van de dienstensector en daling van de industriële sectoren speelt hierbij de sociale economie in de kaart. Samen met de afbouw van industriële massaproductie zorgen maatschappelijke en demografische veranderingen ervoor dat de vraag naar allerlei nieuwe diensten stijgt. De troeven van de sociale economieprojecten op een expanderende dienstenmarkt zijn niet gering. Door hun beperkte omvang en professionele omkadering blijken ze in staat tot een grote flexibiliteit en vindingrijkheid. Daarom kunnen vooral de activiteiten in de ondersteunende diensten aan bedrijven een groeisector blijken. Andere belangrijke groeipolen met een minder directe band met de reguliere economie zijn de individuele diensten aan personen en de diensten in het teken van de gemeenschap (collectieve diensten).

Vooraf in tijden van laagconjunctuur neemt de kans op langdurige werkloosheid voor deze groep toe. Hoe langer men inactief is, hoe meer men vervreemdt van de arbeidsmarkt en de eisen die ze stelt. Daarenboven neemt ook de kans op een serieuze psychosociale problematiek toe (voor zover deze niet reeds aanwezig was). De sociale economie-initiatieven onderscheiden zich immers niet alleen in de aard van de dienstenverlening of het product dat ze aanbieden maar ook door de aanwerving van achtergestelde groepen op de arbeidsmarkt. Uit de evolutie van de doelgroepen voor de sociale werkplaatsen en de invoegbedrijven en invoegafdelingen blijkt de laatste jaren een afname van het aantal beschikbare kandidaten. Deze vaststelling zal de sociale economie zeker niet overbodig maken, integendeel. Het zijn immers vooral de oudere langdurig werklozen die uit de statistieken verdwijnen. De nieuwe instromers in de werkloosheid hebben gemiddeld een hoger scholingsniveau, maar kampen daarom niet met minder of andere persoonlijke problemen.

De daling van het aantal langdurig laaggeschoolden heeft zich bovendien de afgelopen 12 maanden gestabiliseerd. Met de relatief hoge instroom in de werkloosheidspopulatie van personen met werkloosheidsduur tussen 2 en 5 jaar, kan worden verwacht dat het aantal langdurig werklozen de komende jaren terug zal toenemen, tenzij de recente sluitende aanpak t.a.v. de curatieve doelgroep op korte termijn een substantieel kwantitatief effect met zich meebrengt.

Voor de toekomst betekent dit dat we zullen moeten opletten dat de objectieve kenmerken, zoals ze nu worden gedefinieerd, nog de lading dekken van de kansengroepen die we willen bereiken.

Hoofdstuk 2: Conceptueel kader

De huidige bevoegdheidsverdeling van de Vlaamse Regering wijst op een opwaardering van de sociale economie, losgetrokken van het beleidsdomein werk en niet toegevoegd aan het beleidsdomein economie. Dit nieuwe gegeven biedt de kans om de sociale economie volwaardig te analyseren vanuit een bredere context dan ofwel de tewerkstellingsbril, ofwel de economische bril.

In dit hoofdstuk schetsen we het kader dat de komende jaren als referentie zal worden gebruikt bij het uittekenen van het beleid. Het zal worden ingezet als inspirator, toetssteen en evaluator. De krachtlijnen van dit conceptueel kader tonen aan dat de sociale economie verschillen en gelijkenissen vertoont met de reguliere economie. De sociale economie differentieert zich vooral door de manier waarop ondernomen wordt. De unieke manier waarop de inzet van mensen en middelen gekoppeld wordt aan de invulling van economische behoeften, bepaalt haar maatschappelijke meerwaarde.

1. Bestaansrecht van de sociale economie

De sociale economie vindt haar bestaansrecht door zich én te richten op mensen die uit het arbeidscircuit zijn gestoten of er op eigen kracht geen plaats in vinden én door het invullen van noden.

Arbeid biedt maatschappelijke meerwaarde ten opzichte van inactiviteit. Onderzoek toont aan dat werk de beste bescherming is tegen armoede²⁸. Het is een recht en een hefboom naar maatschappelijke integratie. Via de sociale economie wordt aangetoond dat iedereen zinvol kan bijdragen aan onze maatschappij door arbeid op maat te koppelen aan noden van onze maatschappij.

De groep langdurig werkzoekenden die steeds moeilijker aan de slag geraakt, wordt gekenmerkt door een lage scholingsgraad. Hen een plaats geven kan op korte termijn enkel via het organiseren en het behouden van laaggeschoolde arbeid in Vlaanderen, zowel in de industriële als in de dienstverlenende sectoren. Daarom zoekt de sociale economie voortdurend naar ondernemers die arbeidsintensieve activiteiten opzetten. Laaggeschoolde arbeid wordt vaak geassocieerd met productieprocessen waarin het werk eerder repetitief en monotoon is. Daarom is de omkadering van deze arbeid des te belangrijker. Participatie, opleiding en “welzijn op het werk” worden kritische succesfactoren om mensen gemotiveerd aan de slag te houden.

De waardecreatie van de sociale economie gebeurt op macro, meso en micro niveau. Op macroniveau werkt de sociale economie mee aan een evenredige arbeidsmarkt participatie, de betaalbaarheid van de sociale zekerheid en het aanbieden van “maatschappelijk” relevante aanbod van goederen en diensten. Win-win situaties kunnen worden gerealiseerd. Op meso-niveau genieten “ethisch verantwoorde ondernemingen” van gemotiveerde, gezonde en betrokken medewerkers. Bedrijven krijgen een ruimer recruiteringspotentieel. De sociale cohesie wordt aangewakkerd. Op micro niveau komen mensen los van vervangingsinkomens, gaan gezinnen vooruit en groeit de zelfredzaamheid.

²⁸ Gaps, traps and springboards in the floor of social protection systems, Ides Nicaise, Hiva, mei 2004

2. Inkomensvorming via het aanboren van “verdoken” arbeidspotentieel

Internationaal vergelijkend onderzoek leert ons dat Vlaanderen behoort tot de meest welvarende regio's ter wereld. Deze welvaart berust voornamelijk op de relatief hoge productiviteit. Maar de werkgelegenheidsgraad is te laag. Er is een te geringe deelname van de bevolking aan de economische activiteit. Dit heeft een zeer negatieve invloed op de betrokkenen zelf en op de overheidsfinanciën in de context van het vergrijzingdebat.

We staan voor de uitdaging om zowel de productiviteit als de werkgelegenheidsgraad op te drijven. Tegen het einde van de jaren negentig, werd het duidelijk dat een aantal Europese landen, waaronder België een inhaalbeweging maakten ten aanzien van het productiviteitsniveau van de Verenigde Staten. Het feit dat landen als Noorwegen, België, Nederland, Frankrijk, Ierland en Duitsland erin slagen om dit niveau te bereiken of zelfs te overtreffen, suggereert dat de kenmerken van onze welvaartstaat, met collectieve onderhandelingsystemen de inkomensgroei en de verbetering in onze economische efficiëntie niet hebben belet. De relatie tussen de werkloosheidsgraad en de inkomensgroei interesseert ons vanuit het oogpunt van de sociale economie. De vraag is in welke mate productiviteitsgroei gerealiseerd wordt op het conto van een hogere werkloosheidsgraad. We verwijzen naar een simulatie onderzoek²⁹ (2002) dat na ging hoe inkomensvorming en productiviteitsniveaus wijzigen, indien alle werkzoekenden in elk land zouden worden opgenomen in de actieve bevolking. Deze calculatie ging ervan uit dat elk van hen “nul” productiviteitsgroei genereert. Voor België, een land met een hoge productiviteit en een hoge werkloosheidsgraad, stellen we vast dat het hoge productiviteits- en inkomensniveau slechts in beperkte mate daalt, maar toch boven dat van de Verenigde Staten blijft staan. Deze analyse moet ons aan het denken zetten. Binnen de sociale economie dragen werknemers wel degelijk bij aan de productiviteit, ook al is er sprake van een rendementsverlies dat (tijdelijk) wordt bijgepast.

Het streefdoel van de sociale economie is bij te dragen tot de inkomensvorming via de inschakeling van mensen. Het arbeidspotentieel dat wordt aangeboord verschilt sterk van de “norm”werknemer. Het zijn net die groepen die om persoonlijke of maatschappelijke redenen in de langdurige werkloosheid verzeild zijn geraakt of aangewezen zijn op het leefloon. Het zijn ook de mensen die een zogenaamd risicoprofiel voor werk hebben opgebouwd omwille van een cumul van kenmerken. De sociale economie wil dit verdoken potentieel valoriseren en via jobcreatie de werkzaamheidsgraad verhogen.

Landen als Noorwegen en Denemarken kunnen ons veel leren. Zij tonen immers aan dat hoge inkomensvorming en productiviteit hand in hand kunnen gaan met lage werkloosheidscijfers.

²⁹ Economic Policy Institute, The state of working America, International comparisons: beyond the U.S. model, www.epinet.org

3. Niet naast maar in de markt

Als we voortbouwen op de definitie³⁰ van het Vlaams Overlegplatform Sociale Economie (VOSEC), dan schuilt de economische dimensie ondermeer in het “economisch efficiënt” aanbieden van goederen en diensten op de markt met het oog op continuïteit en rentabiliteit. De sociale dimensie is de klemtoon op arbeid via de inzet van kansengroepen en de aandacht voor mens- en milieuvriendelijke processen.

De sociale economie maakt haar missie dus waar binnen de economie en is dus onderworpen aan de wetmatigheden van markten. De sociale economie is dus geen eiland economie maar grijpt maximaal in op haar omgeving, op alle markten. De sociale economie situeert zich niet naast de economie, maar maakt er een intrinsiek deel van uit rekening houdend met de specificiteit van de beoogde doelgroepen. Enkel de manier waarop de sociale economie in de markt staat verschilt.

Afhankelijk van de finaliteit wordt de aandacht gericht op de reguliere markt, de overheidseconomie, het private initiatief of gemengde vormen. In functie daarvan worden gepaste instrumenten ter beschikking gesteld.

4. Inspelen op noden van buurten en mensen

Uit het voorgaande kunnen we besluiten dat de kernactiviteit van de sociale economie zit in de detectie en de ontplooiing van nieuwe maatschappelijke behoeften die een economisch groeipotentieel hebben. Op deze domeinen wordt het actief zoeken naar win-win situaties essentieel. Arbeid van kansengroepen wordt aldus verricht in een economische context met de productie van goederen en diensten.

De sociale economie fungeert als het ware als een antenne voor toekomstige noden. Om haar slagkracht te bestendigen, moet de sociale economie ondermeer de vindrijkheid aan de dag leggen om activiteiten te ontwikkelen, die door de markteconomie of de overheidseconomie (nog) niet worden opgenomen. Innovatiekracht en creativiteit zijn de motor van de sociale economie. De portefeuille van diensten en activiteiten in de sociale economie moet responsief zijn aan de maatschappelijke behoeften van de gebruikers. Het is hierbij van belang de draagkracht van de meest kwetsbaren in onze samenleving niet uit het oog te verliezen, noch als werknemer, noch als gebruiker.

30

Sociale economie bestaat uit een verscheidenheid van bedrijven en initiatieven die in hun doelstellingen de realisatie van bepaalde maatschappelijke meerwaarden voorop stellen en hierbij een aantal basisprincipes respecteren. Voorrang van arbeid op kapitaal, democratische besluitvorming, maatschappelijke inbedding, transparantie, kwaliteit en duurzaamheid. Bijzondere aandacht gaat ook naar de kwaliteit van interne en externe relaties. Zij brengen goederen en diensten op de markt en zetten hun middelen economisch efficiënt in met de bedoeling continuïteit en rentabiliteit te verzekeren.

Het is belangrijk dat deze initiatieven het potentieel hebben om bedrijfseconomisch rendabel te worden, mits compensatie voor rendementsverlies. Daarom is de samenwerking met de reguliere economie essentieel. Klassieke bedrijven kunnen hun sociaal en maatschappelijk engagement ook vorm geven door taken in onderaanneming uit te besteden aan sociale economiebedrijven. Op die manier dragen ze niet alleen bij tot de economische leefbaarheid van het sociale bedrijf in kwestie, maar ook tot de macro-economische doelstelling (vermindering van sociale kosten voor de overheid).

5. Streven naar E+, economie met maatschappelijk surplus

In de reguliere economie domineert de productiviteitslogica op de maatschappelijke meerwaarde logica³¹. Deze twee dimensies moeten naar elkaar toegroeien.

De sociale economie differentieert zich door de productiviteitsgroei niet te realiseren door een verhoging van de druk op de werknemers. Veeleer streeft men naar productiviteitsgroei via verbeteringen in de bedrijfsorganisaties en technologische verbeteringen. Integrale kwaliteitszorg staat voorop. De kwaliteit van de arbeid is een basisvereiste. Zolang het nodig is, wordt het rendementsverlies gecompenseerd door een subsidiëring van de overheid. Daarbij wordt het klantenperspectief niet uit het oog verloren. Het streefdoel is de tevreden klant, zonder daarbij het leer- en inhaalproces eigen aan de doelgroep actief in de sociale economie te verloochenen.

Daarnaast worden een aantal bestaande noden, die economisch (nog) niet volledig zelfstandig kunnen worden uitgebaat, ingevuld.

De sociale economie is dus E+, economie met maatschappelijk surplus. De zoektocht naar meerwaarde staat centraal en stopt nooit. Deze meerwaarde wordt opgebouwd doorheen het hele bedrijfsproces, via de inzet van arbeid, kapitaal en energie, doorheen alle bedrijfsprocessen, tot in het resultaat. De motor is de visie die vertrekt vanuit het charter van de sociale economie. Het volgende schema geeft een aantal pluspunten aan die in de bedrijfsvoering van de sociale economie kunnen gegenereerd worden.

³¹ Ronde tafel Management ES-change, Sociale en commerciële economie: wie beoogt wat, Coulisse, 3/2003

Schema E+: de sociale economie als generator van maatschappelijk surplus

VISIE +: engagement charter voor sociale economie		
Input	Processen	Resultaat
<p>Arbeid + Inzet van kansengroepen</p> <p>Kapitaal +</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ethische belegging • Risicokapitaal • Inschakelsubsidie • Klaverbladmodel • Herinvesteren van winsten in bedrijf <p>Energie +</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groene stroom • Hernieuwbare energiebronnen <p>Materiaal+</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grondstofgebruik beperken • ... 	<p>Leiderschap +</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in en kennis van empowerment <p>Productontwikkeling +</p> <ul style="list-style-type: none"> • Responsief tav nieuwe maatschappelijke noden • Duurzame producten <p>Arbeidsorganisatie +</p> <ul style="list-style-type: none"> • Constructief omgaan met rendementsverlies • Flexibiliteit vanuit het oogpunt van de werknemers • Participatie <p>Efficiëntie van de processen +:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eco-efficiënt werken <p>HR-beleid +:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Integraal HR beleid <p>Innovatie +:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe vormen van samen ondernemen en samenwerken • ... 	<p>Micro</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werknemers met ondernemerszin • Gemotiveerde werknemers • Klanten met de juiste informatie (dienstenwijzer) <p>Meso</p> <ul style="list-style-type: none"> • Netwerken • Minder ziekteverzuim, personeelsverloop • Grotere rekruteringsgroep • Label E-plus • Break even (winst is geen must) • Sociale cohesie • ... <p>Macro</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evenredige arbeidsmarktparticipatie • Aanzet tot uitbating van nieuwe diensten • Betaalbaarheid sociale zekerheid • ...
<p>Continu afstemmen op de markt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - detectie nieuwe maatschappelijke noden - economische uitbating zonder concurrentievervalsing - delegeren van diensten indien deel van verantwoordelijkheid regulier circuit 		
Stakeholdermanagement en verantwoording afleggen		

6. Sociale economie is de poort naar Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Ondernemers in de sociale economie streven naar een andere, inclusieve economie³² die naast economische doelstellingen ook maatschappelijke en ecologische verantwoordelijkheid integreert.

Met de sociale economie willen we “actief” aantonen dat het kan. Sociale economie staat voor een beleid dat de uitdaging wil aangaan om duurzame werkgelegenheid voor kansengroepen, sociale cohesie, ecologisch bewustzijn, kwaliteit van het leven en duurzame ontwikkeling te integreren in de economie. De sluitende aanpak voor werkzoekenden die de Vlaamse overheid beoogt, maakt een groei van de sociale finaliteitewerkstelling eens te meer noodzakelijk.

Het achterliggende streefdoel is een duurzame samenleving, die de behoeften van de huidige samenleving vervult, zonder die van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen³³. De vertaling van deze principes in het bedrijfsleven wordt ook wel “Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen” genoemd. Dit verwijst naar de aandacht voor de medewerkers (People), de omgeving en de samenleving (Planet), naast de eenzijdige focus op winst (Profit) alleen.

Dit betekent dat een organisatie meer doet dan wettelijk voorgeschreven en zo maatschappelijke meerwaarde genereert. Deze meerwaarde kan zeer divers zijn en is ondermeer afhankelijk van de impact van de bedrijfsactiviteit op de omgeving en de relatie met alle belanghebbenden, de zogenaamde stakeholders.

De sociale pijler van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen richt zich vaak op het verdiepen van het HRM³⁴ beleid. Participatiebevorderende initiatieven, maatregelen voor een betere combinatie gezin en arbeid, opleidingsinitiatieven voor oudere werknemers, communicatie-inspanningen ten aanzien van de buurt maken daar deel van uit. Onderzoek in Vlaanderen³⁵ leert ons dat de mainstreaming van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen nog lang niet gerealiseerd is. De meerwaarde van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is nog niet overal even sterk doorgedrongen. De redenen daarvoor kunnen erg verschillen. Sommigen stellen zich de vraag of er een “business case” is voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemerschap. Anderen vragen zich af of het een must is om de toekomst van hun bedrijf veilig te stellen. Een aantal bedrijfsleiders vermoedt dat het eerder een public relations instrument is, dat het imago ten goede komt. Anderen zijn ervan overtuigd dat Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen als pro-actieve strategie noodzakelijk is omwille van nakende regulering. Vooralsnog blijken vooral waardegedreven managers de stap te zetten. Daarnaast blijkt dat het treffen van maatregelen niet zozeer bepaald wordt door de grootte van de organisatie of door de sector waarin men actief is, maar dat dit vooral samenhangt met de mate waarin de organisatie aan strategische beleidsvoering doet.

Daarom moet de overheid ondernemingen aanmoedigen om de maatregelen die ze nu reeds nemen te verankeren in hun bedrijfsbeleid. Op die manier kan ze een omwenteling in het ondernemersdenken verwezenlijken.

³² Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 14

³³ Elkington J., *Cannibals with forks: The Triple Bottom Line of the 21st century business*, New Society, Gabriola Creek, BC.

³⁴ Human Resources Management staat voor het managen van menselijke hulpbronnen.

³⁵ PASO - enquête Mainstreaming van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, 2004

De stap voor de inzet van kansengroepen is in de reguliere economie niet vanzelfsprekend. De verwachtingen liggen meestal zeer hoog, en er is weinig tijd voor een intensieve inlooperperiode. Negatieve ervaringen bij zowel werkgevers als werknemers hebben geleid tot afhaakgedrag langs beide kanten.

Op dit punt differentieert de sociale economie zich. Het begeleidingsaspect behoort immers tot de kernactiviteit van de sociale economie en moet dus ook terug te vinden zijn in het strategische beleid. Het is immers vanuit dit perspectief dat initiatieven in de sociale economie hun werking uitbouwen. Deze kritische succesfactor voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemerschap is inherent aan de sociale economie. De sociale economie heeft hierin ervaring en draagt een aantal basiselementen in zich die tot Maatschappelijk Verantwoord Ondernemerschap bijdragen. Het charter van de sociale economie is daar een duidelijk voorbeeld van. De sociale economie biedt een aantal instrumenten aan die Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen aanwakkeren en die perfect inpasbaar zijn in de reguliere economie. De reguliere economie wordt uitgenodigd er gebruik van te maken.

De doorgedreven mensvisie dringt door in alle bedrijfsprocessen, de relatie tot klanten en leveranciers, de relatie tot de buurt en het leefmilieu. De verrijking van de sociaal-economische dimensie naar de ecologische as ligt voor de hand. Binnen de sector van de sociale economie is gaandeweg heel wat expertise ontwikkeld zowel op het vlak van mensvriendelijk HRM beleid, participatieve besluitvorming, ethisch investeren, enz.

Op die manier is de sociale economie de poort naar Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. De bijdrage van de sociale economie aan de reguliere overheid- en markteconomie schuilt in de overdracht van deze kennis en ervaringen om groeiprocessen via werk te ontwikkelen. Op die manier kunnen negatieve ervaringen in het reguliere circuit bij zowel werkgever als werknemer gekeerd worden.

7. Gedeelde verantwoordelijkheid

De sociale economie vertrekt van het principe van gedeelde verantwoordelijkheid. Ze gaat ervan uit dat maatschappelijke uitsluitingmechanismen spelen op alle horizontale (domeinen) en verticale (niveaus) dimensies van beleid. De antwoorden kunnen dan ook niet eenzijdig via de inzet van kansengroepen worden uitgeklaard. Daarom is het engagement van alle bevoegdheidsniveaus en bevoegdheidsdomeinen essentieel om een effectief antwoord te vinden.

Maar de overheid kan niet alleen de hedendaagse sociale en economische uitdagingen trotseren.³⁶ Het is haar rol om deze noden te detecteren en indien mogelijk te delegeren. Dit is ook een oproep naar het reguliere circuit om, eens een aantal diensten ingang gevonden hebben bij een breed en voldoende dragend publiek, zelf deze taken op te nemen en zo niet alleen de doorstroom van diensten, maar ook die van mensen mogelijk te maken. Iedereen, zowel op het niveau van de organisatie als van het individu, moet een steentje bijdragen om tot een duurzame samenleving te komen waar plaats is voor iedereen en waar het goed is om te leven, ook in de toekomst. Dit is de kern van onze intergenerationele verantwoordelijkheid.

³⁶ Albareda, Tamyko en Lozona, Governments en social responsibility, EABIS 2004

Hoofdstuk 3: Uitdagingen voor de toekomst

De laatste jaren ontstond er een waaier aan initiatieven binnen de sociale economie die niet alleen verschillen van aard, maar ook van oorsprong. De sector heeft dringend nood aan een verhaal dat inhoudelijk en financieel samenhangt.

Om dit te verwezenlijken stellen we een **strategisch meerjarenplan Sociale Economie** op. Dit plan knoopt aan bij wat vandaag al is maar zal al het bestaande onderwerpen aan economische en sociale analyses. Het conceptueel kader van deze beleidsnota vormt de basis voor het strategisch plan.

Om dit plan te realiseren zullen alle belanghebbenden zich mee moeten engageren. Alle partners zullen bij sociaal-economische beleidsdoelstellingen worden betrokken. De sociale partners uiteraard, die net zoals in de reguliere economie een belangrijke verantwoordelijkheid dragen voor het realiseren van een meer sociale economie. De intermediaire organisaties die actief zijn in de sector van de sociale economie, en de federale, Vlaamse en lokale overheden hebben elk een eigen rol te vervullen. We zullen de inspanningen van al deze betrokken initiatiefnemers maximaal op elkaar afstemmen en coördineren, zodat er een zo groot mogelijke samenhang ontstaat. Hun middelen, creativiteit en energie moeten zo efficiënt mogelijk worden aangewend.

Dit Vlaamse beleidsdomein is nog erg jong en heeft behoefte aan *verdieping en verbreding*. In de vorige legislatuur zette men een eerste stap in de richting van de professionalisering van de sociale economie. Daardoor hebben de bedrijven ook op managementvlak een hele stap vooruit gezet. Die professionalisering kan nog versterkt worden, nu heel wat initiatieven op kruissnelheid zijn gekomen. Het belang van een tweede professionaliseringsgolf en de budgettaire speelruimte noopt de regering de beleidsuitvoering te analyseren op efficiëntie en effectiviteit (verdieping). Het groeipad zal worden verbreed. De mate van verbreding zal afhangen van de budgettaire middelen. We zullen kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren ontwikkelen om de vooropgestelde doelstellingen op te volgen.

De speerpunten voor de uitbouw van dit plan worden in het volgende onderdeel beschreven. De uitdieping van de afzonderlijke instrumenten volgt daarop.

1. Speerpunten Strategisch Meerjarenplan

1.1. EEN EFFICIENT WERKVELD

DE VERANKERING VAN DE SOCIALE ECONOMIE

We geven de sociale economie een volwaardige rol.³⁷

De sociale economie moet een heldere, structurele inbedding krijgen in het beleid.

De sociale economie is uit haar startblokken geschoten. De experimentenfondsen lopen ten einde en de instrumenten zijn hun kinderschoenen ontgroeid. Na een grondige evaluatie van de bestaande instrumenten en initiatieven zullen we de besluiten inzake meerwaarde-economie en Buurt- en Nabijheidsdiensten (BND) decretaal verankeren. Harmonisering, vereenvoudiging en gedeelde verantwoordelijkheid staan als basisprincipes voorop. De afstemming van de bestaande decreten inzake sociale en beschutte werkplaatsen is daarbij essentieel. In het licht van de overheveling van de beschutte werkplaatsen naar het departement werkgelegenheid naar aanleiding van Beter Bestuurlijk Beleid, zal worden onderzocht welke decretale onderbouw het meest geschikt is.

Diverse nieuwe initiatieven vergen een aangepaste regelgeving. Ongeacht de arbeidsduur of het arbeidsritme moeten de statuten waarin mensen werken kwalitatief in orde zijn. We zullen waar nodig met de federale overheid overleggen om een aantal knelpunten in verband met het statuut van mensen of organisaties op te lossen (arbeidszorg, activiteitencoöperatieven).

³⁷ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 14+24.

SYNERGIE VIA SAMENWERKING EN PROFESSIONALISERING

We versterken de coördinatie, interactie en wederzijdse betrokkenheid tussen de bestaande initiatieven.³⁸

Optimaliseren betekent ook professionaliseren. Schaalvoordelen moeten maximaal benut worden door onderlinge concurrentie te vermijden en samenwerking te stimuleren.

We vragen een hoge graad van autonomie voor de actoren binnen de sociale economie omdat zelfsturing bijdraagt tot efficiënt beleid.

Daarnaast willen we de professionalisering van bestaande bedrijven doorzetten. We gaan dit doen door binnen het kenniscentrum MVO een luik voor de sociale economie te voorzien. Van hieruit kunnen netwerken voor kennisuitwisseling worden uitgebouwd. Deze netwerken moeten bijdragen tot de kruisbestuiving tussen het reguliere en sociaal economisch circuit.

Een collectief leerproces is een uitermate belangrijke stap naar professionalisering. Vandaar het belang van de voortgezette opleiding “management in de sociale economie”, die wordt georganiseerd in de schoot van de Universiteit van Antwerpen. We stimuleren het departement Onderwijs en de syntra³ om dit pakket over te nemen en te integreren in de basisopleidingen economie en de managementopleidingen.

Op korte termijn willen we de meerwaarde van sociale economie op een wetenschappelijke basis laten onderzoeken. De economische invalshoek zal hier een belangrijk deel van uit maken.

³⁸ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 16.

³ Het opleidingsnetwerk van SYNTRA wordt erkend en gesubsidieerd door het VIZO. Deze Vlaamse overheidsinstelling stelt het leerprogramma samen en zorgt voor de kwaliteitsbewaking. Vroeger stonden de lesplaatsen van SYNTRA bekend als de ‘Centra voor Middenstandsopleiding’.

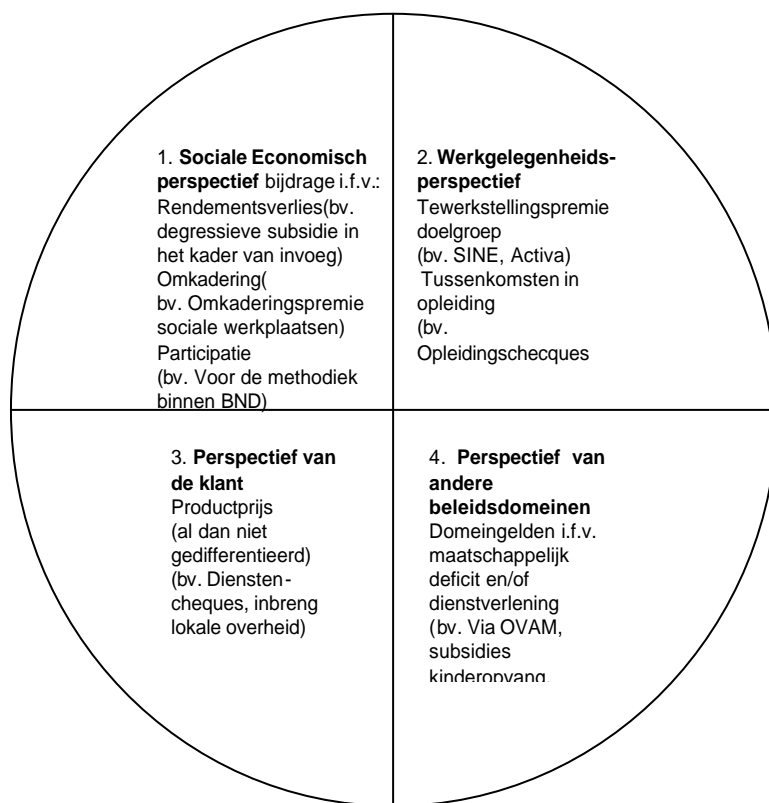
HET KLAVERBLADMODEL ALS UITGANGSPUNT

Een gedeelde verantwoordelijkheid impliceert een gedeelde kost.

Binnen de sector worden naast de loon- en omkaderingssubsidies van de sociale economie, ook subsidie-instrumenten uit het federale en/of Vlaams werkgelegenheidsbeleid gebruikt⁴. Maar voor een groot aantal initiatieven is dit niet voldoende om het kostenplaatje te dekken. In het bijzonder voor de projecten die zich vanuit hun opdracht toeleggen op noden die niet of onvoldoende ingevuld worden door de reguliere economie zoals kringloopcentra, occasionele kinderopvang, diensten aanvullende thuishulp,... Hun meerwaarde in het kader van basisdienstverlening en hun innovatief karakter zorgen er voor dat de overheid er alle baat bij heeft om deze aanvullende initiatieven verder te ondersteunen.

Gezien de horizontaal⁵ en verticaal³⁹ geïntegreerde aard van de sociale economie is er nood aan een kader waarbinnen een cofinanciering vanuit verschillende hoeken mogelijk is. We moeten hierbij opletten dat de combinatie van instrumenten niet leidt tot overfinanciering. Het klaverbladmodel is een uitgelezen basis om dit kader uit te bouwen.

Schematisch kunnen we een klaverbladfinanciering als volgt voorstellen:

⁴ Activa, Wep+, Sine, Gesco, Sociale Maribel,...

⁵ verschillende beleidsdomeinen zijn betrokken partij bv. Werkgelegenheid, Welzijn, Milieu,...

³⁹ verschillende beleidsniveaus zijn betrokken: Europees, Federaal, Vlaams, Provinciaal, Lokaal

Het model vertrekt vanuit het principe dat er meerdere investeerders zijn in de sociale economie:

- Het beleidsdomein *Sociale Economie* draagt door loon- en omkaderingspremies bij in het kader van “werk op maat” aan de compensatie van het rendementsverlies, de nood aan begeleiding, het faciliteren van doorgroei en de meerkost van het participatief werken.
- Het huidige federale en Vlaamse *Werkgelegenheidsbeleid* betaalt voor de tewerkstelling en opleiding van kansengroepen en het witwassen van het grijze en zwarte circuit door tewerkstellingspremies en dienstencheques.
- De cofinanciering van de zogeheten *domeingelden*⁴⁰ moet bekeken worden vanuit de invalshoek van de dienstverlening, de innovatie, de werkingskosten, de infrastructuur en een deel van de loonkosten van het coördinerend en gekwalificeerd personeel. Hiervoor zou iedere functionele minister of beleidsniveau (provinciaal, lokaal) zijn/haar verantwoordelijkheid moeten opnemen.
- Waar mogelijk betaalt *de klant* een prijs voor de geleverde dienst en draagt zo samen met de domeingelden de kost voor de eigenlijke dienstverlening. De klant kan een individu, de lokale overheid of een derde-organisatie zijn. Voor het individu kan een prijsdifferentiatie in functie van draagkracht voorzien worden.

De uitwerking van het klaverbladmodel staat garant voor een structurele financiering. Het volstaat niet om financiële middelen samen te brengen. Er moet ook onderzoek gedaan worden naar hoe deze middelen het meest efficiënt kunnen worden ingezet. De invulling van dit model zal een eerste uitdaging zijn voor ons beleid.

IMAGO VAN DE SOCIALE ECONOMIE VERSTERKEN

We stellen vast dat het regulier economische circuit nogal huiverig staat tegenover deelname aan de sociale economie. Momenteel ziet nog niet iedereen in welke meerwaarde de sociale economie kan bieden. Het begrip “Sociale” Economie heeft nog vaak een negatieve connotatie. Het surplus van de sociale economie staat in schril contrast met beklemmende termen als de “beschutte” en “sociale” “werkplaatsen”, “incubatiecentra”,.... Zo doet de term “beschut” vermoeden dat de verbindingen met de buitenwereld verbroken zijn. “Werkplaats” doet de economische omkadering en meerwaarde van de organisaties als bedrijven geen recht aan.

Het is dringend tijd om het actueel economisch en arbeidsmarkt perspectief te vertalen in nieuwe krachtige terminologie die de lading van deze bedrijven dekt.

Dit naar analogie met het arbeidsmarktdenken dat de laatste jaren sterk evolueerde van een eerder statisch naar een transitioneel model⁴¹ (Schmid) dat rekening houdt met de verschillende levensfasen en groeimogelijkheden van een individu vanuit een integraal mensbeeld.

Aan de Werkholding nv zal gevraagd worden om hier binnen haar opdracht jaarlijks een concrete actie rond het imago van de sociale economie te ondernemen.

⁴⁰ Mobiliteit, Leefmilieu, Cultuur, Jeugd, Sport, Welzijn, ...

⁴¹ G. Schmid., ‘Transitional Labour Markets. A New European Employment Strategy’, in: B. Marin, D. Meulders & D. Snower (eds.), Innovative Employment Initiatives. Aldershot, etc.: Ashgate, 2000, 223-253

VEREENVOUDIGING EN MONITORING

*We zorgen voor een stabiel, sober, rechtszeker en dus voorspelbaar regelgevend kader en voor zo weinig mogelijk administratieve lasten.*⁴²

*We vereenvoudigen de organisatie én ondersteuning van de sociale economie.*⁴³

De sociale economie kent de laatste jaren een stevige groei. Deze groei manifesteert zich in het aantal werknemers, het aantal initiatieven en het aantal beschikbare instrumenten met al dan niet een experimenteel karakter. Daardoor zit de sector gevangen in een kluwen van reglementering en subsidiëring. Dit maakt efficiënt beleid onmogelijk en verhoogt de drempel tot toetreding. We willen op een wetenschappelijke basis deze knoop ontwarren. Indien de budgettaire ruimte het toelaat, zullen we investeren in multidisciplinair onderzoek naar een sober en complementair instrumenteel kader voor de sociale economie. De afstemming van de instrumenten staat daarbij centraal, rekening houdend met de bedrijfseconomische logica van het reguliere circuit. Daarnaast streven we vanuit onze instrumenten naar een afstemming op relevante economische behoeften zonder concurrentievervalsing.

We vereenvoudigen procedures voor aanvragen, voor wijzigingen van erkenningen en het systeem van subsidiëring voor elk van de stelsels binnen de sociale economie.

De Vlaamse en federale instrumenten moeten beter op elkaar afgestemd worden. We denken hierbij bijvoorbeeld aan de combinaties van Vlaamse instrumenten met het gebruik van dienstencheques, SINE-gelden, enz.

Een goed beleid moet kunnen bijsturen. We willen de effectiviteit van de maatregelen op kwalitatief en kwantitatief vlak kunnen meten. Daartoe moet een monitoringinstrument worden uitgewerkt. De Vlaamse administratie is hierbij onze bevoorrechte partner. In het kader van Beter Bestuurlijk Beleid zal de administratie voor de verzameling van de monitoringgegevens input krijgen van de VDAB en het Subsidie-Agentschap aangezien deze organisaties een rol spelen inzake enerzijds toeleiding en anderzijds subsidiëring van sociale economieprojecten.

We willen het aanbod van de sociale economie maximaal integreren in bestaande begeleidings- en communicatiekanalen.

⁴² Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 16

⁴³ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 23

EEN SPECIALE PLAATS VOOR BUURT- EN NABIJHEIDSDIENSTEN

“We scheppen een kader dat de verdere uitbouw van buurt – en nabijheidsdiensten en invoegbedrijven stimuleert en vereenvoudigen de organisatie én ondersteuning van de sociale economie.”⁴⁴

De Buurt- en Nabijheidsdiensten (BND) moeten evolueren van een experimenteel naar een structureel kader. Dit vereist een visie op wat de finaliteit van Buurt- en Nabijheidsdiensten is. We moeten deze heterogene sector een plaats geven in de sociale economie. Een structurele inbedding moet weloverwogen gebeuren en degelijk onderbouwd worden. Daarom zullen we op zeer korte termijn de financiering van de projecten verzekeren als overbrugging naar het decretale kader (2005).

We staan voor de grote uitdaging om deze bijzonder heterogene sector in een homogeen kader te plaatsen. Hierbij wordt vertrokken vanuit de gemeenschappelijke kenmerken van Buurt- en Nabijheidsdiensten.

De definitie die door de Koning Boudewijn Stichting⁴⁵ gehanteerd wordt is duidelijk: “Een Buurt- of Nabijheidsdienst is een dienstverlenende voorziening met de volgende geïntegreerde kenmerken (1) ze verhoogt de leefkwaliteit van de gebruikers door in te spelen op relevante collectieve en persoonlijke behoeften, (2) ze creëert duurzame arbeidsplaatsen voor alle medewerkers – waarvan minstens de helft gerekruteerd wordt uit “kansengroepen” en (3) ze betreft medewerkers en andere belanghebbenden op een participatieve wijze bij zowel de interne organisatie als de externe dienstverlening.

Deze drie kenmerken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, zodat de voorziening meer is dan een gewone som van de onderdelen.”

Vertrekkende vanuit de basiskenmerken (dienstverlening, tewerkstelling en participatie) kunnen we stellen dat Buurt- en Nabijheidsdiensten eerder een conceptuele visie op ondernemen is dan wel een instrument op zich. Gezien de elementen van de definitie perfect toepasbaar zijn binnen de bestaande sociaal economische instrumenten, staat Buurt- en Nabijheidsdiensten voor een concept. Dit concept moet gepromoot, ondersteund en geïntegreerd worden binnen het geheel van de bestaande instrumenten.

⁴⁴ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 23

⁴⁵ Buurt- en nabijheidsdiensten. Beleidsaanbevelingen, Het resultaat van de ronde tafelgesprekken georganiseerd door de Koning Boudewijnstichting, oktober 2003, KBS.

De uitbouw van BND onder regie van de 2^e pijler van de lokale werkwinkel

Gezien het grote aantal stakeholders betrokken bij de Buurt- en Nabijheidsdiensten dringt zich een regiefunctie op.

Het regeerakkoord stelt: “Via de lokale werkwinkels kunnen lokale besturen een regisseursrol spelen bij de uitbouw van de lokale diensteneconomie.”⁴⁶

De werkwinkel⁴⁷ is inderdaad bijzonder goed geplaatst om deze regierol⁴⁸ op te nemen als structuur voor de lokale besturen in functie van de afstemming op het lokaal sociaal economisch beleid. De uitbouw van de werkwinkels werd in de vorige legislatuur grotendeels gerealiseerd wat betreft de basisdienstverlening, ook wel de eerste pijler genoemd. De sluitende aanpak voor werkzoekenden, welke wordt uitgewerkt door de minister van Werk, maakt echter een groei van de sociale finaliteitstewerkstelling nodig. De uitbouw van de dienstenwerkgelegenheid, de tweede pijler van de werkwinkel, staat nog in de kinderschoenen maar moet op termijn zorgen voor een goede ontsluiting van de Buurt- en Nabijheidsdiensten door de ontwikkeling van de dienstenwerkgelegenheid op lokaal niveau.⁴⁹

Gezien de horizontaal en verticaal geïntegreerde aard van het domein fungeert de Vlaamse administratie als kruispunt. Zij neemt de coördinatie op gewestelijk niveau voor haar rekening.

⁴⁶ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 24

⁴⁷ De werkwinkel brengt alle diensten die actief zijn op het terrein van tewerkstelling samen op één plaats. Tegen eind dit jaar zullen de 140 Vlaamse werkwinkels, die het gehele Vlaamse grondgebied bestrijken, operationeel zijn.

De werking van de werkwinkel omvat twee pijlers.

De eerste pijler – de geïntegreerde (basis)dienstverlening, in een regie van de VDAB – helpt: zowel werkzoekenden met hun vragen en documenten over werk, als werkgevers die op zoek zijn naar een werknemer of de meest geschikte tewerkstellingsmaatregel.

De tweede pijler, in een regie van de lokale besturen, beoogt de uitbouw van de dienstenwerkgelegenheid.

⁴⁸ In “De welvarende gemeente” wordt de regierol als volgt omschreven: “In algemene termen heeft deze functie het ordenen, faciliteren, transparant maken en op elkaar afstemmen van de activiteiten van de actoren die binnen de lokale diensteneconomie werkzaam zijn”. Deze definitie sluit aan bij de definitie van het VIONA -onderzoek van Sannen, Janssens en Struyven: “het op elkaar afstemmen van de werkzaamheden en taken van de actoren die betrokken zijn bij het lokaal arbeidsmarktbeleid enerzijds, en van de maatregelen en middelen waarover deze actoren beschikken anderzijds, met het oog op meer coherentie, effectiviteit en efficiëntie”. Deze taakomschrijving van regie is sterk geënt op de afstemmingsnoodzaak en dit is cruciaal maar niet voldoende. “Het gaat immers ook om de ontwikkeling van een strategisch referentiekader, legitimering van beleid, inschattingen van expertise en terreinkennis, het faciliteren van oplossingen, de ontwikkeling en stimulering van publiek-private samenwerkingsverbanden en het opzetten van een monitoringsysteem”.

⁴⁹ De dienstenwerkgelegenheid combineert twee doelstellingen met name de creatie van bijkomende tewerkstelling, bij voorkeur duurzame jobs en waar mogelijk voor kansengroepen en een passend en kwalitatief antwoord bieden op collectieve en individuele behoeften. Een onderdeel van de diensten economie zijn de BND. Zij leggen bijkomend sterk de nadruk op participatie van werknemers, gebruikers en andere betrokken en op het verhogen van levenskwaliteit.

Tabel 22: uitsplitsing van de verantwoordelijkheden

	<i>Vlaamse administratie</i>	<i>Lokale werkwinkel</i> <i>Lokale overheid</i>
strategische doelstellingen	Vertaling van het Vlaams beleid	Uittekenen actieplan lokale dienstenwerkgelegenheid
afstemming	Vlaamse instrumenten op federale en Europese instrumenten	Lokaal beleid
financiering opvolging	Financiering regelen Monitoring i.f.v. erkenning	Middelen stroomlijnen Begeleiding + groeiplan uittekenen Bewerkstelligen van oplossingen Monitoring i.f.v. beleid
projecten	Erkennen en evalueren	Opzetten (marktniches, promotoren,...) en evalueren
inbedding waken over toepassing	Decretale onderbouw Vlaams sociaal economisch beleid	Locale diensteneconomie Lokaal sociaal economisch beleid
in kaart brengen van de actoren	Vlaams niveau	Lokaal niveau
afstemming	Beleid + LWW	Lokaal beleid + lokale regisseurs

Op Vlaams niveau zal de aansturing van de 2^e pijler van de LWW's gebeuren in overleg met de sociale partners. Om verdere afstemming van de verschillende beleidsinstrumenten in functie van de ontwikkeling van de Buurt- en Nabijheidsdiensten in de werkwinkel mogelijk te maken zullen we de federale, Vlaamse en lokale overheden oproepen om de kaderovereenkomst⁵⁰ te actualiseren.

Binnen de regiefunctie op lokaal niveau is er in de erkenning van Buurt- en Nabijheidsdiensten een belangrijke rol weggelegd voor de Fora Lokale Werkgelegenheid. Het Forum Lokale Werkgelegenheid is een adviesorgaan voor het werkgelegenheidsbeleid in de (verschillende) gemeente(n) van het zorggebied van de werkwinkel. De lokale besturen, VDAB, RVA, PWA's, sociale partners en de derden zijn in dit forum vertegenwoordigd. Door de adviesbevoegdheid inzake erkenningen bij het Forum te leggen, ontstaan er een aantal voordelen. Door zijn heterogene samenstelling is een beoordeling vanuit een breed draagvlak gegarandeerd en de aanwezigheid van meerdere lokale besturen opent de poort naar intergemeentelijke samenwerking en schaalvergroting.

Het advies van het Forum zal samen met het advies van de administratie de basis vormen voor erkenning door de minister.

⁵⁰ Kaderovereenkomst 6 april 2000 tussen de federale en de Vlaamse overheid en VVSG omtrent het lokaal werkgelegenheidsbeleid en de lokale werkwinkel.

Voor de verdere uitbouw van de lokale dienstenwerkgelegenheid is het cruciaal dat de lokale overheid zich over haar mogelijke actorrol bezint. De ervaring leert dat intensieve samenwerking tussen publieke en private actoren vruchten afwerpt voor een kwalitatieve dienstverlening.⁵¹ We zijn dus voorstander van autonome actoren onder regie van de lokale overheden⁵². Kiest de lokale overheid er toch voor om zelf de actorrol op te nemen, dan moet er bij de opmaak van het Lokaal Actieplan Dienstenwerkgelegenheid gezorgd worden voor transparante beleidslijnen. Actorrol en regierol moeten duidelijk van elkaar gescheiden worden. Perverse mechanismen moeten te allen tijde worden vermeden.⁵³

De uitbouw van de lokale diensteneconomie moet nog meer gestimuleerd worden. De VVSG is als intermediaire organisatie goed geplaatst om hierin verandering te brengen en de lokale besturen aan te zetten de lokale diensteneconomie uit te bouwen.

Eens de lokale diensteneconomie draait, is het noodzakelijk om juiste en klantvriendelijke informatie te geven aan de mensen. In dit kader zal de "Dienstenwijzer"⁵⁴ verder ondersteund en geoptimaliseerd worden.

⁵¹ Witboek actieplannen centrumsteden

⁵² Met uitzondering van de individuele dienstverlening, die niet noodzakelijk onder lokale regie valt.

⁵³ Witboek actieplannen centrumsteden.

⁵⁴ Vzw Gent, stad in werking, en het Werkgelegenheidsfonds Stad Antwerpen vzw hebben in samenwerking met de Vlaamse Gemeenschap een online databank voor buurt- en nabijheidsdiensten ontwikkeld: de dienstenwijzer. Personen, verenigingen of bedrijven die op zoek zijn naar een dienstverlener op het gebied van huis- en comfortdiensten kunnen via deze weg een zoekopdracht uitvoeren en online reserveren. Ook vindt men er de vacatures in de sector terug.

1.2. E+: ECONOMIE MET MAATSCHAPPELIJK SURPLUS

MEER MAATSCHAPPELIJK SURPLUS IN DE ECONOMIE

De sociale economie staat model voor een andere, “inclusieve economie”, die naast economische doelstellingen ook maatschappelijke en ecologische verantwoordelijkheid integreert. De sociale economie is veel meer dan een instrument voor de (her) inschakeling van kansengroepen.⁵⁵

In de sociale economie is werkgelegenheid de algemene doelstelling. Het vervangt als het ware de winstdoelstelling van de reguliere economie. Dit doel dient als toetssteen voor veel operationele beslissingen, maar staat een streven naar efficiëntie en productiviteit niet in de weg.

Als de sociale economie anderen wil inspireren zal de sterke nadruk op werkgelegenheid verrijkt moeten worden met andere elementen (democratie, ecologische productie, enz.). De basisbeginselen van het charter van de meerwaardeneconomie⁵⁶ worden de motor voor alle sociale economie bedrijven. Deze visie is een basisvereiste. De sociale economie moet als eerste haar eigen basisfilosofie trachten waar te maken.

Sociale economie is een poort naar Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Samen met de minister van Werk zullen we die poort uitbouwen en verder opendoen.

We zullen aan het kenniscentrum MVO vragen om een luik E+ uit te bouwen binnen en buiten de sociale economie. Dat fungeert als draaischijf voor uitwisseling van kennis, ervaring en diensten. Van hieruit bouwen we actief aan netwerken die bruggen slaan tussen de sociale en reguliere economie. De E+microbe moet razendsnel verspreid worden. We zoeken samen met de minister van Werk naar initiatieven die binnen TRIVISI genomen kunnen worden om de expertise van de sociale economie te koppelen aan de noden van de reguliere bedrijven.

Er zal onderzocht worden hoe het doorgroeimodel kan geconcretiseerd worden in gerichte samenwerkingsverbanden met reguliere bedrijven. In dat kader zullen we gesprekken opstarten met werkgevers- en werknemersfederaties. We gaan op zoek naar win-win situaties. De nood aan HR expertise binnen kmo's, sterk aanwezig binnen de sociale economie op vlak van kansengroepen, zou bijvoorbeeld gekoppeld kunnen worden aan stageplaatsen en leerervaringen.

⁵⁵ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 12.

⁵⁶ Charter van de meerwaardeneconomie.(in bijlage).

MEER SOCIALE JOBS IN DE GEWONE BEDRIJVEN

Er is een brede maatschappelijke consensus over de stelling dat mensen met een risicoprofiel voor de arbeidsmarkt zo veel als mogelijk in een gewone arbeidsomgeving aan de slag moeten geraken. Een selectieve doorstroming naar reguliere bedrijven is meer dan wenselijk.

De sociale economie draagt hier rechtstreeks toe bij via de invoegbedrijven en invoegafdelingen. Onrechtstreeks kan de optimale benutting van het doorgroeipotentieel vanuit de sociale en beschutte werkplaatsen leiden tot integratie.

Daarnaast kan de sociale economie als expertisecentrum het HR beleid van de reguliere economie verrijken. Kennisoverdracht en ervaringsuitwisseling tussen HR-managers actief in de reguliere en sociale economie, kunnen bedrijven zowel preventief als pro-actief bijstaan in de evolutie naar een “open bedrijf”. Preventief wijst dan op de inbedding van methodieken die crisissituaties constructief en communicatief helpen keren. Op die manier wordt uitstoot zoveel mogelijk vermeden. Pro-actief wijst op de kritische succesfactoren (bijvoorbeeld op het vlak van organisatiecultuur, opleiding, leiderschap, coaching, communicatie), die noodzakelijk zijn om de inzet van kansengroepen te doen slagen, tot een succes te maken. Er is immers nood aan een uitgebreide sociale begeleiding op de werkvloer. Vele bedrijven zijn immers niet georganiseerd op de inclusie van mensen uit kansengroepen.

In overleg met de minister van Werk zal onderzocht worden of een systeem van poolvorming een antwoord kan bieden op de interne en externe knelpunten met betrekking tot doorstroom en doorgroei van mensen die het moeilijk hebben om te functioneren op de reguliere arbeidsmarkt. Hierbij zullen we rekening houden met de arbeidsrechtelijke gevolgen.

Eén van onze kernopdrachten is dat Vlaanderen evolueert naar een competitieve en verantwoordelijke regio, met een economie die gelijktijdig de economische, sociale en ecologische vooruitgang bevordert. We zullen een krachtige stimulans geven aan een toekomstgerichte en duurzame economie, waarin welvaart, welzijn, sociale rechtvaardigheid en ecologisch evenwicht onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en waarin iedereen kan participeren. In deze meerzijdige economie moet iedereen zijn of haar talenten en competenties ten volle (kunnen) inzetten en ontplooien. We zullen het bedrijfsleven positief stimuleren en ondersteunen, zodat het zijn verantwoordelijkheid ten volle kan opnemen. Het bedrijfsleven staat hierin niet alleen. Om gestalte te geven aan een economie waarin de mens centraal staat, is een constructieve wisselwerking nodig met het maatschappelijk middenveld, de omgeving en ieder lid van de samenleving.⁵⁷

⁵⁷ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 13

VERSTERKEN VAN DE SOCIALE COHESIE

In het advies "Welzijn in tijden van onbehagen"⁵⁸ van CVN wordt geconcludeerd dat er een toenemend gevoel van onbehagen waarneembaar is. De oorzaken hiervoor kunnen niet alleen tot de sociaal-economische omstandigheden worden teruggebracht. Uit het eerste analytische hoofdstuk van het advies blijkt dat de ontwikkeling van gevoelens van onbehagen samenhangt met een vermindering van de sociale cohesie in de maatschappij. Bepaalde groepen van mensen hebben het gevoel geen vat te hebben op het eigen leven. De oplossingen liggen in het vergroten van de sociale cohesie in de maatschappij, empowerment van de burger en een grotere participatie van de burger aan het maatschappelijke leven.

De oplossing is voor een deel binnen de sociale economie te vinden. Bedrijven binnen de sociale economie engageren zich bewust om mensen, die hun weg niet vinden in het reguliere circuit, niet alleen werk maar ook reële groeikansen te geven. We vinden dat terug in de sociale werkplaatsen, de beschutte werkplaatsen, de invoegbedrijven, in de ondersteunende bedrijven, maar in het bijzonder binnen het concept van de buurt- en nabijheidsdiensten. Hun missie is om bij te dragen aan de sociale cohesie door lokaal en participatief in te spelen op bestaande noden. En net die lokale dimensie is cruciaal omdat de basis van sociale cohesie ligt in de sterkte van sociale banden zoals gezin, school, buurt of vereniging; banden met een sterke lokale invulling. Op die manier kunnen de buurt- en nabijheidsdiensten door participatie van gebruikers, werknemers en buurtbewoners inspelen op de kern van het probleem. Ze kunnen een belangrijke hefboom zijn in de leefbaarheid en levensvatbaarheid van de buurt.

⁵⁸ CVN, Welzijn in tijden van onbehagen, Adviezen aan de Vlaamse en Nederlands Regering, 6 februari 2003
Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen Nederland is opgericht op 17 januari 1995. Toen in Antwerpen door de Nederlandse en de Vlaamse regering het Cultureel Verdrag tussen Vlaanderen en Nederland ondertekend werd. In de term "Cultureel verdrag" wordt cultuur in de brede betekenis gebruikt, want voluit heet het verdrag: "Verdrag inzake de samenwerking op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn tussen de Vlaamse Gemeenschap in het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden".

INNOVATIE

Om de dynamiek van de sociale economie te versterken, is ruimte voor innovatie essentieel.

We willen experimenten opzetten om gericht instrumenten en werkvormen te ontwikkelen die bruikbaar zijn voor bedrijven in de sociale en de reguliere economie. We denken hierbij onder andere aan nazorgprojecten, projecten rond inclusief ondernemerschap, ondernemerscoöperaties enzovoort.

Innovatie betekent ook inspelen op nieuwe maatschappelijke tendensen. Vergrijzing staat momenteel bovenaan de prioriteitenlijst en ook hier willen we vanuit de sociale economie een steentje bijdragen. We willen onze verantwoordelijkheid nemen door een leeftijdsbewust HR beleid na te streven. We willen de toegang voor 50-plussers binnen de sociale economie faciliteren, zowel voor kaderfuncties als voor doelgroepwerknemers. De toepasbaarheid van bepaalde methoden zoals bvb skillpooling zal worden onderzocht. Ook zullen we in het kader van Zilverjobs diensten binnen de sociale economie ontwikkelen. We denken dan bijvoorbeeld aan aanvullende hulp voor senioren.

In het kader van de verbetering van randvoorwaarden van de combinatie arbeid-gezin (voor alle gezinsvormen) zal op korte termijn samen met de bevoegde minister van Welzijn een kader gemaakt worden voor de uitbouw van de occasionele kinderopvang binnen de Buurt- en Nabijheidsdiensten.

1.3. STAKEHOLDER RELATIES

DE DOELGROEPEN

Loopbaanontwikkeling

De initiatieven bereiken nu een groep mensen die (tijdelijk) te kwetsbaar zijn om in het gewone arbeidscircuit te functioneren. Hun existentiële en relationele noden eisen zo veel aandacht op dat zij geen prioriteit kunnen geven aan hun groei.⁵⁹ Afhankelijk van de intensiteit en de complexiteit van deze problemen kan de sociale economie een aanbod doen gaande van arbeidszorg tot een regulier contract van onbepaalde duur. Voor een bepaalde groep van mensen is werken binnen de sociale economie een start- en eindpunt. Een zinvolle job met voldoende doorgroeimogelijkheden. Deze werknemers worden sterker via begeleiding, stages en opleiding. Voor andere mensen is de sociale economie een opstap naar een job in een reguliere onderneming. Doorstroom met ondersteuning en een eventuele terugvalbasis is dan het resultaat. Het motto is het aanwakkeren van de ondernemerszin in iedereen. Door initiatief te leren nemen, mee na te denken over de werking van een bedrijf en zich betrokken te voelen, groeien mensen. De sociale economie draagt op die manier bij aan een samenleving die insluiting voorstaat. Door werk in te zetten als een positieve leer- en leefervaring kunnen mensen uit een intergenerationele neerwaartse spiraal komen.

De sociale economie is een doorgroei en een doorstroom economie. Via het aanbieden van een tewerkstellingskans, kan de sociale economie een hefboom zijn voor opwaartse sociale mobiliteit. Het uiteindelijke streefdoel is vooruitgang, zowel materieel als wat betreft maatschappelijke positie (instrumenteel) als op het vlak van het emotioneel welzijn (expressief).⁶⁰

De sociale economie kan dus een verschil maken indien de werkgelegenheid van kansengroepen wordt ingebed in een integraal groeimodel van opwaartse sociale mobiliteit. Dit vereist aandacht voor de “persoon” van de werknemer in het kader van zijn job.

We onderzoeken op welke manieren we doorstroom en doorgroei kunnen realiseren zonder daarbij de noden van het individu en het bedrijfsleven uit het oog te verliezen.

Doelgroepafbakening

Door een verfijnde monitoring van de dynamieken in de sociale economie houden we de vinger aan de pols. We moeten onderzoeken of het beleid de vooropgestelde doelgroepen effectief bereikt. Verdringingseffecten of afroming moeten tijdig worden opgespoord. Ook is het onze blijvende opdracht om na te gaan of deze erkenningscriteria voldoende beantwoorden aan nieuwe trends en maatschappelijke uitdagingen.

⁵⁹ ERG-model van Alderfeld toegepast op de behoeftenpiramide van Maslow.

⁶⁰ Kwalitatief onderzoek (Thys, 2003) heeft aangetoond dat er een belangrijke wisselwerking is tussen vooruitgang op het ene en het andere vlak. We schetsen enkele vaststellingen.

- Acties die mensen nemen om zowel fysiek als mentaal vooruit te gaan, versterken vaak de kansen om economische, politieke of sociale status te verwerven.
- Mensen die qua inkomen niet in hun basisbehoeften kunnen voorzien, zien enkel “inkomen” als component voor vooruitgang, waarbij arbeid en onderwijs niet worden opgemerkt als sporen daarnaast.
- Een basis aan emotioneel welzijn is nodig om vooruitgang ook instrumenteel te kunnen invullen.
- Een positieve onderwijservaring is een voorwaarde om onderwijs in de “vooruitgangsdefinitie” op te nemen.

MIDDENVELD

We willen de sociale economie bekend maken bij **alle stakeholders**. Het gebrekkige imago moet gecounterd worden door goede communicatie en uitgebreide informatie. We willen dat mensen weten wat de sociale economie te bieden heeft en de E+visie promoten.

Dit betekent ook onderzoeken hoe we deze meerwaarde kunnen valideren. We zoeken naar mogelijkheden die mensen ertoe brengen sociaal te consumeren en te produceren.

We gaan de dialoog aan met **het reguliere bedrijfsleven** om kruisbestuiving en verankering te kunnen verzilveren.

We erkennen *één koepel voor de sector* onder voorwaarde dat zij representatief is voor de hele sector. Als bevoorrechte partner zullen we haar op geregelde tijdstippen betrekken bij ons beleid. De aanzet hiertoe is al gegeven bij het schrijven van deze beleidsnota.

De dialoog met de **sociale partners** moet bijdragen tot een evenwichtige beleidsvoering. We willen steunen op de kennis die de werknemers- en werkgeversorganisaties op het domein hebben opgebouwd en hun actief in het beleid betrekken. In de schoot van VESOC zal verder overleg gepleegd worden rond de verdere uitbouw van de sociale economie sector. Er zal nagegaan worden wat de rol van het subregionale niveau is. Ook zullen we ingaan op SERV-aanbeveling om op korte termijn samen een ronde tafel te organiseren in verband met de toekomst van de beschermde werkgelegenheid in Vlaanderen. Verenigingen van personen met een handicap zullen via de commissie diversiteit hierbij betrokken worden.

DE OVERHEDEN

Europa

De Europese Unie heeft een grote impact op het werkgelegenheidsbeleid in haar lidstaten. In de Lissabon-doelstellingen wordt een ambitieuze volledige en volwaardige tewerkstelling beoogd. De lidstaten maken dan ook jaarlijks actieplannen werkgelegenheid op die kaders binnen de gestelde Europese werkgelegenheidsrichtlijnen. Aldus wordt vanuit de Europese Unie de creatie van een beter arbeidsmarktbeleid en een verhoging van de tewerkstelling gestimuleerd. Ook vanuit het Vlaamse Gewest wordt hierin een eigen inbreng gedaan, en de sociale economie maakt hiervan een integraal onderdeel uit.

Daarnaast is er ook Europese regelgeving die interfereert met nationale en regionale wetgeving en die de ruimte voor een regionale invulling van het werkgelegenheidsbeleid op bepaalde domeinen beperkt. Een eerste voorbeeld hiervan is de Europese verordening van 12 december 2002 over werkgelegenheidssteun waarin een aanmeldingsplicht en inhoudelijke screening van bepaalde steunmaatregelen geregeld wordt. Deze verordening doet niet altijd recht aan de regionale specificiteit van het werkgelegenheidsbeleid, waarbij speciaal naar de kansengroepen toe een te beperkte incentive, zowel naar loonsubsidiëring als naar toegelaten duur, geoorloofd wordt. Bovendien worden vzw's en bedrijven actief in de sociale economie nu niet meer automatisch vrijgesteld van aanmelding, dit in tegenstelling tot de vroegere Europese regelgeving, waar er wel een quasi-automatische vrijstelling was.

In de toekomst zou ook de ontwerprichtlijn betreffende diensten op de interne markt gevolgen kunnen hebben voor de sociale economie. Vooral het luik over de vrijheid van vestiging van dienstverrichters is hierbij van belang. De mogelijkheid om vergunnings- en erkenningsvoorwaarden op te leggen aan dienstverleners uit een andere lidstaat wordt hierin beperkt en strikt gereguleerd, waarbij zowel de Europese Commissie als de overige lidstaten een controlerende rol vervullen. De vraag stelt zich in hoeverre de actuele erkenningsregelingen voor sociale werkplaatsen en invoegbedrijven gehandhaafd kunnen blijven, en in welke mate de subsidiërende overheid hierbij nog voorwaarden kan opleggen (o.a. kwaliteitscriteria, doelgroepvoorwaarden). De verdere uitwerking van deze richtlijn zal dan ook met de nodige aandacht opgevolgd worden ten einde de eigenheid van onze sociale economie te vrijwaren.

Daarnaast zullen we verder een beleidsmatige versterking van de sociale economie-maatregelen met Europese middelen ondersteunen.

Tot vandaag heeft de Vlaamse Regering een volwaardig partnerschap opgezet om de huidige ESF-programma's op een gedragen wijze uit te bouwen en zo nodig bij te sturen. De Vlaamse Monitoringcomité's en de daaraan verwante strategische werkgroepen zijn samengesteld uit de diverse beleidsvertegenwoordigers met functionele bevoegdheden op deze domeinen, de sociale partners en de promotorenvertegenwoordigers.

Ook VOSEC heeft een permanente vertegenwoordiging in deze organen. In de Strategische Werkgroep zwaartepunt 3 (ondernemerschap) heeft zij rechtstreeks een vertegenwoordiging.

In de huidige ESF-programma's zijn diverse acties en projecten uit de sociale economie actief. In de komende jaren (2005 – 2006) zijn nog enkele oproeprondes voorzien die de kans geven voor de sociale economiesector om direct in te spelen op de door haar gestelde behoeften. Telkens kunnen Vlaamse middelen projectmatig worden versterkt met ESF-middelen bij goedkeuring van de projecten, waar het gaat om opleiding van werkenden,

verdeskundiging en sensibilisering van het ondernemerschap en experimentele of pilootmatige en transnationale projecten rond ondernemerschap, opleiding of gelijke kansen.

Federale overheid

Onder impuls van de federale staatssecretaris van Sociale Economie sluiten we een nieuw samenwerkingsakkoord voor de sociale economie tussen de Federale Staat, de Gewesten en de Duitstalige Gemeenschap.

Dit akkoord wil de werkgelegenheid van moeilijk bemiddelbare werkzoekenden bevorderen, de sociale cohesie versterken en duurzame economische groei promoten. Het is tevens een duidelijk politiek signaal voor de economie in haar totaliteit. Economische groei is noodzakelijk voor de algemene vooruitgang in de samenleving. Maar deze groei kan niet los gezien worden van sociale en ecologische garanties. De economie is mede verantwoordelijk voor het welslagen van sociale integratie en het behoud van het leefmilieu. De sociale economie wil hier een spitsrol vervullen. De Gewesten, de Duitstalige Gemeenschap en de Federale Staat verbinden zich ertoe om samen inspanningen te leveren om de 3 pijlers van de sociale economie te versterken via:

- De uitbouw van sociale economie-initiatieven en -bedrijven die volgende basisprincipes eerbiedigen: voorrang van arbeid op kapitaal, beheersautonomie, dienstverlening aan de leden en aan de gemeenschap, democratische besluitvorming en duurzame ontwikkeling met respect voor het leefmilieu.
- De ondersteuning van het maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- De ondersteuning van de buurt- en nabijheidsdiensten.

Dit samenwerkingsakkoord biedt de kans om federale en gewestelijke maatregelen op elkaar af te stemmen zodat ze elkaar aanvullen en versterken.

Meer Vlaanderen - Werkgelegenheidsbeleid⁶¹

We wensen ook volgende concrete hervormingen te realiseren:

Het sluiten van samenwerkingsakkoorden om de werkloosheidsuitkeringen te activeren met het oog op de uitbouw van een sociale economie.

⁶¹ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 78

Vlaamse overheid

We willen met alle Vlaamse ministers constructief zoeken naar oplossingen om maatschappelijke noden binnen de respectievelijke beleidsdomeinen in te vullen. Dit is ook een oproep aan de collega's om hun verantwoordelijkheden hierin op te nemen en via klaverbladfinanciering de nodige projecten inzake sociale economie op te zetten.

We onderzoeken de mogelijkheid om de formule van sociale clausules op laten te nemen in het aanbestedingsbeleid van de overheid.

We bouwen voort op formules zoals dienstencheques, sociale clausules voor overheidsopdrachten en invoegafdelingen en -bedrijven.⁶²

In het kader van de afstemming van instrumenten zal een permanente dialoog met de minister van Werk en de minister van Economie gevoerd worden.

Als minister van Mobiliteit stel ik vast dat heel wat mensen binnen de sociale economie problemen ondervinden om aan hun verplaatsingsbehoeften te voldoen. Nagenoeg elke job vereist immers vervoer. Soms is die afstand gemakkelijk te overbruggen, maar lang niet alle werkplaatsen zijn even bereikbaar. Bovendien heb je vervoer niet enkel nodig om op het werk te geraken, maar ook om arbeid en gezin met elkaar te verzoenen. De kinderen moeten naar school of naar de opvang worden gebracht en ook inkopen, het verenigingsleven en zowat alle andere facetten van je leven vereisen een vlotte verplaatsing.

De mobiliteitsvisie die wij hanteren en die ook verankerd is in het Mobiliteitsplan Vlaanderen, gaat ervan uit dat mobiliteit een basisrecht is voor iedereen. Om gelijkwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen, moet iedereen zijn verplaatsingsbehoefte op een volwaardige manier kunnen invullen. Daarom wordt er de volgende jaren blijvend geïnvesteerd in betaalbaar en toegankelijk maken van het van het openbaar vervoer en kreeg het leerlingenvervoer een prominente plaats in het regeerakkoord. Mobiliteit is een belangrijk instrument in het bestrijden van de kansarmoede die de doelgroep van de sociale economie tekent. Kansarmoede mag niet automatisch resulteren in vervoersarmoede.

Duurzame mobiliteit en duurzame tewerkstelling hebben dus zeer veel met elkaar te maken. Mobiliteit en sociale economie kunnen elkaar diensten bewijzen. Er is heel wat terrein waarin we win-winsituaties voor beide domeinen kunnen boeken. Zo kan de sociale economie worden ingeschakeld voor initiatieven, die fietsgebruik stimuleren, die de bereikbaarheid, verkeersveiligheid of andere aspecten van de duurzame mobiliteit ten goede komen.

De Lijn zal gestimuleerd worden om sociale economie-projecten op te zetten en het MVO te integreren in de bedrijfscultuur.

Ook binnen de Vlaamse overheid gaat aandacht naar meer mensgericht ondernemen, meer duurzaam ondernemen. De administratie Werkgelegenheid vervult hierin een voorbeeldfunctie en trekkersrol.

⁶² Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 24

Vier jaar geleden werden alle medewerkers uitgenodigd om deel te nemen aan een project dat een vernieuwde werking van de administratie beoogt. Met enthousiaste vrijwilligers werden de eigen waarden getoetst aan de waarden van de organisatie en is een weg uitgetekend om het doel te bereiken. Sindsdien krijgen vier invalshoeken speciale aandacht vanuit even zoveel werkgroepen: diversiteit, levenslang leren, communicatie en milieu. De doorgedreven en planmatige aanpak werpt vruchten af. Zopas is de Vlaamse administratie werkgelegenheid door de federale overheid uitgeroepen tot één van de laureaten als "beste praktijk" inzake diversiteit.

Ervaring leert dat echte aandacht voor één van deze invalshoeken automatisch aandacht meebrengt voor de andere. Men kan immers niet respectvol omgaan met het ene en het andere verloochenen. Al naargelang persoonlijke affiniteiten kan het hoofdaccent wel verschillen, maar de ingesteldheid blijft een respectvolle aandacht voor mens, milieu en maatschappij.

Deze aanpak vraagt tijd, investering in mensen en in mindere mate ook in middelen. Maar zo'n aanpak brengt vooral op. Een bewuster omgaan met verschillen, mogelijkheden en beperkingen van mensen en middelen stimuleert de creativiteit en betrokkenheid. Dit resulteert in een efficiënter organisatie en betere dienstverlening. De toegevoegde waarde is duidelijk zowel op organisatie- als maatschappelijk niveau.

De administratie boekte reeds belangrijke successen, maar er is ook nog een hele weg te gaan. In de volgende periode is het de uitdaging om niet alleen binnen de eigen administratie het draagvlak te verhogen maar ook binnen de andere geledingen van de Vlaamse overheid.

Door zelf te ondervinden dat duurzaam ondernemen werkt hebben wij belangrijke hefboomen in handen om het beleid op dit vlak te verfijnen. Ervaringsuitwisseling binnen de eigen organisatie en daarbuiten zal aangemoedigd worden. De administratie werkgelegenheid zal hiertoe initiatieven nemen en ondersteuning bieden.

Provinciale overheden

We zullen met interesse de sociaal economische initiatieven die de provinciale overheden nemen volgen en hierop inspelen waar mogelijk.

Lokale overheden

We willen samen met de lokale overheden als regisseur de diensteneconomie uitbouwen. We verwachten van hen het engagement om een actieplan lokale dienstenwerkgelegenheid uit te werken en uit te voeren geënt op het lokaal sociaal-economisch beleid en samen de klaverbladfinanciering waar te maken.

NOORD-ZUID

Het lijkt misschien vergezocht om een onderdeel van de beleidsnota Sociale Economie aan de Noord-Zuidverhouding te besteden. Maar door de globalisering van de economie en de uitsluiting kunnen we de ontwikkelingen in het Zuiden niet negeren. Bovendien verloopt de internationale samenwerking o.a. langs steun aan de dynamiek van de sociale economie in de ontwikkelingslanden. Met de bevoegde minister van Ontwikkelingssamenwerking en onze sectoriële partner zal bekeken worden hoe we onze verantwoordelijkheid hierin kunnen nemen.

We nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van ontwikkelingslanden door de ontwikkeling, in partnerschap, van het kennispotentieel.⁶³

Sinds WO II worden wereldproblemen doorgaans geduid in termen van economische Noord-Zuid verhoudingen. Die worden gekenmerkt door aanslepende ongelijkheid waardoor de bevolking van de zuidelijke continenten veroordeeld is te leven in omstandigheden die niet in overeenstemming zijn met de materiële mogelijkheden die vandaag voorhanden zijn. Deze benaderingswijze is niet geheel voorbijgestreefd maar voortschrijdende globalisering van de wereldeconomie maakt een zekere ontschotting tussen Noord en Zuid noodzakelijk. Onze economie speelt zich af binnen een wereldomvattende structuur die meer en meer ontsnapt aan de maatschappelijke sturing en controle door de politieke en sociale instellingen. Dat heeft tot gevolg dat we de zogeheten 'ontwikkelingsproblemen' (in feite problemen van armoede, ongelijkheid en uitsluiting) niet langer kunnen duiden als 'problemen van het Zuiden'. Armoede, ongelijkheid en uitsluiting zijn overal aanwezig, zij het in verschillende mate.

Binnen het reguliere veld van de geglobaliseerde wereldeconomie blijkt echter ook ruimte te zijn voor 'afwijkende' initiatieven zowel van het lokale/nationale beleid als van de bevolking. In eerste instantie zijn het vaak (maar niet altijd) initiatieven van fysiek overleven of economische herinschakelen. Maar in vele gevallen hebben ze ook een minstens impliciete signaalfunctie. We noemen dit sociale en/of solidaire economie. Door deze initiatieven zijn mensen en groepen op zoek naar een andere economie met andere spelregels. Zij grijpen naar maatschappelijke criteria die voorrang moeten krijgen op de louter economische. Dit is net zo goed het geval in het Zuiden als in het Noorden. Het is opvallend hoeveel wetenschappers en instituten uit de zuidelijke continenten momenteel op het internationale forum furore maken met economische studies en standpunten die evengoed op onze situatie van toepassing zijn als op die van de landen van Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Het is even opvallend hoezeer deze standpunten gelinkt zijn en steunen op ervaringen in de praktijk.

Deze wetenschappers pleiten ervoor te stoppen met de ongebreidelde economische globalisering waaraan samenlevingen steeds ingrijpender onderworpen worden in naam van economische rentabiliteit en winstbejag. Dit dient te gebeuren door te ontglobaliseren waar het kan door terug te keren naar het lokale maatschappelijke niveau met zijn echte maatschappelijke behoeften en (economische) mogelijkheden⁶⁴. Dit is voor ons geen nieuw of onbekend gegeven omdat de sociale economie in ons land gekenmerkt wordt door een niet onbelangrijke mate van maatschappelijke inbedding. De opmerkelijke opgang van onze buurt- en nabijheidsdiensten ligt in dezelfde lijn.

⁶³ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 15

⁶⁴ Zie o.a. Walden BELLO, Deglobalization. Ideas for a new world economy, Londen, Zed Books, 2002, 132 blz., ISBN 1 84277 305 4pb.

Deze terugkeer naar het lokale niveau is niet zonder gevaar. Wanneer ze ertoe leidt dat we ons gaan inkapselen in versnipperde eilandjes van sociale economie. Dan verliezen de initiatieven hun signaalfunctie naar de samenleving en worden ze herleid tot de bekende doekjes voor het bloeden om de kwalijke menselijke gevolgen van een uitsluitingseconomie op te vangen. Willen deze initiatieven weerwerk kunnen bieden dan zullen ze bij elkaar sterkte moeten zoeken en elkaar sterkte moeten bieden. Vandaar dat men in internationale kring met aandrang pleit voor het leggen van nationale en internationale dwarsverbindingen tussen de diverse vormen van sociale of solidaire economie. Dit heet dan netwerking die begint op het lokale vlak maar moet uitdeinen naar het wereldniveau om een reële maatschappelijke tegenspeler te kunnen zijn van de geglobaliseerde wereldeconomie.

Structureren op lange termijn is een voorwaarde voor duurzame netwerking. Momenteel worden contacten over de grenzen heen nog te veel aan het toeval overgelaten. Dikwijls hangt het af van de aanwezigheid van een of meer medewerkers die overtuigd zijn van het belang ervan en bereid zijn er een deel van hun vrije tijd aan te besteden. In periodes van zware werkdruk (dus bijna altijd) worden de contacten op een laag pitje gezet en verslapt de netwerking. Daarom is het nodig dat het belang en de waarde van internationale netwerking in de eerste plaats al erkend wordt en dat initiatieven die deze erkenning kunnen bevorderen aangemoedigd worden. Dat kunnen studiedagen of voordrachtavonden zijn. Maar misschien zijn initiatieven waarbij men kan proeven hoe verrijkend die internationale contacten kunnen zijn nog veel zinvoller. Niet alleen voor de verantwoordelijken van de instellingen maar evenzeer voor de medewerkers op de werkvloer. Er zijn bescheiden middelen nodig om bijvoorbeeld mensen uit het Zuiden gedurende enkele weken of maanden te laten deelnemen aan het werk op de werkvloer in sociaal economie bedrijven. Uiteraard moet dit omkaderd worden met een deskundige begeleiding om alle betrokkenen optimaal van de ervaring te laten profiteren.⁶⁵

Uit wat voorafgaat moet van meet af aan duidelijk zijn dat het gaat om een ontwikkelingsproces van binnenuit. Men groeit naar een netwerk toe en men smeedt duurzame banden waardoor het gevaar vermeden wordt om te vervallen in een goedkoop exotisme. Bezoekers zijn geen bezienswaardigheid maar moeten partners worden. Een proces moet zoveel mogelijk op voorhand duidelijk gepland worden en bekrachtigd met ondubbelzinnige engagementen. Er zijn momenteel instrumenten voorhanden die een handleiding kunnen bieden voor zo een procesmatige aanpak⁶⁶. Er zijn ook deskundigen die met deze instrumenten ondersteuning kunnen aanreiken. Instellingen die zich willen engageren voor dit ontwikkelingsproces verdienen aanmoediging van de overheid.

“In de informele sector bestaat een regel: wat men geeft, wordt ook terug gegeven, zij het niet altijd financieel of materieel. In de Afrikaanse traditie ben je niets als je alleen bent, je moet alles samen doen”

(Souleyman Sarr)

⁶⁵ Uit eerdere experimenten is gebleken dat dit ook een gunstige weerslag heeft op de attitudes van de betrokken werknemers die zich precies door deze ervaring bevrijdden van onbewuste reacties van xenofobie.

⁶⁶ G.De Bock, K.Dereymaeker, L.Dekeyser, J.Servaes, IKOS. Handboek Integrale Kwaliteitszorg voor Ontwikkelingseducatie. Leuven, Acco, 2003, 148 blz., ISBN 90-334-5180-8.

2. Instrumentarium

Sociale economie ondersteunt groeiprocessen via arbeid. Bij de toeleiding naar de bedrijven kan naargelang de competenties en noden van de werkzoekende een aanbod worden gedaan op maat. We bespreken de instrumenten volgens de omvang van de nodige omkadering en begeleiding. We binnen met de instrumenten die het dichtst bij het reguliere circuit aanleunen.

2.1. SUBSIDIE-INSTRUMENTEN

INVOEGAFDELINGEN-INVOEGBEDRIJVEN

“We scheppen een kader dat de verdere uitbouw van buurt – en nabijheidsdiensten en invoegbedrijven stimuleert en vereenvoudigen de organisatie én ondersteuning van de sociale economie.”⁶⁷

Uit de omgevingsanalyse blijkt dat het invoeginstrumentarium aan belang wint. De inspanningen van de startcentra werpen hun vruchten af en doen het aantal dossiers stijgen. Dit betekent dat er een brug is gebouwd over de kloof met de reguliere economie. Dit beleid wil die beweging de komende jaren verder ondersteunen.

De eerste kinderziekten tonen aan dat de erkenningprocedure moet worden bijgestuurd. In overleg met de startcentra en het doorlichtingsteam zullen we nagaan hoe we de procedure kunnen versnellen en hoe de inhoudelijke opbouw van een aanvraagdossier efficiënter kan verlopen. Het doel is een transparante procedure die aansluit bij het bedrijfseconomische tempo dat eigen is aan de marktlogica bij de opstart van nieuwe bedrijven en afdelingen. Alle betrokken actoren zullen hun verantwoordelijkheid moeten opnemen.

Er zal worden onderzocht hoe bedrijven kunnen worden geprikkeld via het invoeginstrument om een bijdrage te leveren aan een economie met een maatschappelijk surplus. Dit impliceert dat ze meer aandacht moeten hebben voor mens- en milieuvriendelijke criteria ter aanvulling van het louter kwantitatieve werkgelegenheidsaspect. Er zal worden nagegaan hoe het engagement dat bedrijven via de ondertekening van het charter nemen, kan versterkt en geconcretiseerd worden. Een mogelijke piste is het engagement om een bedrijfseigen vertaling van het charter op te nemen of te integreren in de missie van de organisatie. Dit zal leiden tot de opname in het strategische bedrijfsbeleid en onderdeel uitmaken van actieplannen en monitoring. Invoegbedrijven moeten immers gestimuleerd worden om uit te groeien tot goede praktijken op het vlak van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Verschillende methoden zullen bekeken worden. Een mogelijke piste is een benchmark-onderzoek waardoor invoegbedrijven hun eigen prestaties kunnen vergelijken met die van andere bedrijven. Een andere piste is de jaarlijkse rapportageplicht en de regelmatige auditwerkzaamheden van economische, sociale en ecologische resultaten. In overleg met de startcentra, de adviesbureaus en de administratie zal een strategie worden uitgewerkt, die overeenstemt met het bestaande adviesaanbod, meer bepaald het basisopvolgingspakket.

⁶⁷ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 23.

Indien de aanvragen de budgettaire marge overtreffen, zal worden nagegaan hoe de inzet van de beschikbare middelen best kan worden afgesteld op de economische behoefteanalyse. Parameters als de grootte van de onderneming, de economische activiteit, de winstmarge en sector kunnen richtinggevend werken.

De tijdelijke, degressieve financiële ondersteuning wordt via het invoegconcept gekoppeld aan een perspectief op duurzame werkgelegenheid. Het is van groot belang dat we de overgang naar deze duurzame werkgelegenheid kunnen waarborgen. De referentiekaders van doelgroepwerknemers en werkgevers zijn zeer verschillend. Bedrijven zoeken op de werkvloer naar begeleidingsmethoden om de doelgroep te laten groeien. Ad hoc worden nu al oplossingen gezocht via de samenwerking met zogenaamde derde organisaties of het aanwerven van een maatschappelijk werker, die bijvoorbeeld instaat voor de dagdagelijkse problemen waarmee doelgroepwerknemers kampen. Modellen die voor een evenwicht zorgen tussen de verantwoordelijkheid van de werknemer voor de eigen problemen, de ruimte die de werkgever voorziet voor ondersteuning en onafhankelijke individuele steun die de werkrelatie zuiver houdt, zijn belangrijk. We kiezen voor een sterk begeleide opstart. Interessant is in dit verband de inzet van jobcoaches. Zij geven de werknemer en de eerste lijn (bvb ploegbazen) zeer gerichte vorming en begeleiding. Enkel een preventieve aanpak die kort op de bal speelt bij problemen, kan “falingen” vermijden. In dat kader zal worden nagegaan hoe het begeleidingsaanbod van de adviesbureaus kan worden verfijnd of aangevuld op het domein van begeleiding en HR management. De kruisbestuiving van HR instrumenten van de sociale economie en de reguliere economie zal worden gestimuleerd. Zo werken de sociale werkplaatsen aan een begeleidingsinstrument. Dit biedt wellicht ook mogelijkheden voor reguliere bedrijven. Het huidige gebrek aan gebundelde expertise op vlak van HR begeleiding (communicatie, afspraken, leiderschap) zal worden opgevangen.

Er zal worden nagegaan welke bestaande instrumenten in dit kader meer toegang moeten vinden bij de invoegbedrijven en invoegafdelingen. We zullen ook de uitwisseling van ervaringen tussen invoegbedrijven onderling op regionaal vlak stimuleren.

Om een goed zicht te krijgen op de effectiviteit van het instrument “invoeg” op korte en middenlange termijn zal er meer aandacht gaan naar monitoring om de objectivering van een aantal zaken te bereiken. De administratie zal hier een voortrekkersrol nemen.

SOCIALE WERKPLAATSEN

De sociale werkplaatsen vervullen nu reeds een specifieke rol binnen de sociale economie. De doelgroepcriteria voor erkenning van doelgroepwerknemers zijn zeer duidelijk en strikt. Zoals bepaald in het decreet inzake sociale werkplaatsen kan enkel toegeleid worden wanneer alle andere beschikbare ondersteunings-, begeleidings-, en tewerkstellingsbevorderende maatregelen naar werk in het reguliere arbeidscircuit voor deze personen zijn uitgeput. Het gaat om mensen die op meerdere vlakken tegelijk problemen ondervinden in hun dagelijks leven.

De meeste sociale werkplaatsen slagen erin een economische activiteit te ontwikkelen die groeit. Via een begeleidingsplan op maat van elke werknemer wordt versterking nagestreefd. De trajectbegeleiding van de VDAB moet oog blijven hebben voor de doorstroom van de erkende doelgroepwerknemer. Aangezien de sociale werkplaatsen enkel met doelgroepwerknemers werken, berust de draagkracht van deze organisaties op de inzet van deze mensen. Een geslaagd versterkingsproces van de werknemers is een enorme meerwaarde voor het bedrijf. Deze werknemers worden een voorbeeld voor vele anderen en trekken andere mensen mee omhoog. We moeten erover waken dat de doorstroom geen extra druk legt op de anderen.

Vanuit beleidsperspectief kunnen we niet anders dan pleiten voor deze doorstromingsgedachte. En dit omwille van twee redenen:

- De sociale werkplaats moet voor iedereen een startpunt zijn, een keerpunt waar leerervaringen, ontwikkeling van talenten en de valorisering van competenties centraal staan. Voor een bepaalde groep is de sociale werkplaats een “blijvend” leerpunt, voor anderen is het de veilige poort naar andere werkervaringen. Het uitgangspunt is de ontwikkeling van een loopbaanbeleid op maat van iedereen. Loopbaanontwikkeling in de sociale economie kan betrekking hebben op interne en/of externe mobiliteit. Er zal worden onderzocht hoe de doorstroming beter kan worden ingebed in de huidige werking. Een mogelijke piste is het opstarten van een doorgroeiopool; sterkere doelgroepwerknemers worden daarin opgenomen om bij elkaar of extern leerervaringen op te doen. De term doorstroom komt uit het arbeidsmarktdenken. Doorstroom is onlosmakelijk verbonden met doorgroei. Dit is het geheel aan leerervaringen die de inzetbaarheid van de werknemer verhogen. Het gaat hier om het ontwikkelen van zowel functionele, als sociale en communicatieve vaardigheden.
- Werknemers die “sterker” zijn geworden, kunnen na verloop van tijd andere taken en verantwoordelijkheden opnemen al dan niet in de eigen organisatie. Zo kunnen ze bijvoorbeeld de rol van mentor voor nieuwkomers vervullen. Er zal onderzocht worden hoe we dit model van loopbaanontwikkeling kunnen stimuleren binnen en buiten de muren van de sociale economie. De mechanismen die nu al bestaan, zoals de contactname door de VDAB na drie jaren tewerkstelling en de stagemogelijkheden bestaan, zullen we evalueren en versterken waar nodig.
- Hoe beter de doorstroom, hoe meer nieuwe plaatsen er vrijkomen voor de grote groep wachtenden. Op die manier brengen we zuurstof in het systeem. We willen immers een afspiegeling van de bevolking samen zien werken in de bedrijven.

Doorstroming is niet voor elke doelgroepwerknemer even evident. De overstap naar het reguliere circuit is niet altijd gemakkelijk. Ze lopen het risico bij “falen” terug voor een lange tijd in de inactiviteit te vervallen. Als de stap al wordt gezet, is het vangnet indien het misloopt beperkt⁶⁸. Werknemers die de stap zetten moeten verzekerd zijn dat zij indien nodig zonder problemen kunnen terugkeren naar de sociale of beschutte werkplaats. Dit veronderstelt flexibele terugkeermogelijkheden. De financieringsmechanismen die nu worden gehanteerd zullen geëvalueerd worden. Als ze niet voldoen, zullen ze worden aangepast. Doorstromingsvallen zijn een aandachtspunt voor zowel de werkgevers als de werknemers.

De sector verkiest een organische boven een contingentgewijze groei. De contingentgewijze aanpak is voornamelijk ingegeven door budgettaire beperkingen en om een territoriale spreiding te verzekeren. Wij zijn bereid met de sector te zoeken naar een aantal toepassingen die kunnen bijdragen tot een meer organische groei.

De huidige budgettaire ruimte belet ons om op korte termijn nieuwe contingenten toe te kennen aan de sociale werkplaatsen. Op korte termijn zullen we wel extra inspanningen doen om de werkdruk in de kringloopsector gedeeltelijk op te vangen. Samen met de functionele minister, in casu de minister van Leefmilieu, zal een initiatief worden genomen.

*We stimuleren erkende kringloopcentra verder om hun bijdrage te leveren op het vlak van sociale tewerkstelling en het hergebruik van goederen.*⁶⁹

Op middellange termijn hopen we nieuwe economische niches te kunnen aanboren met de sociale werkplaatsen en een groeipad te worden realiseren.

De toekomst van de sociale werkplaatsen zal afhangen van de toetreding tot de beschutte werkplaatsen in de sociale economie. In de uitvoering van Beter Bestuurlijk Beleid zullen we bekijken welke mogelijkheden deze schaalvergroting te bieden heeft.

⁶⁸ De huidige regelgeving voorziet in een termijn van 12 maanden hiervoor: indien de doorstroming binnen deze termijn mislukt moet hij bij voorrang door VDAB verwezen worden naar een vacature binnen een sociale werkplaats. Hij/zij hoeft dus enkel een nieuwe periode van inactiviteit te bewijzen na een periode van 12 maanden tewerkstelling in het regulier circuit.

⁶⁹ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 69.

DE SOCIALE EN BESCHUTTE WERKPLAATSEN

*We geven de sociale economie, in het bijzonder de beschutte en sociale werkplaatsen, een volwaardige rol. De sociale economie komt immers tegemoet aan behoeften die niet worden ingevuld en creëert werk voor kansengroepen. Prioriteit blijft integratie in het normale economische circuit.*⁷⁰

We kunnen het belang van in en doorstroom niet genoeg onderstrepen. Ook mensen die persoonlijke en/of maatschappelijke belemmeringen ondervinden, moeten kunnen werken. Daarom onderschrijven we ook de stelling uit de Gemeenschappelijke Platformtekst⁷¹ (2003) die de inspanningen inzake tewerkstelling vanuit de beschutte tewerkstelling stimuleert en kadert in een aanpak van loopbaanontwikkeling. Waar mogelijk gericht op doorstroming naar het reguliere circuit⁷².

In het kader van Beter Bestuurlijk Beleid worden de beschutte werkplaatsen overgeheveld naar het departement Werkgelegenheid onder de bevoegdheid van de minister van Sociale Economie. Dit is een uitgelezen kans om een nieuwe structuur voor de beschutte en sociale werkplaatsen te ontwikkelen. Beide sectoren zijn nu al op een aantal vlakken partners op het terrein. Daarom zullen wij concreet de aanpassing, versoepeling en onderlinge afstemming⁷³ van de regelgeving Beschutte Werkplaatsen en Sociale Werkplaatsen onderzoeken.

Deze hertekening moet gebeuren vanuit de filosofie van de sociale economie. Die filosofie staat voor de ontplooiing van economische activiteiten in een kader dat maatschappelijke meerwaarde genereert, zonder de verantwoordelijkheid van de reguliere economie over te nemen. Onderzoek moet uitwijzen welke mogelijkheden en risico's aan een eventuele samensmelting van beide sectoren verbonden zijn. Ook de impact van het doorbreken van de barrières tussen de sociale en beschutte werkplaatsen én van de doelgroepverruiming zal mee in de analyse worden opgenomen. Hierbij zal rekening worden gehouden met potentiële verdringingseffecten, verschuivingen in economische activiteiten, beheersstructuren, toeleiding en erkenningprocedures, vertegenwoordigingsstructuren (werkgevers, werknemers, sector), subsidiestromen, begeleidingsinstrumenten, stigmatisering, marktvoorwaarden, enzovoort.

We kunnen de doelgroep enkel verruimen indien we uitgaan van doorgroei. Anders creëren we een nieuw "marginaal circuit" dat als een bezemwagen de uitwassen van de reguliere economie opvangt. Door doorgroeimogelijkheden naar functies van een hoger competentieniveau aan te bieden, wordt binnen de BW en SW additionele werkgelegenheid gecreëerd voor de zwakste doelgroepen binnen de Vlaamse arbeidsmarkt. Bovendien worden werknemers door een uitgebreide loopbaanplanning ook beter ingepast in de steeds sneller evoluerende economische realiteit (toenemende kwaliteitszorg, flexibiliteit, diversiteit aan economische activiteiten, ...). Zonder de juiste aandacht voor deze doorgroei, wordt de knowhow en ervaring van de beschutte werkplaatsen en sociale werkplaatsen niet optimaal benut. Dit zou resulteren in negatieve gevolgen voor de betrokkenen. In het kader van de veralgemening van het recht op loopbaanbegeleiding voor werkenden, zullen inspanningen worden geleverd om werknemers binnen beschutte en sociale werkplaatsen te sensibiliseren dit recht waar te maken. Er moet ook een inventarisatie van goede praktijken

⁷⁰ Vlaanderen 2004-2009, Vertrouwen geven, Verantwoordelijkheid nemen, p 24.

⁷¹ In de Gemeenschappelijke Platformtekst van 2 december 2003 onderschrijven de Vlaamse regering, de sociale partners en de intermediaire organisaties de doelstelling om te komen tot een evenredige arbeidsdeelname van personen met een arbeidshandicap tegen 2010.

⁷² Ontwerpaanbeveling betreffende de uitdagingen voor de sector aangepaste tewerkstelling, 13 oktober 2004, SERV.

⁷³ Actieplan 2004.

van doorstroom komen en een inspanningsverbintenis met betrekking tot het stimuleren van doorstroom.

Naast de werkgelegenheid in een productie- of dienstenomgeving zien we ook de taak als begeleider in een tewerkstellingsproces belangrijker worden. De band met de reguliere sector moet worden versterkt. De invulling van deze nieuwe opdrachten zal de basis vormen voor een aangepast subsidiëringsbeleid. Het slopen van de muren tussen beschutte en sociale werkplaatsen zal zich dus moeten doortrekken naar de reguliere economie.

Uiteindelijk moet dit leiden tot een trapsgewijze doorgroei en doorstroming. We gaan methoden ontwikkelen die de doorgroei capaciteiten van werknemers kunnen meten. Iemand's vaardigheden worden nauwkeurig in kaart gebracht en vervolgens geprojecteerd naar een werksituatie. Dit zal ervoor zorgen dat de laagste functies doorgroeien, en de hoogste niveaus doorstromen. Op die manier worden op beide niveaus extra jobs gecreëerd. Er moet nagedaan worden hoe we de begeleiding bij de "nieuwe" werkgever kunnen optimaliseren door bepaalde vormen van job coaching. Indien experimenten worden opgestart in het kader van "supported employment"⁷⁴ met een begeleidingstraject bij de nieuwe werkgever, zullen we deze ondersteunen en opvolgen.

Op korte termijn zullen we het initiatief nemen om het debat rond deze maatschappelijke en bestuurlijke veranderingen op gang te trekken. We zullen dit doen door in te gaan op de vraag van de SERV partners om een rondetafel te organiseren.

Na een grondige analyse zullen de kerntaken van de sociale en beschutte werkplaatsen als generator van arbeid op maat en als doorschakelkruispunt naar de reguliere economie worden gedestilleerd. Dit zal gebeuren in samenspraak met de sectoren, de sociale partners en andere deskundigen. We overwegen een nieuw subsidiëringsstelsel te ontwikkelen dat gebaseerd is op persoonsgebonden risicofactoren voor inschakeling op de arbeidsmarkt en dat voor elke werkgever toepasbaar is. Bij deze ontwikkeling zal extra aandacht besteed worden aan het uitsluiten van doelgroepverdringingseffecten. Het organisatie-model zal hierop afgestemd moeten worden. Vanuit het principe van de gedeelde verantwoordelijkheid, zullen we nagaan of het klaverbladfinancieringsmodel kan toegepast worden.

Er zal aandacht gaan naar drempels die de toegang tot werk bemoeilijken en naar arbeidsomstandigheden die de motivatie van werknemers om te blijven werken beknotten. We denken dan bijvoorbeeld aan het inbedden van leeftijdsbewust personeelsbeleid in de bedrijven en het belang van eindeloopbaanbegeleiding. We zullen dit afstemmen op federale initiatieven.

⁷⁴ Nota supported employment van SST en VLAB.

ARBEIDSZORG ALS HEFBOOM VOOR MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE

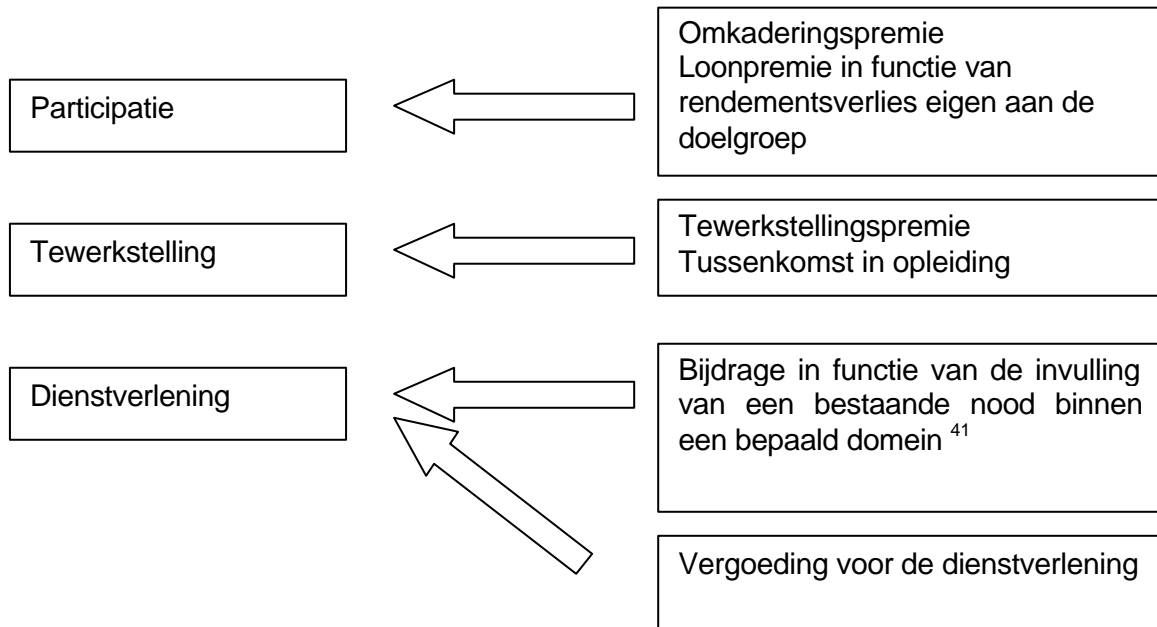
Arbeidszorg richt zich tot personen die omwille van persoons- en/of maatschappij gebonden redenen niet (meer) in het arbeidscircuit kunnen werken. De doelstelling van arbeidszorg is iedereen een instrument tot maatschappelijke integratie en persoonlijke ontwikkeling aan te bieden. We kaderen arbeidszorg als eerste stap in het werkcontinuüm. Aan sociale werkplaatsen wordt sinds 2001 de mogelijkheid geboden arbeidszorgmedewerkers te begeleiden. Zij ontvangen een loonpremie van één omkaderingspersoneelslid per vijf arbeidszorgmedewerkers. De arbeidszorgmedewerker heeft geen arbeidsovereenkomst en is niet in dienst van de sociale werkplaats. Men behoudt het eigen statuut en de vergoedingen (werkloosheidsuitkeringen, ziekte- of invaliditeitsuitkeringen,...). Om rechtszekerheid te garanderen dient wel een arbeidszorgovereenkomst te worden gesloten tussen de sociale werkplaats en de arbeidszorgmedewerker waarin een aantal modaliteiten worden overeengekomen.

We zullen op korte termijn overleg plegen met de federale overheid met de vraag om een statuut “arbeidszorg” uit te werken. Nu bestaat er immers een onduidelijke en onzekere situatie voor zowel de arbeidszorgmedewerkers als voor de sociale werkplaatsen. Zonder de acceptatie van dit statuut kunnen de federale departementen van zowel arbeid als sociale zaken beslissen dat arbeidszorgmedewerkers gewone werknemers zijn met een overeenkomst van onbepaalde duur. Rekening houdend met de diverse statuten waaronder de betrokken werknemers vallen, zal de arbeidszorg anders worden ingevuld. Op die manier hebben de werkgever en arbeidszorgmedewerker rechtszekerheid. Alle risico's die verbonden zijn aan het verrichten van de arbeid moeten hierdoor worden gedekt.

Als we willen nagaan of deze maatregel een opstap naar werk in de sociale werkplaats betekent, zullen we de evolutie van het aantal gebruikers en de doorstroom naar het statuut van erkende doelgroepwerknemer beter kunnen opvolgen.

HET KLAVERBLADMODEL ALS UITGANGSPUNT VOOR FINANCIERING

Het klaverbladmodel is bijzonder geschikt als uitgangspunt voor de structurele basisfinanciering van BND's. Dit combinatiemodel maakt het mogelijk om de bevoegdheidsoverschrijdende elementen van BND's te valoriseren.

Om het klaverbladmodel te kunnen vertalen binnen het toch wel heterogene werkveld moeten we het eerst ordenen. We hebben gekozen om naar analogie met de definiëring, 3 types BND te onderscheiden:

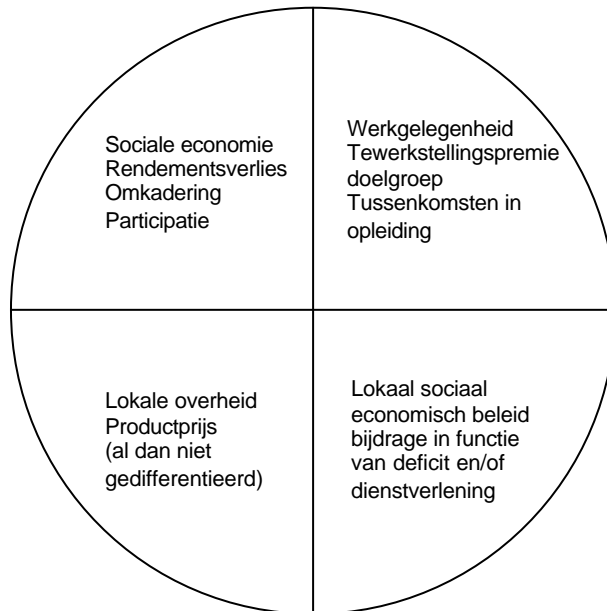
- Buurtontwikkelingsdiensten
- Collectieve NabijheidsDiensten
- Individuele NabijheidsDiensten

⁷⁵ Op basis van het experimentenfonds KBS komen we tot de volgende indeling van de soorten diensten. (bron: Veerle Van Kets)

- onderhoud openbare ruimte
- diensten aan huis (strijken, poetsen, klussen, boodschappen, tuin, oppas), dit is een uitgebreide categorie van aanvullende thuishulp
- kinderen en jongeren opvang
- mobiliteit (collectieve en individuele vervoersprojecten)
- diensten die vertrekken vanuit een gemeenschappelijke infrastructuur zoals bijvoorbeeld een sociaal restaurant of een ICT atelier
- buurtdiensten (i.e. diensten die in een welomschreven buurt (kleiner dan gemeente) of sociale woonwék werkzaam zijn.

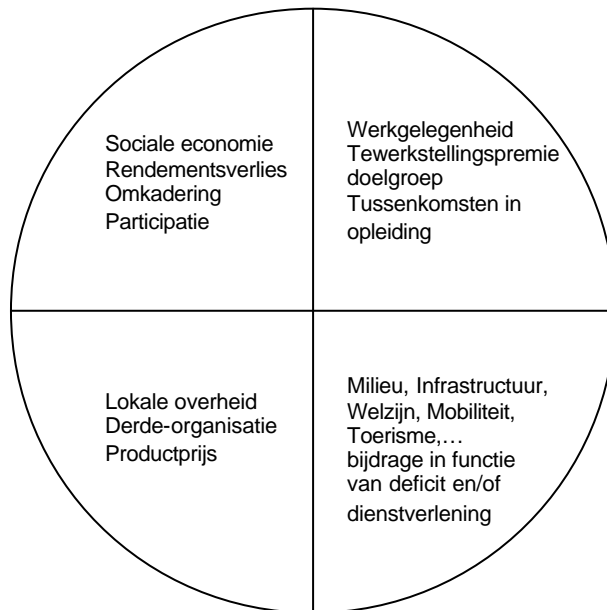
Buurtontwikkelingsdiensten (BOD) vormen een onderdeel van het brede domein van de nieuwe diensteneconomie. Zij hanteren een specifieke vorm van participatieve aanpak. Deze aanpak vertrekt vanuit de doelstelling om de leefbaarheid en leefkwaliteit van een buurt of wijk te verhogen en wordt meestal gekoppeld aan werkgelegenheidscreatie voor mensen uit diezelfde buurt. In samenspraak met de buurtbewoners worden de behoeften in kaart gebracht en van daaruit worden diensten ontwikkeld of kunnen zwart werk en vrijwilligerswerk worden opgenomen in het economische circuit en worden geprofessionaliseerd. Dit kan vooral voor achtergestelde buurten een doeltreffende aanpak zijn om een harde kern van werkzoekenden te activeren en een belangrijke functie vervullen bij het ontwikkelen van sociale netwerken op buurtniveau en bij het verstevigen van de sociale cohesie.

De BOD's beantwoorden dus aan specifieke noden in welbepaalde buurten en verdienen daardoor een plaats in het lokaal sociaal economisch beleid. Omdat de BOD's multisectoriële diensten aanbieden en moeilijk onder één sector te vatten zijn, wordt de cofinanciering voor hen verwacht vanuit o.a. het sociaal lokaal beleid en/of het lokaal tewerkstellingsbeleid.

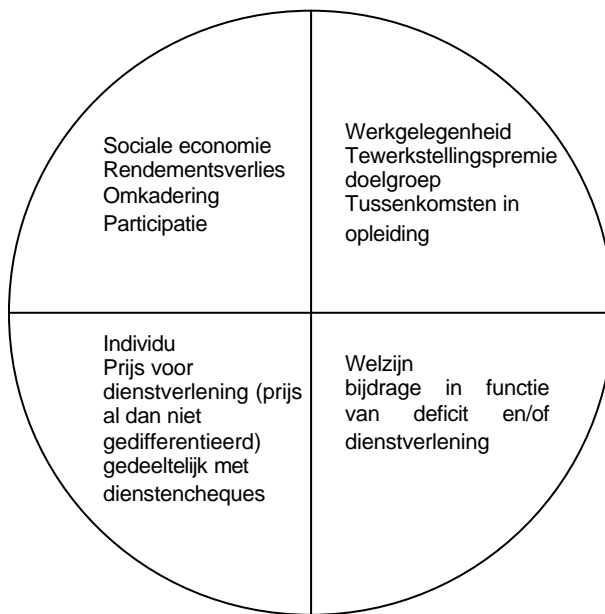
Collectieve NabijheidsDiensten (CND) beantwoorden aan collectieve en maatschappelijke noden en worden in de fysische en/of figuurlijke nabijheid van de gebruiker geleverd. Vb. groendiensten, natuurbehoud, occasionele kinderopvang,...

De CND's zijn niet buurtgebonden en hebben als klant de overheid of derden. Hierdoor bevinden ze zich op het continuüm tussen beiden. Maar met de overheid als klant horen ze ook onder de lokale regie te vallen. Om echter maximaal van de schaalvoordelen gebruik te kunnen maken, zouden de kleinere lokale overheden in veel gevallen idealiter gezamenlijk een beroep doen op deze projecten en ze ook samen co-financieren.

Individuele NabijheidsDiensten (IND) beantwoorden aan individuele behoeften en worden in de fysische (ruimtelijk afgebakend gebied) en figuurlijke (de relationele dimensie) nabijheid van de gebruiker geleverd vb. huishulp en begeleiding van ouderen, zieken en mindermobielen, boodschappendienst, klein tuinonderhoud, klusjes.

Hun klant is nooit rechtstreeks de lokale overheid maar het individu. Hierdoor zijn de IND's niet altijd aan een lokaliteit gebonden en is het duidelijk dat deze diensten meestal geen baat hebben bij een functionele regie⁷⁶ van bovenuit, maar autonoom moeten kunnen handelen om maximaal te kunnen groeien. Indien later blijkt dat er een onvoldoende of een te weinig gediversifieerd aanbod is aan IND moet de lokale overheid als regisseur stimuleren dat er activiteiten ontwikkeld worden (= opsporen van niches)

⁷⁶ Met functionele regie bedoelen we opgelegde sturing van de dienstverlening door de lokale overheid. Een goede samenwerking met VDAB, OCMW en de thuiszorgsector zijn uiteraard wel belangrijk.

2.2. BEGELEIDINGSINSTRUMENTEN

STARTCENTRA

De startcentra hebben hun meerwaarde in het werven en ondersteunen van kandidaat bedrijven voor invoeg al bewezen. Als sociaal ondernemer zijn zij zelf bij uitstek de vertrouwenspersoon van kandidaat-ondernemers in de aanloopfase naar de opstart en erkenning van het invoegbedrijf. Om de afstemming met de bedrijfsrealiteit te optimaliseren, zullen we samen met de startcentra, de administratie en de verschillende adviesinstanties bekijken hoe we de procedure voor erkenning kunnen vereenvoudigen

In functie van een vlotte doorloop van de procedure zal de meerwaarde van de verschillende adviesinstanties worden bekeken. Voor de invoeginstrumenten opteren wij voor een sterke vertegenwoordiging van de sociale partners in de adviescommissie sociale economie. We streven naar een erkenning die voor Vlaanderen geldt zonder dat bijkomend subregionaal advies noodzakelijk is.

De ondernemer zal er zelf, via de startcentra, worden toe aangezet om van in het begin kwaliteitsvolle en volledige dossiers in te dienen. De rol van de startcentra in deze kwaliteitsbewaking is van primordiaal belang.

De continuïteit van de werkzaamheden van de adviescommissie wordt geoptimaliseerd. De dossiers die unaniem zijn goedgekeurd door de adviescommissie hebben een maximale doorlooptijd van drie weken om een handtekening van de minister te krijgen.

De startcentra zullen ingeschakeld worden in de economische analyse naar niches voor de sociale economie. Zij zullen verder een stuwende rol krijgen in het uitdragen en monitoren van het E+ project bij bedrijven. De startcentra zullen gestimuleerd worden zich nog meer te integreren in de reguliere netwerken van bedrijven en federaties om partners te vinden die bereid zijn ervaringen uit te wisselen of samen te werken. Ook het verspreiden en promoten van maatschappelijk innoverende vormen van ondernemen behoort tot hun takenpakket. Op die manier kunnen zij een positieve associatie creëren met de sociale economie. Samen met de startcentra zal werk gemaakt worden van een imagocampagne van de instrumenten en het promoten van de producten.

Als vertrouwenspersonen van de invoegbedrijven en afdelingen, hebben de startcentra een belangrijke signaalfunctie naar de overheid. Er zal op regelmatige tijdstippen overleg worden georganiseerd tussen de administratie, het beleid en de startcentra.

Het criteria om als startcentrum aan de slag te gaan, de wijze van subsidiëring en het takenpakket van de startcentra zal geëvalueerd worden met eventuele bijstellingen in het subsidiëringssysteem als gevolg. Mogelijke overlap van activiteiten met de adviesbureaus moet vermeden worden. Procedures worden waar mogelijk klantvriendelijker gemaakt en vereenvoudigd.

ADVIESBUREAUS

De adviesbureaus zijn een professionele toeverlaat geworden voor heel wat organisaties. Net zoals in de reguliere KMO-wereld hebben sociale economie ondernemingen weinig adviescultuur. Vaak wordt enkel op bedrijfsadvies ingegaan bij ernstige structurele problemen. Vanuit de stimulerende rol die het beleid wil spelen op het vlak van professionalisering van de sector, zal zij ook de verschillende kanalen voor adviesverlening promoten. De vraag naar een meer procesmatige en flexibele adviesverlening op maat van de klant zal worden overwogen en in functie daarvan wordt geopteerd voor een behoeftenonderzoek binnen de sector. Er wordt rekening gehouden met zowel de aard van het advies als de potentiële kandidaten voor advies.

Aangezien dezelfde adviesbureaus actief zijn op het vlak van doorlichting en begeleiding, moet mogelijke belangenvermenging worden opgevangen. Afspraken die actueel gelden met betrekking tot transparante en correcte aanpak in de relatie adviesbureau – doorlichtingsteam, moeten geactualiseerd en geformaliseerd worden.

Naar aanleiding van de mogelijke toekomstige toetreding van de beschutte werkplaatsen, zullen alle adviesactiviteiten worden gescreend. De competenties van de diverse adviesverlenende instanties zullen in kaart worden gebracht en op elkaar worden afgestemd. Vanuit deze analyse zal een coherent en efficiënt aanbod worden opgesteld waar de sector beroep op kan doen. De uitdaging bestaat erin de erkende adviesbureaus voor de sociale economie te laten instappen in het systeem van de adviescheques. In samenspraak met de minister van Economie zal de openstelling van het systeem van de adviescheques naar de sociale economie worden onderzocht.

De criteria om als adviesbureau aan de slag te gaan, de wijze van subsidiëring en het takenpakket van het adviesbureau zal geëvalueerd worden, eventueel gevolgd door bijstellingen in het subsidiëringsysteem. Procedures worden waar mogelijk klantvriendelijker gemaakt en vereenvoudigd.

Om het beleidswerk voor te bereiden, zal een rondetafel georganiseerd worden met de startcentra en de adviesbureaus waarop de huidige werking, de onderlinge afstemming en de strategie voor de toekomst zal worden besproken.

VLAAMS PARTICIPATIEFONDS VOOR DE SOCIALE ECONOMIE: TRIVIDEND

De werking van Trividend wordt verder ondersteund. De opvolging van de kredieten is een belangrijk punt. Een goede opvolging kan belangrijke signalen inhouden die bijdragen tot een goed beheer van sociale economie organisaties en de eraan gekoppelde tewerkstelling van mensen uit de kansengroepen.

Met het oog op een verdere professionalisering van Trividend zal worden gezocht naar manieren om de werking te versterken en het gedachtegoed breder uit te dragen. De samenwerking met het Kringloopfonds wordt structureel uitgebouwd. Op die manier kan Trividend, zonder bijkomende risico's extra middelen ter beschikking stellen van de financiers in de sector. De goedkeuringsprocedure wordt geëvalueerd en indien nodig bijgestuurd. Blijvende aandacht van de financiers én de overheid moet ook gaan naar de nodige diversificatie in instrumenten, zodat optimaal kan tegemoet gekomen worden aan de noden van de sector met een maximale tewerkstelling als gevolg.

DE WERKHOLDING NV

Middelen van de Werkholding zullen ingezet worden voor de brede ondersteuning van de sociale economie. We denken hierbij aan eenmalige expertiseopdrachten, eenmalige opleidingen, het versterken van het imago,...

ACTIVITEITENCOÖPERATIEVEN

De ondersteuning van activiteitencoöperatieven zal decretaal verankerd worden als interessante methode voor het aanwakken van ondernemingszin bij kansengroepen. In samenspraak met de coöperatieven zullen de resultaatscriteria voor ondersteuning worden uitgeklaard. De samenwerking van de minister van Economie zal worden gevraagd om innoverende experimenten rond ondernemerscoöperatieven op te zetten.

PARTICIPATIEVE COÖPERATIEVEN

De rol van de participatieve coöperatieven binnen het veld van de sociale economie wordt bekeken. Onderzocht zal worden hoe het bestaande instrumentarium beter afgestemd kan worden op de noden en behoeften van de participatieve coöperatieven .

Slotwoord

Maatschappelijke activiteit is een belangrijke stap naar maatschappelijke deelname. We leven in een samenleving die, voornamelijk economisch, rendement verwacht. Mensen die niet of onvoldoende aan die productiviteitslogica kunnen beantwoorden, raken achterop. Bepaalde groepen slagen er niet in mee te draaien in het reguliere economische circuit. Het tempo is te hoog en de wetten van het circuit zijn te onverbiddelijk.

De sociale economie wil die mensen toch een kans geven, door hen een alternatief parcours aan te bieden. Dit parcours zal voor sommigen een route zijn naar de reguliere economie, voor anderen is het een weg naar een alternatieve vorm van productiviteit. De sociale economie is dus niet alleen een toegangspoort tot het reguliere circuit, maar ook een vangnet.

Ik ben ervan overtuigd dat iedereen een maatschappelijke meerwaarde kan leveren. Die meerwaarde blijkt voor de reguliere economie niet altijd even zichtbaar. Het is de taak van de sociale economie om de reguliere economie ervan te overtuigen dat er naast een economische rentabiliteit ook zoiets bestaat als maatschappelijke rentabiliteit. Naast een economisch perspectief heeft de arbeidsmarkt ook een ecologische en sociale verantwoordelijkheid. De sociale economie trekt mensen aan boord, die dreigen uit de boot te vallen en laat ze mee roeien in het een economisch proces.

Mensen die te kwetsbaar zijn om deel te nemen aan de reguliere arbeidsmarkt, zijn vaak ook kwetsbaar op ander vlakken. Ze zijn bijvoorbeeld niet enkel langdurig werkloos, maar ook laaggeschoold en hebben daarenboven nog een taalprobleem. Die cluster van problemen ontzegt hen de mogelijkheid tot het verkrijgen of het behouden van een job. Dit resulteert dan weer in maatschappelijke machteloosheid, wat dan weer leidt tot verdere uitsluiting. De sociale economie biedt naast werkervaring, ook andere processen en vaardigheden, die kunnen bijdragen tot het oplossen van hun problemen. Die problemen van die kansengroepen zijn bijna nooit eenzijdig vanuit de sociale economie op te lossen. Maar naast onderwijs is arbeid wel één van de belangrijkste onderdelen

Ik wil een sociaal en economisch Vlaanderen waar plaats is voor iedereen. Ook voor mensen die daar een beetje hulp bij nodig hebben. Gelijke kansen zijn een permanente opdracht voor elke minister van deze Vlaamse Regering. Bij het beleidsdomein Sociale economie is die opdracht zelfs zeer expliciet. De sociale economie wil mensen die vanwege hun maatschappelijke kwetsbaarheid moeilijkheden ondervinden, kansen geven.

Kathleen Van Brempt
Vlaams minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen

Abdessalan, Agnes, André, Anita, Ann, Anne, Bart, Bert, Carine, Caroline, Chokry, Christel, Christine, Cor, Daniël, Danny, David, Diane, Diederik, Dirk, Dorian, Dominique, Dolf, Els, Eric, Erik, Fatima, Farid, Felix, Ferre, Filip, Fons, Frank, Frans, Freya, Geert, Geert, Griet, Guido, Gunter, Guy, Herwig, Ides, Inez, Jan, Jean-Marie, Jef, Joeri, Johan, Jordi, Karin, Kaat, Kathleen, Katrien, Khadija, Koen, Krista, Kristel, Lami, Lisa, Liesbet, Lieve, Linda, Lisa, Lea, Lotte, Luc, Lucas, Maite, Marc, Marijke, Martine, Maryse, Mia, Michel, Michèle, Mieke, Mike, Nadine, Nadja, Natasja, Nicole, Olivier, Patrick, Paul, Peter, Pieter, Pol, Rachid, Rebecca, Rik, Sabine, Saïda, Sandra, Sara, Sofie, Steve, Stiene, Theo, Tine, Tom, Toon, Veerle, Willy, Wolf, Wouter, Yvan. Bedankt!

Aan de opstelling van deze beleidsnota gingen twee dagen van kennismaking met de sector vooraf. We willen VOSEC en alle stakeholders bedanken voor deze waardevolle uitwisseling.

Op basis van deze en andere contacten werd de beleidsnota uitgewerkt door Mieke Vercaeren en Kathleen Vandebroek (cel Sociale Economie) onder de kundige leiding van Karin Van Mossevelde. Speciale dank gaat uit naar de cel tewerkstellingsprogramma's van de Vlaamse Administratie Werkgelegenheid en een aantal mensen uit de sector voor hun inhoudelijke inbreng.

Voor de leesbaarheid en lay-out konden wij een beroep op Steve D'Hulster, Koen Santermans, Els Stevens, Caroline Téblick, en Sara Vercauteren. Natasja Van Hende zorgde samen met Lieve Van Melkebeke en Michèle Van den Neste voor de praktische ondersteuning. Jullie en alle anderen bedankt!

Bibliografie

ACV (2004), nota informateur 23/06/04, "Luiken economie en werkgelegenheid. Eerste bemerkingen en voorstellen Vlaams ACV", ACV, Brussel.

AGENCE ALTER (2003), "Nieuwe inspiratiebronnen", FOD, Brussel, 86 p.

BALLET J. , BAZIN D. , "The economic person and responsibility Key concepts for a social economy", University of Versailles Saint Quentin, 13 p.

BECQUET I. EN CLINET M.R. (2004), "Jobcoaching methode en praktijk", Flora, Brussel, 106 p.

BENSC (1999), "Sociale cohesie: 80 initiatieven van bedrijven in België", BENSC, Brussel, 123 p.

BERTIN A. , SIRVEN N. (2004), "Social Capital and the Capability Approach; a social Economic Theory", Université Montesquieu, Bordeaux, 21 p.

BOSMANS P. , DAMSIN A. , MATHIS A. , NOLLET B. , POLLENUS JP. , SAVATON A. (1998), "Vademecum voor de ondernemer van de sociale economie", Labor, 240 p.

BUYENS D. , DE VOS A. , DE STOBBELEIR K. , "Mainstreaming van maatschappelijk verantwoord ondernemen", Vlerick Leuven Gent Management School, 16 p.

CAILLE A. (2003), "L'alteréconomie", Quelle « autre mondialisation »? (fin), Revue du Mauss, semestrielle, n° 21, 427 p.

CANTILLON B. , VAN MECHELEN N. , MARX I. , VAN DEN BOSCH K. , CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID HERMAN DEBLEECK (2004), "De evolutie van de bodembescherming in de 15 Europese landen van 1992 tot 2001", Universiteit Antwerpen – Stadscampus, Antwerpen, 33 p.

CARITAS, VERBOND DER VERZORGINGSINSTELLINGEN VZW, "VVI-project GGZ. De psychiatrische patiënt en tewerkstelling: moeilijk aan het werk te krijgen", VVI, Brussel, 45 p.

CELIS R. (2004), "(Job)coaching, element van bedrijfscultuur", Coulisse n/s nr.3 , 8 p.

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (2001), "Groenboek ter bevordering van een Europees Kader voor de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven.", Brussel.

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (2002), "Mededeling van de commissie over de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven: een bijdrage van het bedrijfsleven aan duurzame ontwikkeling", Brussel.

CONTPELLI F. , DE CAT L. , DISCART J. , CHEIKH I. , NEIRYNCK P. , PITTELJON G. , MARKEY M. , VAN DEPOELE J. (2001), "Lokaal werkgelegenheidsbeleid", VVSG en Politeia nv, Brussel, 140 p.

DE CLERCK E. , VERBRAEKEN M. , "De zachte handen van het Zuiden", Mensenbroeders, Kessel-Lo, 66 p.

DE LATHOUWER L. , CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID HERMAN DEBLEECK (2004) "Making Work Pay, Making Transitions flexible. The case of Belgium in a comparative perspective", Universiteit Antwerpen – Stadscampus, Antwerpen, 30 p.

DE SMET S. , VAN LAERE K. , STANDAERT M. , HEENE A. (2004), "Management Instrumenten voor de Sociale Economie", Academia Press, Gent, 313 p.

DE VOS A. , BUYENS D. , DE STOBBELEIR K. (2004), "Panel Survey of Organizations in Flanders (PASO), Dossier: Mainstreaming van maatschappelijk verantwoord ondernemen", K.U.Leuven, HIVA, Departement TEW, Departement Sociologie, Leuven, 170 p.

DENKGROEP AANVULLENDE THUISSHULP (2002), "Beleidsnota Buurtdiensten aanvullende huishulp", 4 p.

DENKGROEP AANVULLENDE THUISSHULP (2004), "Memorandum Buurtdiensten aanvullende huishulp & Welzijn", 5 p.

EFQM (2003), "The EFQM Framework for Corporate Social Responsibility", Draft version. Distributed on the Common Interest Day 31 October 2003, 24 p.

ELKINGTON J. (1998), "Cannibals with forks: The Triple Bottom Line of the 21st century business", New Society, Gabriola Creek, BC.

EVANS M. (2004), "Social Capital and Social Economy in Europe", Institute of Social Science Research, Middlesex University, Middlesex, 3 p.

EYSKENS M. (2004), "De houdbaarheid van de welvaartstaat. De onmogelijkheid van het noodzakelijke.", VKW Denktank vzw, Antwerpen, 126 p.

FEBECOOP (2004), "Memorandum, Regionale en Europese verkiezingen 2004. Koers naar een economie met een menselijk gelaat", 10 p.

FEDERGON,(2004), uitzendarbeid, "45-plussers als uitzendkracht", Idea Consult, 26 p.

FOUBERT J. (2003), "Jaarverslag 2003. Het Vlaams Fonds voor sociale integratie van personen met een handicap.", 183 p.

FRANS M. , SEYNAEVE K. , VRANKEN J.(red) (2002), "Balanceren op een slappe koord. Spanningsvelden in de sociale economie", Garant, Leuven, 161 p.

GEVERS A. , DEVISSCHER S. , HUYS R. , VANDERBEKEN W. , VANDENBRANDE T. , SELS L. (2004), "Verkenning van en beleidsuitdagingen voor de Vlaamse arbeidsmarkt in de periode 2004-2010", HIVA, Leuven, 143 p.

GILAIN B. , JADOUL B. , NYSSSENS M. , PETRELLA F. , "Services de proximité: pluralité d'acteurs et d'effets sur l'insertion". In: L'Insertion: défi pour l'analyse, enjeu pour l'action. , 22 p.

GORIS R. (2003), "Getuigenissen – Buurt- en nabijheidsdiensten: meer dan een job", Koning Boudewijnstichting, Brussel, 85 p.

HUTCHINSON F. , MELLOR M. (2004), "Capitalist mainstream monetised markets versus social provisioning: proposals for the socialisation of the economy", ASE World Congress, 18 p.

JACOB DAHL R. , “The Ethics and Law of corporate social responsibility”, University of Roskilde, Denmark, 5 p.

KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2004), Werkveld, Alert, 13 p.

LANDUYT R. , Vlaams minister van Werkgelegenheid en Toerisme (2003), “Jaarrapport van het Vlaams Gewest met betrekking tot de uitvoering van het samenwerkingsakkoord van 4 juli 2000 tussen de federale staat, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de sociale economie”, 20 p.

LEPOUTRE J. , DENTCHEV N. , HEENE A. , “On the rol of the government in the corporate social responsibility debate”, KUL en RUG.

LEROY F. (2004), “Van sociale en beschutte werkplaatsen naar maatwerkbedrijven”, VLAB, 5 p.

LEROY F. , VAN MOSSEVELDE K. (2000), “welvarende gemeente. In De Rynck, F. & Bouckaert, G. (Reds.), Praktisch handboek voor gemeentebelid”, Die Keure, Brugge, pp. 111- 130.

LESAFFER R. (2004), “De Brugse regio: kwaliteit in wonen, leven en werken. Strategische platformtekst”, Streekhuis Kasteel Tillegem, Sint Michiels, 6 p.

MEMORANDUM betreffende de aangepaste arbeid. Met het oog op de Vlaamse verkiezingen van 13 juni 2004.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2002), “Evaluatie sociale werkplaatsen. Een globale analyse van alle erkende sociale werkplaatsen voor boekjaar 2000”, Administratie Werkgelegenheid, Brussel, 112 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2004), “Het pact van Vilvoorde in concrete cijfers”, Kanselarij en Voorlichting, Brussel, 63 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2002), “Diversiteit. Goede praktijken van instroom kansengroepen, Trivisi, Baanbrekend ondernemen voor mens, milieu en maatschappij.”, Administratie Werkgelegenheid, Brussel, 59 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2003), “Evaluatie invoegbedrijven”, Administratie Werkgelegenheid, Brussel, Michiels, 90 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, administratie werkgelegenheid, “Monitoring Vlaamse Tewerkstellingsmaatregelen”, Administratie Werkgelegenheid, Brussel, 65 p.

NELEN M. , (2003), “Werk en leven. Mensvriendelijk personeelsbeleid in Vlaanderen.”, 3 MI, Aalst, 216 p.

NICAISE I. , GROENEZ S. , ADELMAN L. , ROBERTS S. , MIDDLETON S. (2004) research paper “Gaps, traps and springboards in the floor of social protection systems. A comparative study of 13 EU countries”, HIVA, Leuven, 22 p.

NIDASIO C. (2004) , “Implementing CSR on a large scale: The role of Government”, EABIS Colloqium, Gent, 10 p.

OOTB (2004), “Memorandum voor de sociale economie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”, 12 p.

PACK S. J. (2004), Speaking Note "Aristotle's Theoretical System and Socioeconomic Justice in the 21st Century", World Congress of Socio Economics, France, 32 p.

PASSEY A. , LYONS M. (2004), "Government Initiatives to Develop The UK Social Economy", 19 p.

PRSD NORD-PAS-DE-CALAIS (2003), "Bilan Pluriannuel 1996-2002", Nord-Pas-De-Calais, 24 p.

Publicatie Koning Boudewijnstichting in opdracht van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen (2001), "Werknota 2, Recente evolutie inzake de werkgelegenheid. Armoedebestrijding in Vlaanderen.", Vooruitgangcongres , 50 p.

REYNAERT E. (1998), "Handleiding in social auditing. Een stapsgewijze ontwikkeling naar duurzaam ondernemen.", Acco, Leuven.

STEUNPUNT WAV (2002), Over Werk, driemaandelijks tijdschrift, nr. 3, 236 p.
Supported Employment report 1994-1996, Helios, 22 p.

THE NORWEGIAN SCHOOL MANAGEMENT, Corporate (Social) Responsibility: Governance in the Interface Between Business, the State and Civil Society", EABIS Colloquium, Gent, 4 p.

THYS R. , DE RAEDEMAECKER W. , VRANKEN J. (2003), Bruggen over woelig water, universiteit Antwerpen 182 p.

TRIVIDEND (2003), "Het begrip sociale economie binnen Trividend: méér dan 'werkgelegenheid voor kansengroepen", 1p.

VAN DONGEN W. , BECK M. , VANHAUTE E. (red.) (2001), "Beroepsleven en gezinsleven", Garant, Leuven, 274 p.

VAN ONGEVAL F. (2002), "Draaiboek voor intergemeentelijke samenwerking", Pockets lokale besturen, Politeia, VVSG voor gemeente & OCMW, 114 p.

VAN ROELEN C. , Van Den Broucke K. (2004), "De sociale werkplaatsen en de Federatie van Sociale Werkplaatsen", VLAB en SST.

VBO, THOMAES R. (2004), "Strategie 2010. Voor een nieuw elan en een toekomst voor onze kinderen", 40 p.

VDAB, "Maandverslag Arbeidsmarkt. Vlaanderen. Augustus 2004", 32 p.

VERBRAEKEN M. , DE CLERCK E. , "Economie met zachte handen", Mensenbroeders, Leuven, 72 p.

VERCAEREN M. (2002), paper "Corporate Social Responsibility en interne audit.", UAMS, Antwerpen, 17 p.

VERLINDEN R. , PIRARD F. , NICAISE I. (2004), "Upskilling and sustainable labour market integration in Flanders. Three case studies", HIVA, Leuven, 64 p.

VERMEULEN S. (2003), "Buurt- en nabijheidsdiensten, Koning Boudewijnstichting", 22p.

VKW West-Vlaanderen vzw (2004), “Maximale optimalisering van de sociale inschakeling”, 14 p.

VLAAMSE REGERING (2004), “Regeerakkoord 2004”, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 85 p.

VOSEC, “Memorandum”, Vosec, Brussel, 18 p.

STEUNPUNT WAV (2004) “Van werkbeurzen naar werkwinkels”, Nieuwsbrief – Open Forum, 12 p.

VAN DE VEL T. (2004), “De dienstencheque in de Antwerpse regio”, Werkgelegenheid en arbeidsmarkt stad Antwerpen, 16 p.

VAN DE VEL T. (2004), “Sociale finaliteitstewerkstelling, dienstenwerkgelegenheid en buurt- en nabijheidsdiensten”, Werkgelegenheid en arbeidsmarkt stad Antwerpen, 16 p.

VAN PASSEL J (2004), “Reflecties bij buurt- en nabijheidsdiensten.”, brief, 3p.

VERNAEVE S. (2004), “De dienstencheque in de Gentse regio”, Gent, stad in werking, Gent, 16 p.

www.cbs-network.org.uk

www.csb.be

www.ecodata.mineco.fgov.be

www.fgov.be

www.vlaanderen.be

www.slimtewerstellen.be

www.socialeconomics.org

www.s-p-a.be

www.statbel.fgov.be

www.steunpuntwav.be

www.vosec.be

www.vvsg.be

Afkortingen

AFA	Andere financiers/financiers alternatives
APS	Administratie Planning en Statistiek van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
BUSO	Buitengewoon Secundair Onderwijs
BND	Buurt- en Nabijheidsdiensten
BOD	Buurtontwikkelingsdiensten
BW	Beschutte Werkplaatsen
CBGS	Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie
CND	Collectieve Nabijheidsdiensten
FOD	Federale overheidsdienst, sinds de Copernicushervorming de naam voor de vroegere federale ministeries
HSO	Hoger Secundair Onderwijs
IND	Individuele Nabijheidsdiensten
LSO	Lager Secundair Onderwijs
LWW	Lokale Werkwinkel
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
NWWZ	Niet-werkende werkzoekende
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
PASO	Panel Survey of Organisations in Flanders
P&O	Personeel en Organisatie
SERV	Sociaal Economische Raad Vlaanderen
SST	Steunpunt Sociale Tewerkstelling
STC	Subregionaal Tewerkstellingscomité
SW	Sociale Werkplaatsen
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VOMEC	Vlaams Overlegplatform voor de Meerwaardeneconomie
VOSEC	Vlaams Overlegplatform voor de Sociale en de Meerwaardeneconomie

VRIND	Vlaams Regionale Indicatoren
VTE	Voltijds Equivalent
VZW	Vereniging zonder winstoogmerk